

ALL IN
102 Brošura

KAZALO VSEBINE

Izjava o omejitvi odgovornosti	4
Predstavitev priročnika za model prenosa ALL IN	5
Izziv in nujnost vključevanja (inkluzije) v izobraževanje odraslih v Evropi	8
Izvajanje vključevanja v praksi: struktura, izzivi in ovire	9
Pravni okvir in strukture javnega financiranja	10
Kvalifikacija osebja/profesionalizacija/izgradnja vključujočih kompetenc	10
Majhna ciljna skupina in povpraševanje	10
Vzpostavljene delujoče strukture, ki preprečujejo dostopnost	11
Vključevanje (inkluzija) in vključujoče izobraževanje odraslih	11
Učna področja	13
1. Osebe z invalidnostmi - raznolikost potreb, želja in sposobnosti	14
Raziskave in znanost	15
Pristopi in projekti	15
Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti	16
Dobra praksa v izobraževanju odraslih	17
2. Učenje z invalidnostjo	18
Raziskave in znanost	19
Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti	22
Dobra praksa v izobraževanju odraslih	23
3. Sprememba perspektive: Učni cilji ali učne potrebe?	24
Raziskave in znanost	25
Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti	26
Dobra praksa v izobraževanju odraslih	27
4. Kompetence za izobraževalce odraslih	28
Raziskave in znanost	29
Dobra praksa v izobraževanju odraslih	31
5. Vključevanje in raznolikost	32
Raziskave in znanost	32
Novi pristopi in projekti	34
Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti	34
Dobra praksa v izobraževanju odraslih	35

6. Možnosti in omejitve digitalizacije _____	36
Novi pristopi in projekti _____	38
Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti _____	38
Dobra praksa v izobraževanju odraslih _____	39
Projektne izkušnje _____	40
ALL IN Vključujoče izobraževanje v Nemčiji s strani Akademie Klausenhof _____	41
ALL IN Vključujoč izobraževalni tečaj v Sloveniji s strani Izobraževalnega centra GEOS_	48
ALL IN Vključujoč izobraževalni tečaj v Grčiji s strani Active Citizen Partnership _____	60
ALL IN Vključujoč izobraževalni tečaj v Španiji s strani Agore _____	65
ALL IN Vključujoč izobraževalni tečaj na Madžarskem s strani KatHaz _____	70
Povzetek izkušenj partnerjev _____	74
Pot do novega razumevanja vključujočega učenja _____	76
Povzetek in perspektive _____	77
Reference _____	80

Izjava o omejitvi odgovornosti

Avtorji: Saša Ceglar Vidmar (IC GEOSS), Stefan Armoneit (BIV Integrativ), Michael Sommer (Akademie Klausenhof), XXX (Agora), XXX (Active Citizens Partnership) in Zsuzsanna Farkas (KatHaz)

Uredniška podpora: Jennifer Nolan in Eleanor Smith, Future In Perspective Limited

Oblikoval Gary Bolger, Future In Perspective Limited

Ta dokument je bil pripravljen v okviru projekta ALL IN št.: 2020-1-DE02-KA204-007525.

Če menite, da ta dokument kakor koli škoduje pravicam intelektualne lastnine, ki jih imate kot oseba ali kot predstavnik subjekta, nas o tem nemudoma obvestite. Avtorji tega dokumenta so sprejeli vse razpoložljive ukrepe, da bi bila njegova vsebina točna, dosledna in zakonita. Vendar niti projektni konzorcij kot celota niti posamezni partnerji, ki so implicitno ali eksplicitno sodelovali pri oblikovanju in objavi tega dokumenta, ne prevzemajo nobene odgovornosti, ki bi lahko nastala zaradi uporabe njegove vsebine.

PREDSTAVITEV PRIROČNIKA ZA MODEL PRENOSA ALL IN

Οκτώβριος October 26 Τετάρτη Wednesday 30/3/2022
26
Τετάρτη
Wednesday
30/3/2022
Οκτώβριος

1) Όταν τελειώσω το σχολείο θα δουλέψω.
" (Όταν τελήσω το σχολίο θα δουλέψω)
" When I finish school I will work.

2) Γεννήθηκα στο Πακισταν
" (Yenithika sto Pakistan)
" I was born in Pakistan.

3) Το αγαπημένο μου φαγητό είναι η μπανάνα
" (To agapiμένο mu pagito ine i banina).
" My favorite food is banana.

κινητό = phone (kinito)
φαγητό = food (fayito)
τσάι = tea (char)

Notes

Adi Adani

Namen projekta “Vse vključujoče izobraževanje in vključevanje odraslih: novi pristopi k sodelovanju”, odslej imenovanega ALL IN, je bil razviti inovativne produkte in izobraževalne vire, ki bodo izobraževalcem odraslih pomagali pri izvajanju praktičnega in prilagojenega vključujočega izobraževanja odraslih.

Bistvo projekta ALL IN je v tem, da so se projektni partnerji odločili preizkusiti izvedljivost vključujočega izobraževanja v svojih centrih za izobraževanje odraslih in se osredotočili na to, kako in s kakšno ponudbo usposabljanja bi lahko vključili ljudi z invalidnostmi v svoje tečaje. Ko je bila ponudba s pomočjo posvetovanja in analize določena, je pet od devetih projektnih partnerjev izvedlo tečaj inkluzivnega izobraževanja in dokumentiralo svoje izkušnje o tem, kako so se njihove organizacije prilagodile tej nalogi, da bi jo udeležile v praksi.

Za doseg tega cilja so nekateri partnerji v konzorciju projekta ALL IN dejavno izvajali model vključevanja, s čimer so zagotovili, da so bili rezultati projekta utemeljeni na resničnih izkušnjah, da so temeljili na potrebah in zahtevah ljudi z invalidnostmi ter da so upoštevali strokovno znanje tistih, ki so vključeni v zagotavljanje vključujočega izobraževanja tako z vidika invalidnosti kot izobraževanja odraslih.

Na žalost je projekt močno prizadela pandemija korone. Zato je bilo želeno tesno sodelovanje z institucijami za ljudi z invalidnostmi mogoče le v zelo omejenem obsegu. Oblikovanje skupnih odborov in načrtovanje vključujočih ponudb je bilo močno ovirano - še bolj pa je bilo praktično nemogoče pridobiti potencialne udeležence. Zlasti v obdobjih zapor, ko so bile ustanove zaprte in je bilo delovanje z udeleženci na kraju samem prepovedano. Poleg tega je bilo partnerjem predlagano, da po koncu omejitev ponudijo inovativne oblike, saj so se številne ustanove za izobraževanje odraslih sprva ukvarjale predvsem z lastnim ekonomskim preživetjem in ponovno vzpostavitev normalnega izobraževalnega delovanja. Zato so se partnerji strinjali, da lahko analizirajo in v ta priročnik vključijo tudi primere dobrih praks, ki so se pred tem izvajale v okviru običajnega delovanja njihove ali drugih institucij.

Ta priročnik temelji na obsežnih raziskavah, mednarodnih sporazumih o človekovih pravicah in praktičnih izkušnjah, da bi izobraževalcem ponudil načrt za izvajanje vključujočega izobraževanja. Začne z raziskovanjem značilnosti, izzivov in ovir, s katerimi se soočajo posamezniki s posebnimi potrebami, ter tako omogoči globlje razumevanje njihovih edinstvenih učnih potreb. Poudarja pravne okvire in pravice, določene z mednarodnimi konvencijami, kot sta Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov (CRPD) in Evropska strategija o invalidnosti, ki poudarjajo pomen dostopnosti, nediskriminacije in enakih možnosti v izobraževanju.

Priročnik vodi izobraževalce odraslih skozi vrsto vključujočih praks in strategij ter raziskuje, kako prilagoditi metode poučevanja, učinkovito komunicirati in zagotoviti potrebne prilagoditve za ustvarjanje vključujočega okolja v razredu. Poleg tega opisuje vlogo podpornih tehnologij, prilagojenih učnih načrtov in prožnih učnih pristopov pri podpori odraslim učencem s posebnimi potrebami.

Sodelovanje in vključevanje skupnosti sta poudarjena kot bistvena elementa vključujočega izobraževanja. To je primerno prikazano v petih študijah primerov iz petih vzorčnih lokacij v okviru projekta. Vemo, da imajo izobraževalci ključno vlogo pri zagovarjanju vključujočega izobraževanja, zato bodo izobraževalci odraslih z izvajanjem ključnih ugotovitev iz tega priročnika, vključno z razumevanjem invalidnosti, spremljanjem najnovejših raziskav in pristopi, usmerjenimi k udeležencem, še naprej prispevali k ustvarjanju vključujočih učnih okolij, ki spodbujajo izobraževalni uspeh, neodvisnost in lastno opolnomočenje za vse posameznike.

Ta priročnik je del celovitega paketa učnih orodij in pripomočkov za uresničevanje vključevanja:

Izhod 1

Orodje za analizo, ki je razširjen seznam vprašanj, s katerimi lahko ustanove za izobraževanje odraslih preverijo, kakšne možnosti imajo za izvajanje vključevanja. Poleg tega z njim poizvedujejo o razmerah v regionalnem okolju, da bi olajšali sodelovanje.

Izhod 3

Konkretne smernice so namenjene predvsem pomoči vodstvu pri izvajanju vključevanja v lastnih institucijah. Bistveni predpogoj za to je politični okvir, ki je predstavljen v obsežnem strateškem dokumentu - povezan s konkretnimi zahtevami, kako in kje je treba na primer spremeniti strukturo financiranja ali pravne zahteve.

Izhod 4

Ker je pandemija močno vplivala na izvajanje vključevanja v praksi in s tem tudi na razvoj tega priročnika, je projekt razširil vsebino spletne učne platforme.

Na spletni učni platformi boste našli elemente, ki jih lahko uporabite za samostojno učenje, pa tudi za nadaljnje usposabljanje izobraževalcev odraslih. Teme vključujejo ozaveščanje in samorefleksijo, pomembna dejstva in številke o vključevanju, didaktično izvajanje vključujočega izobraževanja odraslih in dostopnost. Poleg tega so na tej platformi predstavljeni vsi rezultati projekta All In. Domača stran: <https://www.inclusion-adult-education.net/>

IZZIV IN NUJNOST VKLJUČEVANJA (INKLUZIJE) V IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH V EVROPI

Dostopnost izobraževanja odraslih je ključnega pomena za oblikovanje poštene in pravične družbe. Ljudje z invalidnostmi so se v preteklosti zaradi različnih ovir soočali z izključenostjo. Zagotavljanje vključujočega izobraževanja odraslih ni le moralna obveznost, temveč tudi zakonska zahteva. Konvencija ZN o pravicah invalidov, ki so jo ratificirale številne evropske države, v členu 24 zagotavlja enako udeležbo v izobraževanju. Člen 24(1) Konvencije določa cilje vključujočega izobraževalnega sistema:

*popoln razvoj človeških potencialov ter občutek dostojanstva in lastne vrednosti,
krepitev spoštovanja človekovih pravic, temeljnih svoboščin in raznolikosti.
razvoj osebnosti, talentov in ustvarjalnosti ljudi z invalidnostmi ter njihovih duševnih
in telesnih zmožnosti do njihovega največjega potenciala.
omogočiti osebam z invalidnostmi, da učinkovito sodelujejo v družbi.*

Vlade morajo proaktivno odpravljati ovire in zagotavljati razumne prilagoditve, da bi zagotovile enake možnosti v izobraževanju odraslih.

Konvencija izrecno obravnava vseživljenjsko učenje in izobraževanje odraslih ter poudarja, da se je treba odzvati na potrebe posameznikov z učnimi težavami. Razviti je treba vključujoče izobraževalne strukture, da bi se prilagodile raznolikosti življenjskih situacij ljudi, vključno s tistimi z oviranostmi. Prizadevanja za dostopnost in zagotavljanje primernih prilagoditev so bistvenega pomena za socialno vključenost in polno sodelovanje posameznikov z učnimi težavami.

Glavni elementi Konvencije ZN so upoštevani v evropski strategiji o invalidnosti 2010-2020. Evropska komisija je marca 2021 sprejela Strategijo o pravicah invalidov 2021-2030 (v nadaljnjem besedilu: strategija). Strategija temelji na rezultatih prejšnje Evropske strategije o invalidnosti 2010-2020, ki je utrla pot do Evrope brez ovir in opolnomočenja ljudi z invalidnostmi, da bi lahko uživali svoje pravice ter polno sodelovali v družbi in gospodarstvu. Kljub napredku, doseženemu v zadnjem desetletju, se osebe z invalidnostmi še vedno soočajo s precejšnjimi ovirami ter imajo večje tveganje revščine in socialne izključenosti.

Kot kažejo razlike v izobraževalnih rezultatih med učenci s posebnimi potrebami in brez njih, je treba še vedno ukrepati. Več mladih ljudi z invalidnostmi predčasno konča šolanje in manj učencev z invalidnostmi zaključi univerzitetni študij. Veliko otrok in mladih z invalidnostmi je vpisanih v posebne šole, ki ne ponujajo vedno učinkovitih povezav z rednim izobraževalnim sistemom, nadaljnjim usposabljanjem ali trgom dela. Doslej ni bilo opravljenih dovolj sistematičnih raziskav o pogojih, ki so potrebni za uspeh učencev z invalidnostmi, vključno z učenci z nevidnimi invalidnostmi, kot so avtizem, disleksija ali hiperaktivnost. Ukrepi za zaprtje

med pandemijo COVID-19 so še povečali nujnost razvoja ukrepov, s katerimi bi vključujoče in dostopno učenje na daljavo postalo možnost za vse.

Kljub zakonski obveznosti pa le malo držav ali regij v Evropi v celoti izvaja vključujoče izobraževanje odraslih. Čeprav je vključujoče izobraževanje prednostna naloga na ravni EU, za njegovo praktično izvajanje primanjkuje motivacije in sistematične podpore.

IZVAJANJE VKLJUČEVANJA V PRAKSI: STRUKTURA, IZZIVI IN OVIRE

Glede na izkušnje projekta ALL IN in primere dobrih praks je vključevanje mogoče razumeti in uresničevati na različne načine:

- *Na makro ravni* se lahko posamezni ponudniki izobraževanja v regiji ali na tematskem področju specializirajo za izvajanje vključevanja in tako omogočijo sodelovanje skupinam in posameznikom, ki jim grozi izključenost. To je tudi v skladu s pristopom raznolikosti ponudnikov v tem sektorju.
- *Na ravni ponudnika* so lahko posamezne storitve na podlagi tega primera posebej namenjene ljudem z invalidnostmi. To se lahko izvede v sodelovanju z institucijo za ljudi z invalidnostmi. Možno je, da institucija za izobraževanje odraslih oblikuje, organizira in izvaja posebne tečaje za to institucijo za invalidsko pomoč. Obstaja poseben program za ljudi z invalidnostmi, tako kot obstajajo posebni tečaji za druge ciljne skupine.
- *Na institucionalni ravni* lahko vključevanje pomeni tudi, da celotna institucija prilagodi svojo ponudbo prilagojenim zahtevam oseb z invalidnostmi. Tečaji so organizirani tako, da lahko enakopravno sodelujejo osebe z in brez invalidnosti. Na vseh ravneh je poskrbljeno, da je ta ciljna skupina dosežena, da je vsebina vključujoča, da so prostori in metode brez ovir ter da je osebje osveščeno in usposobljeno. V skladu s tem se seminarjev ali delavnic udeležujeta obe skupini.

Smernice o intenzivnosti vključevanja, ki jih je treba izvajati na vseh ravneh izobraževanja, določene v Konvenciji o pravicah invalidov in strategiji Komisije EU o invalidnosti, ostajajo precej odprte. Razlike v smernicah kažejo, da je intenzivnost vključevanja lahko različna: od regionalnih sporazumov do selektivnih dejavnosti in popolnoma vključujočih izobraževalnih programov. Intenzivnost vključevanja je odvisna od različnih dejavnikov, kot so:

- Pogoji financiranja in pravni okviri
- Gradbeni in strukturni pogoji razpoložljivih objektov
- Gospodarski dejavniki
- Razpoložljivost osebja
- Motivacija in zanimanje za temo
- Velikost in struktura ciljne skupine
- Dejavnosti organizacij s področja invalidske pomoči in številnih drugih..

Tisti, ki želijo sodelovati pri vključujočem izobraževanju odraslih, se morajo zavedati, da je ta pot tlakovana z različnimi ovirami. Na primer, organizacije za izobraževanje odraslih se morajo v osnovi spoprijeti s svojimi lokalnimi razmerami in s tem z lastnimi strukturnimi, finančnimi in pravnimi ovirami. Jasno mora biti, da izvajanje ali implikacija vključevanja sproži celovit proces organizacijskega razvoja, ki zadevno institucijo sooča z različnimi izzivi, kot je navedeno v nadaljevanju.

Pravni okvir in strukture javnega financiranja

Kolikor je mogoče ugotoviti, imajo zakoni o izobraževanju odraslih/nadaljnem izobraževanju omejene določbe za osebe z invalidnostmi, ki potrebujejo prilagojeno pomoč, kot so tolmači znakovnega jezika, prevozne storitve in zlasti dodatni stroški osebja, ki pogosto niso zajeti v zakonsko zasidranem katalogu financiranja izobraževanja odraslih. To je še posebej problematično, saj se lahko ponudnikom izobraževanja zdi vključevanje oseb z invalidnostmi nepriljubeno zaradi manjših učnih skupin z zahtevano intenzivno pedagoško podporo. Čeprav imajo številne države instrumente financiranja za udeležbo oseb z invalidnostmi v začetnem usposabljanju in poklicnem usposabljanju (VET), splošno izobraževanje odraslih pogosto ni zajeto v te podpore.

Kvalifikacija osebja/profesionalizacija/ izgradnja vključujočih kompetenc

V pogovorih o vključevanju v pouk se pogosto omenja pomanjkanje usposobljenega, kvalificiranega in izkušenega osebja. Da bi bilo splošno izobraževanje odraslih dostopno, je treba osebje institucij za izobraževanje odraslih ozaveščati o osebah z invalidnostmi in prilagojeni pomoči, ki je lahko potrebna za to skupino. To vključuje usposabljanje za posebne komunikacijske in socialne veščine ter pridobivanje didaktično-metodološkega znanja o teoriji in praksi vključujočega učenja. Metodološki pristop za inkluzivne skupine se precej razlikuje od tistega za večinoma homogene skupine.

Majhna ciljna skupina in povpraševanje

Vključujoče ustanove za izobraževanje odraslih se soočajo z ekonomskimi izzivi in pogosto dajejo prednost ekonomsko izvedljivim programom, kar lahko ovira podporo kompleksnim ciljnim skupinam. Omejena sredstva in majhno povpraševanje lahko pogosto privedejo do zanemarjanja potreb ciljne skupine. Da bi to rešili, bi se morale ustanove aktivno vključiti, kadar obstaja resnično zanimanje posameznikov s posebnimi potrebami. Pasivna stališča, kot je politična izjava nemških centrov za izobraževanje odraslih "Izobraževanje za vse" iz leta 2011, ne omogočajo aktivnega vključevanja. Uspešno vključujoče izobraževanje zahteva proaktivno sodelovanje z institucijami za invalidsko pomoč in razumevanje posebnih potreb ciljne skupine. Mreženje in pojasnjevanje teh potreb sta ključnega pomena za uspeh vključujočega izobraževanja odraslih.

Vzpostavljene delujoče strukture, ki preprečujejo dostopnost

Večina ustanov in ponudnikov izobraževanja odraslih je nastala v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja in se osredotoča na različne vidike osebnega, družbeno-političnega, socialnega in poklicnega razvoja (za več informacij glej teorijo andragogike Malcolma Knowlesa). Vključevanje ljudi z invalidnostmi je v izobraževanju odraslih razmeroma nov koncept, ki zahteva precejšnje prestrukturiranje in preusmeritev ustanov. Prilagajanje uveljavljenih procesov za vključevanje predstavlja izziv, saj je potreben celovit organizacijski razvoj, vključno z oblikovanjem programov, usposabljanjem osebja, trženjem, vrednotenjem in certificiranjem. Kljub izboljšanju fizične dostopnosti je integracija vključujočih pristopov v programe in metodologije izobraževanja odraslih še vedno v teku.

VKLJUČEVANJE (INKLUZIJA) IN VKLJUČUJOČE IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

Vključevanje v izobraževanju pomeni zagotavljanje enakih možnosti za vse učence, da dostopajo do učenja in v njem sodelujejo. Ustvarja pozitivno in sprejemajoče okolje, v katerem vsak učenec, tudi tisti s posebnimi izobraževalnimi potrebami, občuti občutek pripadnosti in skupnosti.

Koncept vključevanja presega strukturne spremembe v izobraževalnih ustanovah; uteleša filozofijo enakosti, raznolikosti in priznavanja individualnih razlik. Vključevanje poudarja vrednote, kot so pravice, sodelovanje, učenje, raznolikost in zaupanje, ter izziva družbene norme in dojemanje. Njegov cilj je spodbujati novo razumevanje normalnosti in raznolikosti ter ustvarjati zaveznitva med marginaliziranimi skupnostmi. Razmislek o vrednotah, na katerih temelji sistem, je bistvenega pomena za uspešno izvajanje vključujočih praks.

Vključujoče izobraževanje odraslih ponuja vrsto tečajev, na katerih se skupaj učijo osebe s posebnimi potrebami in brez njih. Njegov cilj je odpraviti diskriminacijo in ovire ter ustvariti izobraževalne strukture, ki upoštevajo različne življenjske situacije posameznikov, zlasti tistih z invalidnostmi. Pri tem se je treba osredotočiti na dostopnost in sprejeti ustrezne ukrepe za zagotovitev vključevanja oseb z učnimi težavami. Vključujoče izobraževanje odraslih prepleta didaktične koncepte in dostop brez ovir ter uporablja metode, kot so enostaven jezik, na osebo osredotočeno učenje in različne tehnike krepitve učnih sposobnosti. Pri tem se poudarek preusmeri od razmišljanja, usmerjenega v primanjkljaj, k modelu, ki daje prednost dostopnosti brez ovir.

Za doseganje vključenosti v izobraževanju mora družba prevzeti odgovornost za dostopnost in raznolikost. Izobraževalci odraslih morajo aktivno iskati potencialne udeležence, vključno

s tistimi, ki imajo invalidnosti, slabo pismene, migrante in druge prikrajšane skupine. Vključevanje vključuje obravnavo različnih potreb, sposobnosti in učnih stilov, kar zahteva metodološke pristope, organizacijske prakse, razvoj programov, trženje in strokovnost, ki vključujejo raznolikost.

Visokokakovostno vključevanje se zgodi, ko izobraževalne ustanove zmanjšajo procese izključevanja in zagotovijo, da lahko vsi posamezniki sodelujejo in se učijo skupaj. Gre za stalen, dinamičen proces spreminjanja in ne za statično stanje. Čeprav ideala vključujoče družbe morda nikoli ne bo mogoče v celoti doseči, je cilj vključujočega izobraževanja odraslih nenehno vključevanje vseh posameznikov in odpravljanje izključenosti. Zato je ključnega pomena, da na vključevanje gledamo kot na nenehno razvijajoči se koncept, ki zahteva stalen razvoj in izboljšave.

Vključevanje v izobraževanju pomeni zagotavljanje enakih možnosti za vse učence. Gre za transformativni proces, ki zahteva spremembo vrednot, stališč in praks. Vključujoče izobraževanje odraslih si mora prizadevati za dostopnost, raznolikost in priznavanje individualnih razlik, da bi vsakomur zagotovili možnost sodelovanja in učenja.

Namen tega priročnika je obravnavati ta vprašanja in spodbujati vključujoče izobraževanje odraslih ter zagotoviti, da bo postalo običajna praksa na področju izobraževanja odraslih. Z zagotavljanjem pozitivnih empiričnih vrednot in sistematičnih navodil želi priročnik spodbuditi ponudnike, da sprejmejo vključevanje kot osrednji vidik izobraževanja odraslih. Prizadeva si spodbujati premik, v katerem vključevanje ne bo več redkost, temveč standardna praksa v splošnem izobraževanju odraslih po vsej Evropi.

UČNA PODROČJA

Da bi preučili najboljši način vključevanja inkluzivnega učenja in izobraževanja v pouk, je pomembno, da vsi izobraževalci odraslih razumejo različne načine, kako osebe z invalidnostmi dostopajo do izobraževanja, in prilagojene potrebe, ki jih bodo potrebovali, da bi dosegli najboljše rezultate na svoji izobraževalni poti.

1. OSEBE Z INVALIDNOSTMI – RAZNOLIKOST POTREB, ŽELJA IN SPOSOBNOSTI

Invalidnost je širok pojem, ki se nanaša na vsako telesno, senzorično, intelektualno ali duševno zdravstveno stanje, ki lahko vpliva na zmožnost osebe, da polno sodeluje v družbi. Invalidnost je raznolika in lahko na ljudi vpliva na različne načine. Ljudje imajo lahko invalidnost zaradi različnih razlogov, vključno z genetskimi dejavniki, boleznijo ali poškodbo. Invalidnost je lahko vidna ali nevidna, začasna ali trajna in se lahko razlikuje po resnosti. Odvisno od narave in resnosti invalidnosti lahko ta vpliva na mobilnost, komunikacijo, senzorične sposobnosti, kognitivne funkcije in druge vidike vsakdanjega življenja.

Invalidnost je lahko sestavljena iz različnih dejavnikov, ki močno vplivajo na zmožnost posameznika, da sodeluje v družbi, zlasti na področjih, ki so tradicionalno nedostopna, kot so izobraževalni prostori. Telesno prizadeta oseba ima lahko na primer težave pri dostopu do stavb ali učilnic, ki niso zasnovane z vidika dostopnosti. Oseba z okvaro sluha lahko težko spremlja predavanja ali sodeluje v razpravah brez prilagoditev, kot je tolmačenje v znakovni jezik ali podnapisi. Oseba z intelektualno oviranostjo lahko potrebuje dodatno podporo in prilagoditve za učinkovito učenje in razumevanje predstavljenega gradiva.

Pomembno je, da ponudniki izobraževanja in izobraževalne ustanove prepoznajo in odpravijo te obstoječe ovire ter zagotovijo vključujoče izobraževanje in podpirne storitve, ki ljudem z invalidnostmi omogočajo polno in enakopravno udeležbo pri izobraževalnih priložnostih. Obstajajo različne potrebe, ki bi jih bilo treba prilagoditi ljudem z invalidnostmi v okviru izobraževanja odraslih. Te potrebe se lahko razlikujejo glede na vrsto in resnost invalidnosti, na primer:

Fizična dostopnost: Osebe s telesno oviranostjo lahko potrebujejo fizične prilagoditve, kot so klančine za invalidske vozičke, dvigala, dostopne sanitarije in označena parkirna mesta.

Senzorične prilagoditve: Osebe z okvaro sluha ali vida lahko potrebujejo senzorične prilagoditve, kot so podporna tehnologija, podnapisi, tolmači znakovnega jezika ali gradiva v Braillovi pisavi.

Učne prilagoditve: Osebe z učnimi težavami lahko potrebujejo učne prilagoditve, kot so dodaten čas za teste, miren prostor za učenje ali pisanje testov ali alternativni formati pisnih gradiv.

Komunikacijske prilagoditve: Osebe z motnjami v komunikaciji lahko potrebujejo komunikacijske prilagoditve, kot so programska oprema za pretvorbo govora v besedilo, naprave za razširjeno in alternativno komunikacijo (AAC) ali komunikacijski partnerji.

Družabne namestitve: Ljudje z invalidnostmi lahko potrebujejo socialne prilagoditve, kot so priložnosti za druženje in navezovanje stikov, podporne skupine in vključujoči družabni dogodki.

Čustvene prilagoditve: Ljudje z invalidnostmi lahko potrebujejo čustvene prilagoditve, kot so svetovalne storitve, prilagoditve za duševno zdravje in podpora pri obvladovanju čustvenih posledic invalidnosti.

Pomembno je poudariti, da prilagoditev ne bi smeli obravnavati kot posebne usluge, temveč kot potrebna orodja za zagotavljanje enakega dostopa do izobraževanja in priložnosti za ljudi z invalidnostmi.

Raziskave in znanost

Opravljenih je bilo veliko študij, ki so preučevale vpliv invalidnosti na posameznika. Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (2022) je invalidnost del človeka. Invalidnost lahko prizadene vsakogar kadar koli v življenju, bodisi začasno bodisi trajno. Več kot milijarda posameznikov - približno 15 % svetovnega prebivalstva - se trenutno sooča z invalidnostjo, to število pa narašča, deloma zaradi staranja prebivalstva in naraščanja števila nenalezljivih bolezni.

Pri prilagajanju izobraževalnim potrebam in željam ciljne skupine ljudi z invalidnostmi je pomembno razumeti različne načine, na katere lahko invalidnost vpliva na posameznikovo zmožnost učenja. Kot vemo, je invalidnost izraz, ki zajema široko paleto različnih dejavnikov, ki lahko osebi preprečijo dostop do delov družbe, te potencialne ovire pa so lahko telesne, duševne, intelektualne ali senzorične. V učnem okolju je pomembno oceniti individualne potrebe učencev, ki se izobražujejo, in kako se jim je mogoče prilagoditi.

Pristopi in projekti

Vključujoče izobraževanje je pedagoška strategija, ki spodbuja različne in raznolike učence k skupnemu učenju v istem okolju. Vključujoče izobraževanje slavi raznolikost in ne diskriminira invalidnosti. V poštenem inkluzivnem okolju se vsaka oseba počuti varno in ima občutek sprejetosti. Učenci in njihove družine sodelujejo pri določanju učnih ciljev in prevzemajo vlogo pri odločitvah, ki vplivajo nanje. Poleg tega ima izobraževalno osebje na voljo usposabljanje, pomoč, prilagodljivost in sredstva za spodbujanje, motiviranje in odzivanje na zahteve vseh učencev (Open Society Foundations, 2019).

Vključujoče izobraževanje spodbuja kulturo spoštovanja in pripadnosti, hkrati pa omogoča spoznavanje in sprejemanje individualnih razlik, kar zagotavlja obetavnejše možnosti

za izobraževanje ljudi z invalidnostmi. Inkluzivnost v razredu zagotavlja boljšo kakovost izobraževanja za vsakega posameznika in vpliva na spreminjanje diskriminatornih pogledov. Šole dajejo otrokom okoliščine za njihovo prvo povezavo s svetom zunaj njihovih družin, kar omogoča širjenje družbenih odnosov in izmenjav. Ko se učenci z različnimi sposobnostmi in izkušnjami igrajo, družijo in učijo skupaj, se razvijeta spoštovanje in sočutje. Ko je izobraževanje bolj vključujoče, so bolj vključujoče tudi ideje, kot so sodelovanje v skupnosti, zaposlovanje in življenje v skupnosti (Open Society Foundations, 2019).

Po mnenju Open Society Foundations (2019) izolacija otrok, ki potrebujejo prilagojeno izobraževanje, ne zagotavlja nujno uspeha za otroke, ki potrebujejo prilagojeno pozornost - inkluzivne šole, ki zagotavljajo podpirne, kontekstu primerne zahteve za izobraževanje, kažejo veliko bolj obetavne rezultate.

Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti

Državlanske pravice posameznikov z invalidnostmi so priznane v mednarodnih sporazumih in zakonih o človekovih pravicah ter v obstoječih najbolj veljavnih okvirih trajnostnega razvoja. Od januarja 2011 je Evropska unija (EU) kot celota pogodbenica Konvencije o pravicah invalidov (CRPD). To pomeni, da morajo vse politike in zakoni, ki jih oblikuje EU, dopolnjevati Konvencijo. Poleg tega je od marca 2018 CRPD sprejela tudi vsaka država članica Evropske unije. To zagotavlja pravno zavezujočo odgovornost institucij EU in držav članic EU, da uveljavljajo svoje politike in programe v skladu s CRPD (Axelsson, 2019).

Izvajanje CRPD v Evropski uniji ureja Evropska strategija o invalidnosti 2021-2030, ki nadgrajuje že opravljeno delo v okviru strategije o invalidnosti 2010-2020. Cilj strategije je omogočiti posameznikom z invalidnostmi, da bodo lahko cenili vse svoje pravice in v celoti izkoristili svoje sodelovanje v družbi in evropskem gospodarstvu. Nova strategija se osredotoča na tri glavne teme: pravice EU, neodvisno življenje in samostojnost ter nediskriminacija in enake možnosti, splošni cilj pa je izboljšati dostopnost družbe za vse osebe z invalidnostmi. Strategija si prizadeva za napredek na vseh področjih Konvencije o pravicah invalidov, tako na ravni EU kot na ravni držav članic (Evropska komisija, 2021).

Po navedbah Evropske komisije (2021) je cilj zagotoviti, da bodo posamezniki z invalidnostmi v Evropi ne glede na spol, etnično ali rasno dediščino, vero ali veroizpoved, starost ali spolno usmerjenost:

- izkusili svoje človekove pravice,
- imeli enake možnosti,
- imeli enak dostop do sodelovanja v družbi in gospodarstvu,
- lahko izbirali, kje, kako in s kom bodo prebivali,
- se lahko prosto gibali po EU, ne glede na to, ali potrebujejo podporo,
- ne več bili deležni predsodkov.

Dobra praksa v izobraževanju odraslih

Evropska agencija za posebne potrebe in vključujoče izobraževanje

Evropska agencija za posebne potrebe in vključujoče izobraževanje (2022) pomaga državam pri pregledu in oblikovanju politik za vključujoče izobraževanje. Ta agencija pomaga premostiti vrzel med politiko in prakso ter se osredotoča na to, da je aktivni dejavnik za spremembe politike. Agencija je v zadnjih desetih letih oblikovala štirinajst ključnih načel, ki bodo pomagala pri tem prehodu. Ta načela podpirajo določanje bistvenih elementov za celovit sistem vključujočega izobraževanja, ki državam pomaga sprejeti vse učence v lokalni skupnosti. Vključujoče načelo spodbuja pregledno vizijo vključujočega izobraževanja, ki vključuje ključne deležnike. To je razvoj enotnega zakonodajnega in političnega okvira, ki spodbuja nepristransko, visokokakovostno izobraževanje in vseživljenjsko učenje za vse.

Osem nadaljnjih načel obravnava strukture in procese, ki so potrebni v vključujočih izobraževalnih sistemih. Nanašajo se na:

- sodelovanje in komuniciranje,
- sodelovanje pri vključujočem predšolskem izobraževanju,
- med fazami izobraževanja,
- sodelovanje med ponudniki izobraževanja, družinami in skupnostjo,
- zbiranje podatkov,
- razvoj specializirane ponudbe v okviru splošnih sistemov,
- vodenje šole,
- učno in poučevalno okolje.

Če bodo ta načela upoštevana, bodo vsem učencem omogočila pomembne in kakovostne možnosti v njihovi lokalni skupnosti skupaj z njihovimi prijatelji in vrstniki. Spodbujala bodo vzajemno podporno okolje, ki ceni izboljšave in dosežke vsakega učenca.

CAST

V fazi načrtovanja ni dovolj prožnosti, da bi vsem učencem zagotovili enake možnosti za učenje na način, ki bi upošteval njihove prednosti. Universal Design Learning (UDL) je izobraževalna shema, ki spodbuja inovacije izobraževalnih ciljev, gradiv, pristopov in ocenjevanja ter politik, ki vključujejo te sestavine učnega načrta, ob upoštevanju različnih učencev.

Okvir je razvila ameriška organizacija CAST in izhaja iz analize na področju nevroznanosti. Okvir spodbuja tri temeljna načela, ki naj jih pedagogi vključijo v svoj pristop k poučevanju in jih pozivajo, naj učencem ponudijo številna sredstva za vključevanje, izražanje in delovanje ter izražanje. UDL vsebuje vrsto pravil, kako lahko ta načela prenesete v prakso, na primer:

- izvajanje sodelovanja z uvedbo skupinskega dela z jasno določenimi cilji, vlogami in odgovornostmi.
- uporaba več vrst medijev za podporo učenju in zagotavljanje, da so na voljo vsa gradiva.
- dajanje prednosti orodjem za ocenjevanje ob ohranjanju dobrih učnih rezultatov.

2. UČENJE Z INVALIDNOSTJO

Pridobivanje novih spretnosti (veščin) in znanja v odrasli dobi je lahko za ljudi z invalidnostmi poseben izziv. Invalidnost se lahko kaže v različnih oblikah in vsaka oblika predstavlja svoje ovire pri učenju. Vendar pa razvijanje novih spretnosti ali izboljšanje obstoječih spretnosti ljudem z invalidnostmi daje moč in krepi njihov občutek neodvisnosti. Poleg tega lahko izobraževanje in učenje spodbudita socialno interakcijo, saj zagotavljata dragoceno pozitivno okrepitev in nagrado, ki sta lahko spodbudna in motivacijska. Pri uvajanju vključujočega učenja v razred za izobraževanje odraslih je pomembno, da vključujočega učenja ne omejimo le na temeljne ali življenjsko pomembne spretnosti. Ljudje z invalidnostmi imajo širok spekter sposobnosti, zato je pomembno, da vključujočih tečajev ne omejimo na osnovne temeljne spretnosti. Ljudje z invalidnostmi imajo potencial za pridobivanje različnih kompleksnih spretnosti in znanj, kot so digitalne spretnosti, znanje tujih jezikov, poslovne in podjetniške spretnosti, komunikacijske spretnosti, spretnosti timskega dela, sposobnost reševanja problemov, pogajalske spretnosti ter druge mehke in trde spretnosti (Harris, n.d.).

Pri delu z odraslimi ljudmi z invalidnostmi je treba upoštevati več dejavnikov, ki jih je izpostavil May Institute. Ti dejavniki vključujejo starost, kognitivne sposobnosti, fizične zmožnosti, osebne preference in ustreznost določenih spretnosti glede na njihove individualne okoliščine (Harris, n.d.). Z upoštevanjem teh dejavnikov lahko izobraževalci oblikujejo programe usposabljanja, ki posameznikom ne koristijo le pri pridobivanju določenih spretnosti, temveč tudi zagotavljajo, da so udeleženci pripravljene, voljni in sposobni začeti svojo učno pot.

Pri delu z ljudmi z invalidnostmi je treba upoštevati več dejavnikov, vključno z njihovo starostjo, duševnimi sposobnostmi, fizičnimi zmožnostmi, željami in vrstami spretnosti, ki so najprimernejše za njihove posebne okoliščine. Ob upoštevanju teh dejavnikov lahko izobraževalec oblikuje program usposabljanja spretnosti, ki posamezniku ne bo le koristil, temveč ga bo ta tudi pripravljen, voljan in sposoben začeti izvajati.

Učenje novih spretnosti ljudi z invalidnostmi zahteva čas, potrpežljivost in vztrajnost. Začne se z razvojem strukturirane strategije poučevanja. Podobno kot v šolskem učnem načrtu je

v strategiji poučevanja opisan splošni cilj poučevanja, opredeljeni pa so tudi manjši, lažje dosegljivi cilji, ki jih učenci lahko dosežejo na poti do osvojitve splošnega cilja. Zagotavlja tudi načrt, po katerem se morajo ravnati zaposleni in ki jim bo omogočil pravilno izvajanje učnega postopka.

Ko je učna strategija razvita in izvedena, jo morajo izvajalci storitev redno preverjati, da zagotovijo, da posameznik prejema najučinkovitejšo podporo. Učitelji morajo redno ocenjevati napredek in po potrebi spreminjati načrt, da bi optimizirali učenje.

Ne pozabite, da se okoliščine spreminjajo in da bo učeči se odrasli morda lahko opravil določeno nalogo, vendar ne natančno tako, kot je opisano v njegovi strategiji. V tem primeru bo morda treba strategijo spremeniti. Včasih je bolj pomembno, da je bila naloga opravljena, kot pa kako je bila opravljena.

Raziskave in znanost

Učne strategije morajo biti vedno osredotočene na posameznikove obstoječe interese in sposobnosti ter oblikovane na podlagi njegovih osebnih izbir. Pomembno se je zavedati, da ima vsaka oseba pravico do izbire in zavrnitve ter da se lahko njene osebne preference sčasoma spremenijo. Učenje oseb s posebnimi potrebami je lahko zelo koristno. Izboljšanje ravni spretnosti odrasle osebe ji zagotavlja dostojanstvo in osebno izpolnitev, kar bo privedlo do srečnejšega in samostojnejšega življenja (Harris, n.d.).

Eden od pogostih pomislekov izobraževalcev v zvezi z vključujočimi prilagoditvami je, ali bodo spremenile naravo predmeta, ki ga poučujejo. Vendar so prilagoditve namenjene temu, da vsem študentom omogočijo enak dostop do učenja v razredu. Pri načrtovanju predmeta upoštevajte naslednja vprašanja (Scott, 1998):

- Kakšen je namen tečaja?
- Katere metode poučevanja so nujno potrebne? Zakaj?
- Kateri rezultati so nujno potrebni za vse učence? Zakaj?
- Katere metode ocenjevanja rezultatov študentov so nujno potrebne? Zakaj?
- Kakšne so sprejemljive ravni uspešnosti pri teh merilih uspešnosti učencev?

Odgovori na ta vprašanja vam lahko pomagajo opredeliti bistvene zahteve za vas in vaše učence. Na primer, sodelovanje v laboratoriju je ključnega pomena pri številnih predmetih iz biologije; ali je tradicionalno predavanje v razredu edini način poučevanja pri humanističnih ali družboslovnih predmetih? Ali je pisni esejski izpit v razredu edini način ocenjevanja študenta, ki ima omejeno uporabo rok? Ali bi lahko z osebnim ali posnetim ustnim izpitom dosegli isti cilj? (Scott, 1998; Bourke et al., 2000).

Pri poučevanju oseb s posebnimi potrebami se je treba zavedati, da so številna načela vključujočega oblikovanja koristna za vse učence. Zamisel o "**univerzalnem oblikovanju**" je

metoda oblikovanja učnih gradiv, vsebin in poučevanja, ki koristi vsem učencem. Namesto prilagajanja tečaja določenemu občinstvu univerzalno oblikovanje poudarja okolja, ki so dostopna vsem, ne glede na njihove sposobnosti. Če se izobraževalci pri oblikovanju učnega načrta osredotočijo na ta načela oblikovanja, lahko ugotovijo, da bi lahko večino tečajev zlahka prilagodili vsem učencem. (Hodge et al., 1997)

Številne metode univerzalnega oblikovanja poudarjajo preišljeno vrsto poučevanja, ki jasno določa cilje predmeta za semester in posamezno učno uro. Učni načrt z jasnimi cilji predmeta, podrobnostmi o nalogah in roki na primer pomaga učencem ustrezno načrtovati svoj urnik. Poleg tega lahko s tem, da na začetku pouka zagotovite oris dnevne teme in na koncu povzamete ključne točke, učencem pomagata razumeti logiko vašega pristopa in jim omogočite več časa za zapisovanje informacij.

Podobno so lahko nekatera učna gradiva težavna za učence z določenimi motnjami. Ko v razredu predvajate videoposnetek, morate na primer upoštevati svoje občinstvo. Učenci z motnjami vida bodo morda imeli težave pri gledanju neverbalnih dejanj, učenci z motnjami, kot je fotosenzitivna epilepsija, pa bodo ob utripajočih lučeh ali slikah doživljali napade, učenci z motnjami sluha pa morda ne bodo mogli slišati spremljajočega zvoka. Uporaba zajetih podnapisov, zagotavljanje elektronskih prepisov, opisovanje dejanj na zaslonu, omogočanje učencem, da sami preverijo videoposnetek, in opisovanje vloge, ki jo ima videoposnetek pri dnevni učni uri, pomagajo zmanjšati ovire za dostop ljudem z invalidnostmi in jim omogočajo, da so lahko aktivni člani razreda. Poleg tega omogoča tudi drugim učencem, da se po potrebi vključijo v gradivo na več načinov. (Burgstahler et al., 2010; Scott et al., 2003; Silver et al., 1998).

Vključujoče učenje spodbuja dostopno učno gradivo in tehnologije ter zagotavlja, da so informacije na voljo v alternativnih oblikah, primernih za posameznike z invalidnostmi. Vključuje jasne komunikacijske poti in podporne tehnologije, ki omogočajo učinkovito interakcijo in sodelovanje. Vključujoče učenje poudarja tudi prilagojene učne načrte in prožne učne pristope, ki upoštevajo različne učne stile. Poleg tega spodbuja podporno in sprejemajoče okolje, ki slavi individualne dosežke in spodbuja samozagovornišvo.

Pristop, osredotočen na osebo, se osredotoča na upoštevanje zahtev, želja in potreb posameznika pri učenju in poučevanju. Vključuje oblikovanje metod, vsebin in gradiv, ki upoštevajo osebne potrebe, skrbi in učne stile vsakega udeleženca ter zagotavljajo dostopnost in razumevanje. Ta pristop je še posebej pomemben pri delu z ranljivimi skupinami in ključen za vključujoče učenje z osebami z invalidnostmi.

Ključno vlogo imajo učitelji, ki spreminjajo svoj odnos in razumevanje, da je treba vsebino prilagoditi posameznikovim učnim potrebam. Za učinkovito izvajanje tega pristopa morajo izobraževalci oceniti individualne potrebe, zahteve in želje udeležencev ter se osredotočiti na njihove spretnosti, kompetence in prednosti.

Znan je tudi kot pristop, ki ga vodi oseba, in poudarja podporo posameznikom, da sami prevzamejo odgovornost za svojo oskrbo, ter jih najprej obravnava kot posameznike (Vlada Novega Južnega Walesa, 2022). Zahteva vključevanje osebe v odločanje, upoštevanje njenih življenjskih izkušenj, demografskih značilnosti in kulturnega okolja, zagotavljanje prilagodljivih storitev, usklajenih z njenimi željami, sprejemanje perspektive, ki temelji na prednostih, in vključevanje njenih podpornih mrež kot partnerjev.

Osnovna ideja pristopa, osredotočenega na osebo, je, da ima posameznik notranje vire za samorazumevanje in samousmerjanje sprememb (Zucconi, 2015). Osredotoča se na zdravje in rešitve ter posameznike opolnomoča s spoštljivimi, zaupanja vrednimi, empatičnimi in pristnimi odnosi. Na osebo osredotočeno izobraževanje neguje posameznikove prirojene ustvarjalne zmožnosti za učenje, spodbuja osebno rast in povezovanje ter si prizadeva za razvoj kompetentnih članov družbe, ki lahko učinkovito prispevajo.

Na osebo osredotočen pristop prinaša koristi na različnih ravneh (The Disabilities Trust, n.d.). Za posameznike vključuje, da so slišani in cenjeni, da imajo podporo pri raziskovanju novih stvari, da pridobijo nadzor nad svojim življenjem, da so njihove pravice priznane in podprte, da imajo dostop do podporne mreže ter da razvijajo zaupanje, spretnosti, sposobnosti in znanje. Na ravni skupnosti spodbuja strukturo za sprejemanje raznolikosti, poslušanje želja ljudi, podporo in sprejemanje posameznikov ter ozaveščanje o potrebah po podpori.

Pedagogi in osebje imajo koristi od tega, da so del podporne mreže, saj se učijo od drugih v svoji mreži, učinkovito uporabljajo svoje spretnosti, sodelujejo ter bolje razumejo potrebe in želje. Družina in prijatelji so mreža, ki imajo koristi od tega, da so cenjeni in slišani, da sodelujejo s strokovnjaki in da vedo, da so njihovi bližnji cenjeni in da so del podporne mreže.

Ker ni univerzalnega pristopa k oblikovanju vključujočih tečajev in ker se ovire pri učenju lahko razlikujejo, morajo izobraževalci nenehno raziskovati različne strategije za zmanjšanje teh ovir. Priročnik "Prijazni študij za študente s posebnimi potrebami - priporočila za prilagoditev študijskega procesa" izpostavlja tri kategorije izzivov, s katerimi se soočajo ljudje z invalidnostmi (Bera et al., 2010).

1. V prvo kategorijo spadajo ovire, ki nastanejo zaradi nenamernih dejanj izobraževalcev, kot je obračanje hrbta med predavanji, ki ovira branje z ustnic za študente, ki se nanj zanašajo.
2. Druga kategorija zajema vrsto potencialnih ovir, ki izhajajo iz učnih metod, kot je uporaba avdiovizualnega gradiva brez podnapisov ali tolmačenja v znakovni jezik, kar negativno vpliva na študente, ki so slepi ali imajo okvaro sluha. Zagotavljanje

učinkovitega usposabljanja za izobraževalce lahko pomaga premagati te ovire.

3. Tretja kategorija zajema izzive, ki so neločljivo povezani s samim predmetom. Učitelji bi se morali izogibati splošnim ocenam, ki diskriminirajo določene invalidnosti, in namesto tega opredeliti morebitne izzive v učnem načrtu. Določiti morajo ključne pogoje, ki jih morajo izpolnjevati vsi študenti, tudi tisti s posebnimi potrebami, da lahko obiskujejo predavanja in uspešno zaključijo predmet. Z vnaprejšnjo opredelitvijo teh pogojev je lažje najti ustrezne načine za prilagoditev različnim učnim potrebam.

Izkustveno učenje in praktično usmerjeno učenje lahko koristita učencem z določenimi motnjami, saj spodbujata aktivno učenje in povezovanje znanja v razredu z resničnimi izkušnjami (Institute for Experiential Learning, n.d.). Cikel izkustvenega učenja vključuje izkušanje, refleksijo, razmišljanje in delovanje. Gre za transformativni proces, ki poteka naravno, pogosto ne da bi se posamezniki zavedali, da se učijo.

Izkustveno učenje, kot ga opisuje univerza Kent State University, študentom omogoča, da teorije in znanje v razredu povežejo z resničnimi razmerami (Kent State University, n.d.). Sodelovanje v priložnostih izkustvenega učenja prinaša številne koristi, vključno s poglobljenim razumevanjem učne snovi, širšim pogledom na svet, vpogledom v osebne sposobnosti in interese, sodelovanjem z različnimi posamezniki in organizacijami, razvojem pozitivnih poklicnih praks in spretnosti, izpolnjevanjem zaradi prispevanja k potrebam skupnosti ter večjo samozavestjo in vodstvenimi sposobnostmi.

Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti

V priročniku smo že opisali zaveze in ukrepe iz Konvencije ZN o pravicah invalidov in Strategije EU za pravice invalidov 2021-2030. V tem poglavju želimo predstaviti cilje trajnostnega razvoja v zvezi z vključujočim izobraževanjem. Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030, ki se osredotoča na to, da se nikogar ne sme pustiti zadaj, je edinstvena priložnost za oblikovanje bolj vključujočih in pravičnih družb. To bi se moralo začeti z vključujočimi izobraževalnimi sistemi. Četrti cilj trajnostnega razvoja (SDG4) na področju izobraževanja poziva k vključujočemu in pravičnemu kakovostnemu izobraževanju ter možnostim vseživljenjskega učenja za vse do leta 2030. Poudarja vključevanje in pravičnost kot temelje za kakovostno izobraževanje in učenje. SDG4 poziva tudi k izgradnji in nadgradnji izobraževalnih ustanov, ki so občutljive do otrok, invalidnosti in spola, ter k zagotavljanju varnega, nenasilnega, vključujočega in učinkovitega učnega okolja za vse. Za doseg tega ambicioznega cilja morajo države zagotoviti vključenost in enakost v izobraževalnih sistemih in programih ter prek njih. To vključuje ukrepe za preprečevanje in odpravljanje vseh oblik izključenosti in marginalizacije, razlik, ranljivosti in neenakosti pri dostopu do izobraževanja, sodelovanju in dokončanju izobraževanja ter pri učnih procesih in rezultatih. Zahteva tudi razumevanje raznolikosti učencev kot priložnosti za izboljšanje in demokratizacijo učenja za vse učence.

Dobra praksa v izobraževanju odraslih

MeTURA – Nazaj h koreninam

Projekt MeTURA - Nazaj h koreninam, ki se je izvajal od oktobra 2018 do avgusta 2021, je obravnaval terapevtsko družinsko vrtnarjenje in terapevtsko družinsko kuhanje za bolj neodvisno življenje odraslih družinskih članov z motnjami v duševnem razvoju. Izobraževalni center Geoss je bil koordinator projekta z drugimi partnerji iz Združenega kraljestva, Hrvaške, Slovenije in Italije.

Glavni rezultati projekta so vključevali študijo o možnostih vseživljenjskega učenja za družine in njihove odrasle družinske člane z motnjami v duševnem razvoju v smislu približanja ponudbe vseživljenjskega učenja njihovem domu. Temu je sledila študija, namenjena izobraževalcem, ki delajo z osebami z motnjami v duševnem razvoju. Zanimalo jo je, kakšne kompetence potrebujejo izobraževalci za delo s ciljno skupino in katere metode bi lahko uporabili za vključevanje oseb z motnjami v duševnem razvoju v dejavnosti vseživljenjskega učenja. V okviru projekta so bile pripravljene študije o izvajanju terapevtskega vrtnarjenja in terapevtskega kuhanja za družine oseb z motnjami v duševnem razvoju. Izdelana je bila tudi metodologija Družinsko izobraževanje MeTURA - Nazaj h koreninam za družine odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju in učno gradivo za izvajanje družinskega izobraževanja "MeTURA - Nazaj h koreninam". Vsebuje praktične nasvete in delovne liste za izvajanje terapevtskega vrtnarjenja in terapevtskega kuhanja v domačem okolju. Viri se lahko uporabljajo kot podporno orodje za izobraževalne ustanove za odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju in vodeno samoizobraževanje odraslih družinskih članov z motnjami v duševnem razvoju doma ob podpori staršev ali družinskih članov. Več informacij je na voljo na: (erasmus-metura.eu) in YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=oZTeHVKJ0qc&t=126s>

StuDis – Razvijanje inkluzivnega visokega šolstva

Namen projekta StuDis – Razvijanje inkluzivnega visokega šolstva, ki sta ga financirala EGP in Norveški finančni mehanizem, je bil izboljšati študijske pogoje za študente z invalidnostmi in prispevati k boljšemu znanju visokošolskih učiteljev o prepoznavanju potreb teh študentov in prilagajanju študijskega procesa tem potrebam.

Priročnik, ki je nastal v okviru tega projekta - Prijazen študij za študente invalide - Priporočila za prilagoditev študijskega procesa - je pripravilo Društvo študentov invalidov Slovenije. V priročniku boste našli opise najpogostejših vrst invalidnosti, ki vam bodo pomagali vsaj delno razumeti, kaj posamezna vrsta invalidnosti zajema. Priročnik vsebuje tudi napotke za pripravo dostopnih študijskih programov in informacij za študente z invalidnostmi. Naslednja poglavja vsebujejo splošne smernice o tem, kako prilagoditi predavanja za študente z invalidnostmi, praktične vaje, terenske vaje, prakso itd. To poglavje vsebuje tudi smernice, kako jim zagotoviti mednarodno mobilnost; sledijo prilagoditve ocenjevanja in preverjanja znanja, na koncu pa si lahko preberete tudi, kako za študente z invalidnostmi pripraviti dostopna e-gradiva, ki jih uporabljate pri svojem delu. Več informacij je na voljo v dokumentu pdf: <https://www.dsis-drustvo.si/studis/dsis.pdf>

3. SPREMEMBA PERSPEKTIVE: UČNI CILJI ALI UČNE POTREBE?

Ustvarjanje bolj vključujočega učnega okolja zahteva spremembe za izboljšanje dostopnosti in udeležbe v izobraževalnih prostorih za odrasle. Namesto da bi se osredotočili zgolj na učne cilje izobraževalnih ustanov, je treba upoštevati posebne učne potrebe vsake ciljne skupine. Pri načrtovanju in izvajanju programov izobraževanja odraslih je mogoče opredeliti tri ključne vidike, povezane z vključevanjem: normativne specifikacije, usmerjenost k ciljni skupini in ekonomska usmerjenost (Käpplinger et al., 2017).

Normativne specifikacije vključujejo družbene smernice in pravne določbe, ki določajo vsebino in financiranje programov. Vključevanje je sicer poudarjeno kot cilj, vendar se ti cilji brez zadostnega spodbujanja in zavezanosti morda ne bodo učinkovito izvajali. Usmerjenost v ciljne skupine poudarja obravnavo posebnih potreb, sposobnosti in interesov posameznikov in skupin, vendar lahko nenamerno izključi tiste, ki imajo omejen dostop do izobraževanja odraslih. Ekonomska usmerjenost, ki jo poganjajo finančne omejitve in zahteve trga, lahko vodi v osredotočenost na ceno in komodifikacijo izobraževalnih storitev, kar lahko izključi finančno prikrajšane skupine, vključno z ljudmi z invalidnostmi.

Da bi dosegli uravnotežen pristop, je pri načrtovanju programa potrebna prilagodljivost, pedagoško strokovno znanje in razumevanje predpogojev učencev. Strokovnjaki, ki delajo z ljudmi z invalidnostmi, bi morali sprejeti pristop, ki je močno usmerjen v udeležbo in se osredotoča na individualne potrebe in sposobnosti. Ključno je sodelovanje s socialnim kontekstom posameznika, ki spodbuja sodelovanje, prožnost in odzivno strukturo programa. Namesto zanašanja na vnaprej pripravljene programe je priporočljivo vzpostaviti stik s posamezniki, razumeti njihove potrebe in možnosti ter v skladu s tem razviti prilagodljiv izobraževalni program. S tem alternativnim pristopom je mogoče vzpostaviti bolj vključujoč in učinkovit izobraževalni sistem.

Raziskave in znanost

Normativna usmerjenost

Izobraževanje odraslih ima ključno vlogo pri razvoju posameznika in družbenem napredku. V demokratičnih družbah po Evropi programe izobraževanja odraslih oblikujejo politične in družbene smernice, ki zajemajo različna področja, kot so varstvo okolja, razvoj poklicnih kompetenc in poklicne kvalifikacije. Zakoni, ki urejajo nadaljnje izobraževanje, zagotavljajo, da imajo vsi, tudi ljudje z invalidnostmi, pravico do nadaljnjega izobraževanja. Vendar pa posebne potrebe ljudi z invalidnostmi v institucijah niso vedno izrecno obravnavane, kar vzbuja pomisleke glede vključenosti.

Finančna podpora je pomemben vidik pravnega okvira, ki zagotavlja financiranje osebja, udeležencev, posebnih ponudb ali institucij kot celote. Spodbujane vsebine lahko segajo od državljske vzgoje do formalnega izobraževanja. Pogoji financiranja vplivajo na odločitev institucij nadaljnjega izobraževanja, da ponudijo tečaje za ljudi z invalidnostmi, pri čemer upoštevajo izvedljivost in vrednost.

Normativne specifikacije so razvidne iz razpisov za projekte, kot sta program Erasmus+ in Evropska agenda za izobraževanje odraslih. Vključevanje je navedeno kot cilj, ki je v skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov. Vendar pa je stopnja prednostne obravnave in vključevanja teh normativov odvisna od institucionalne usmerjenosti in zavezanosti osebja, brez zadostnega spodbujanja pa se lahko vključevanje spregleda.

Drug pristop je usmerjenost v ciljno skupino, ki upošteva posebne potrebe, zmožnosti in interese učencev ter se ujema s konstruktivističnimi pedagoškimi načeli. Vendar pa lahko ta pristop nenamerno izključi posameznike z omejenim dostopom do izobraževanja odraslih ter krepí obstoječa stališča in kompetence, namesto da bi jih izpodbijal. Glavno vprašanje pri tem pristopu je, kaj je koristno in pomembno za posameznika.

Oblikovanje programov v izobraževanju odraslih pogosto vključuje elemente iz vseh treh vidikov: normativne specifikacije, usmerjenost v ciljno skupino in ekonomsko usmerjenost. Uravnoteženje teh elementov je ključnega pomena za vključujoče in učinkovito izobraževanje. Strokovnjakom, ki delajo z ljudmi z invalidnostmi priporočamo, da sprejmejo pristop, usmerjen v udeležbo, in upoštevajo individualne potrebe in sposobnosti. Bistveni so sodelovanje z družbenim kontekstom, prožnost in odzivne programske strukture. Za bolj vključujoč in učinkovit sistem izobraževanja odraslih se priporoča vzpostavljanje stikov s posamezniki in razvijanje prožnih izobraževalnih programov na podlagi njihovih potreb.

Gospodarska usmerjenost

Ekonomizacija izobraževanja, ki je posledica finančnih omejitev in sprememb prednostnih nalog financiranja, je že dolgo časa ena od tem v razpravi o izobraževanju odraslih. Institucije za izobraževanje odraslih so se zdaj prisiljene prilagoditi trgu in svoje programe obravnavati kot blago. Poudarek se je preusmeril z vrednosti izobraževanja odraslih za družbeni razvoj na

ceno ponujenih storitev (Faulstich, 2015). Ta tržno usmerjen pristop vzbuja pomisleke, zlasti kadar so izključene finančno prikrajšane skupine, kot so ljudje z invalidnostmi (Curdt, 2021).

Pri načrtovanju programa so vključene vse tri komponente - družbena pomembnost, interes ciljne skupine in ekonomski koncepti. Tradicionalno izobraževanje odraslih poteka v obliki šestmesečnega programa, ki vključuje teme, namenjene vsem trem komponentam. Vendar morajo strokovnjaki, ki delajo z ljudmi z invalidnostmi, svoje storitve in metode prilagoditi individualnim potrebam in sposobnostim. Ta skupina je heterogena, zato se priporočila nagibajo k zagotavljanju širokega tematskega okvira (npr. "ustvarjalno delo") in omogočanju posameznikom, da se učijo znotraj tega okvira.

Ta pristop, usmerjen v udeležence, zahteva usposobljeno in prilagodljivo pedagoško osebje, ki dobro pozna predpostavke učencev. Pristop se ne osredotoča na posebne rezultate, temveč poudarja podporo posameznikom pri razvijanju njihove ustvarjalnosti. V fazi načrtovanja morajo biti izobraževalne ustanove dobro povezane z družbenim kontekstom, kar omogoča sodelovanje, soodločanje in prožno strukturo programa. Prefabricirane programske sheme, ki temeljijo na vpisu udeležencev, so v nasprotju s tem konceptom. Namesto tega je priporočljiv pristop vzpostaviti stik s posamezniki, se odzvati na njihove potrebe, sposobnosti in možnosti ter na podlagi teh informacij razviti prilagodljiv izobraževalni program.

Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti

Zakoni o nadaljnjem izobraževanju določajo osnovna načela in določbe, v skladu s katerimi mora nadaljnje izobraževanje delovati in kako se financira iz javnih sredstev. V predpisih so navedeni naslednji vidiki.

Kdo bi se moral udeležiti nadaljnjega izobraževanja? Najpogosteje je rečeno, da je nadaljnje izobraževanje namenjeno "vsem". V tem smislu je vsak posameznik nosilec te pravice - tudi vsi ljudje s kakršnimi koli omejitvami (pravica do nadaljnjega izobraževanja). Iz tega izhaja tudi osnovno zagotavljanje ponudbe nadaljnjega izobraževanja.

To osnovno določbo izvajajo ustrezne institucije. Zakoni določajo, kako so te institucije lahko in morajo biti organizirane ter na kakšen način so ali njihove ponudbe priznane s strani države. Pri tem se postavlja vprašanje, ali je treba izrecno upoštevati posebne potrebe ljudi z invalidnostmi.

Druga pomembna točka pravnega okvira je vrsta in znesek finančne podpore. To je lahko financiranje osebja, financiranje udeležencev ali določenih ponudb ali institucij kot celote. Pri tem je pomembno tudi, katere izobraževalne vsebine se posebej spodbujajo, na primer na področju državljske vzgoje, zdravja, jezikov, vsebin, povezanih z delom, ali formalnega izobraževanja (maturitetne kvalifikacije itd.). Zlasti glede na pogoje financiranja se postavlja vprašanje, ali je za institucijo nadaljnjega izobraževanja smiselno in izvedljivo, da ponuja tečaje za ljudi z invalidnostmi.

Dobra praksa v izobraževanju odraslih

Kako deluje demokracija

Do leta 2019 približno 85.000 osebam, ki so bile v Nemčiji deležne popolne oskrbe, ni bilo mogoče zagotoviti volilne pravice kljub zahtevam iz Konvencije o pravicah invalidov, ki jo je Nemčija ratificirala leta 2009. Zvezno ustavno sodišče je razsodilo, da je ta izključitev kršila temeljni zakon, zaradi česar je Bundestag maja 2019 iz zveznega volilnega zakona odstranil vse izključitve. Ta odločitev je spodbudila Akademijo Klausenhof, da je začela izvajati projekt "Kako deluje demokracija", katerega namen je ozaveščanje mladih in mladih odraslih z motnjami v duševnem razvoju o njihovih državljskih pravicah.

Z delavnicami in seminarji projekt udeležence usposablja za uveljavljanje njihovih osnovnih pravic in zagovarjanje njihovih interesov. Izobraževalne oblike, ki jih je razvila Akademija Klausenhof, dajejo prednost celoviti udeležbi in uveljavljanju demokratičnih pravic posameznikov s posebnimi potrebami. Cilj je udeležencem zagotoviti potrebno znanje in praktične spretnosti, da se lahko samostojno ali v skupini vključijo v družbeno-politične aktivnosti.

Državljska vzgoja za osebe z invalidnostmi presega posredovanje znanja; osredotoča se tudi na razvijanje sposobnosti odločanja o lastnem življenju in krepitev samospoštovanja. Projekt poudarja razvoj koncepta osnovnega izobraževanja, zbirke gradiv in metod ter velik poudarek na digitalnem izobraževanju. Cilj je ustvariti prilagojene koncepte, usposobiti multiplikatorje za samostojno uporabo in zagotoviti nadaljnje usposabljanje za osebe institucij s posebnimi potrebami ali tistih, ki delajo z osebami s posebnimi potrebami. Rezultati projekta bodo posplošeni, dokumentirani in izvedeni v različnih ustanovah.

Akademija Klausenhof je v poskusni fazi izvedla dvodnevni seminar v sodelovanju z Delavnico za ljudi z invalidnostmi v regiji. Trideset udeležencev s področja poklicnega usposabljanja se je udeležilo treh zaporednih sklopov usposabljanja na temo "Osnove politike v Nemčiji" s posebnim poudarkom na zveznih volitvah. Seminarji so vključevali privlačne metode, kot sta ustvarjanje kolažev in aktivnost sestavljanja sestavljanke z uporabo ključnih točk iz volilnih programov strank. Evalvacija je pokazala, da so udeleženci že imeli veliko znanja o politiki, zato so seminarji nadgradili njihovo obstoječe razumevanje. Uspeh seminarjev je bil odvisen od aktivacijskih metod, ki so spodbujale samostojno delo in razpravo.

Po pozitivnem odzivu je bil koncept osnovnega izobraževanja o demokraciji uveden v podobni instituciji v bližini, tečajji pa so se začeli spomladi leta 2023. Poleg tega se je začela izvajati serija naprednih usposabljanj, sestavljena iz štirih delov, ki zajema teme, kot so "Lažne novice in teorije zarote". Projekt vključuje tudi delavnico v sodelovanju z gledališkim pedagogom, ki naj bi okrepila samozavest in uspešnost udeležencev. Vsi nadaljevalni seminarji se izvajajo v okviru inkluzije na Akademiji Klausenhof. Udeleženci nadaljevalnih seminarjev so izrazili zanimanje, da bi postali multiplikatorji državljske vzgoje, kar kaže na njihovo aktivno sodelovanje v projektu.

Na podlagi izkušenj, pridobljenih na tečajih leta 2022, so bili tečaji leta 2023 zasnovani tako, da so bili odprti in so udeležencem omogočali, da razpravljajo o svojem življenju in izkušnjah. Ti pogovori so privedli do poudarka na temeljnem zakonu in Konvenciji o pravicah invalidov, pri čemer so bile poudarjene pravice udeležencev, da sami določajo svoje življenje. Trenutno se razvija program mediacije o pravicah, v okviru katerega se bodo te teme še bolj raziskale. Temeljno načelo projekta je, da je dvom o avtoriteti sestavni del demokracije. Njegov cilj je spodbujati politično zavest, ozaveščenost in avtonomijo udeležencev. Razvoj avtonomije in preizpraševanje avtoritete sta ključna vidika političnega udejstvovanja. Vendar Kronauer poudarja dejstvo, da politični vpliv izgubi svoj pomen, če posamezniki v vsakdanjem življenju doživljajo nemoč, zlasti na področjih, kot sta šola in delo. To neskladje med pravicami in družbeno prakso ovira resnično vključevanje (Kronauer, 2019).

Vključevanje se mora premakniti s področja, ki ga dojemamo le kot socialno vprašanje, družba pa se mora odpovedati prepričanju, da ve, kaj je najboljše za ljudi z invalidnostmi (Wahl, 2013, str. 31). V projektu je poudarjen pomen sodelovanja družbe in institucij za doseganje resničnega vključevanja, saj zgolj zakonske pravice ne zagotavljajo vključujočih praks. To spoznanje, pridobljeno v letih projektne delo, poudarja odgovornost družbe in institucij, da prispevajo k vključevanju posameznikov z invalidnostmi.

4. KOMPETENCE ZA IZOBRAŽEVALCE ODRASLIH

Izobraževalci odraslih imajo pomembno vlogo pri podpori posameznikom s posebnimi potrebami, saj ustvarjajo vključujoče učno okolje, ki upošteva njihove edinstvene potrebe. Za učinkovito vključevanje in opolnomočenje teh učencev potrebujejo izobraževalci posebne kompetence. Te kompetence jim omogočajo, da prilagodijo metode poučevanja, obravnavajo različne učne stile in zagotovijo potrebne prilagoditve. Raziskovanje ključnih kompetenc, ki jih izobraževalci odraslih potrebujejo za delo z odraslimi s posebnimi potrebami, je bistvenega pomena.

Izobraževalci morajo dobro poznati različne motnje in njihov vpliv na učenje. To vključuje poznavanje telesnih in kognitivnih oviranosti, kot so gibalne ovire, okvare vida ali sluha, intelektualne ovire, učne ovire in motnje v duševnem zdravju. Poznavanje značilnosti, izzivov in morebitnih učnih ovir, povezanih z različnimi invalidnostmi, je ključnega pomena.

Raziskave in znanost

Nujno je posodabljanje najnovejših raziskav, podpornih tehnologij in učnih strategij, ki podpirajo posameznike s posebnimi potrebami. Učitelji morajo pridobiti tudi znanje o invalidskih pravicah, zakonih in vključujočih praksah. Celovito razumevanje invalidnosti izobraževalcem omogoča sprejemanje informiranih odločitev, prilagajanje učnih pristopov in zagotavljanje ustreznih prilagoditev za izpolnjevanje individualnih potreb.

- Prilagodljivost je ključna kompetenca izobraževalcev. Vsak posameznik ima edinstvene učne zahteve, zato morajo izobraževalci ustrezno prilagoditi metode poučevanja. Morda bo treba prilagoditi tempo poučevanja, uporabiti drugačna gradiva, zagotoviti alternativne metode ocenjevanja ali vključiti podporne tehnologije.
- Prilagodljivost je ključnega pomena pri prilagajanju različnim učnim stilom in željam. Izobraževalci morajo prilagoditi svoje pristope, da ustvarijo vključujoče in dostopno učno okolje. To lahko vključuje uporabo vizualnih pripomočkov, praktičnih dejavnosti ali slušnih navodil.
- Jasna in učinkovita komunikacija vzpostavi stik z učenci. Izobraževalci morajo informacije posredovati na način, ki je razumljiv in dostopen vsem učencem. Poenostavljanje zapletenih konceptov, uporaba vizualnih pripomočkov, pisna navodila in spodbujanje odprte komunikacije prispevajo k podpornemu vzdušju v razredu.
- Potrpežljivost in empatija sta ključni kompetenci. Nekateri učenci potrebujejo dodaten čas za obdelavo informacij ali izražanje. Izobraževalci morajo biti potrpežljivi ter jim nuditi potrebno podporo in spodbudo. Empatija pomaga izobraževalcem razumeti edinstvene izzive, s katerimi se soočajo posamezniki s posebnimi potrebami, in spodbuja podporno učno okolje.
- Sodelovanje in iznajdljivost sta bistveni kompetenci za ustvarjanje vključujočih razredov. Izobraževalci morajo sodelovati z drugimi strokovnjaki, da bi razvili individualne učne načrte in izvajali ustrezne strategije. Izmenjava znanja in izkušenj s kolegi krepi razumevanje in izboljšuje prakse. Iznajdljivost omogoča izobraževalcem, da poiščejo in uporabijo ustrezne vire in prilagoditve, kot so podporne tehnologije ali prilagojeno gradivo. Za izboljšanje kompetenc izobraževalcev odraslih pri obravnavi prilagojenih potreb oseb s posebnimi potrebami je pomembno, da izobraževalcem odraslih zagotovimo potrebna znanja in spretnosti.

Kompetence, ki se zahtevajo od izobraževalcev odraslih pri poučevanju oseb s posebnimi potrebami, so se od šestdesetih let prejšnjega stoletja močno povečale. V sodobnem času morajo biti izobraževalci odraslih sposobni razumeti in pokazati sočutje do številnih različnih načinov, na katere lahko invalidnost vpliva na zmožnost dostopa do izobraževanja ali sodelovanja v njem. Invalidnost zajema široko paleto različnih dejavnikov, ki lahko vplivajo na posameznikovo zmožnost dostopa do izobraževanja odraslih.

Zaključimo lahko, da morajo imeti izobraževalci odraslih kompetence, ki jim omogočajo učinkovito podporo posameznikom s posebnimi potrebami. Z razumevanjem invalidnosti, prilagajanjem učnih metod, jasnim komuniciranjem in empatijo izobraževalci spodbujajo vključujoče učno okolje, v katerem lahko posamezniki premagujejo ovire in dosežejo svoj polni potencial. Sodelovanje in iznajdljivost še povečata njihovo sposobnost ustvarjanja vključujočih učilnic.

Poznavanje "invalidnosti" in njenega vpliva na posameznikovo zmožnost sodelovanja pri izobraževanju

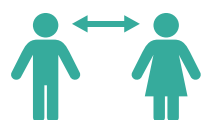
Sposobnost uporabe različnih učnih strategij in gradiv

Poznavanje podporne tehnologije

Sposobnost sodelovanja z drugimi strokovnjaki

Sposobnost zagotavljanja individualne podpore

Kulturne kompetence

poznavanje zakonodaje in politik, povezanih z invalidnostjo

Slika 3 - Nekatere kompetence, ki so v pomoč izobraževalcem odraslih pri poučevanju oseb s posebnimi potrebami.

Dobra praksa v izobraževanju odraslih

12 stebrov neodvisnega življenja

Ustrezne in dostopne informacije	Ustrezen dohodek	Ustrezna in dostopna ponudba zdravstvenega in socialnega varstva	popolnoma dostopen prometni sistem
Popoln dostop do okolja	Ustrezno zagotavljanje tehničnih pripomočkov in opreme	Razpoložljivost dostopnih in prilagojenih stanovanj	Ustrezno zagotavljanje osebne pomoči
Razpoložljivost vključujočega izobraževanja in usposabljanja	Enake možnosti za zaposlitev	Razpoložljivost neodvisnega zagovorništva in samozagovorništva	Razpoložljivost vrstniškega svetovanja

Slika 2 - Dvanajst stebrov neodvisnega življenja, na voljo na: <https://enil.eu/independent-living/>

Svetovna zdravstvena organizacija in Združeni narodi so pripravili okvir za spodbujanje pravic in vključevanja oseb z invalidnostmi v družbo, imenovan 12 stebrov neodvisnega življenja. Ti stebri služijo kot sklop vodilnih načel za vse ljudi, ki delajo z osebami z invalidnostmi, da bi zagotovili spoštovanje njihovih pravic. Ti stebri so še posebej uporabni na področju izobraževanja odraslih, saj jih je mogoče uporabiti kot niz ciljev, ki jih je treba doseči pri oblikovanju ali prilagajanju izobraževalnih programov, da bodo vključevali tiste z invalidnostmi. Nekateri načini, kako je mogoče te stebre doseči, so naslednji:

1. Zagotoviti pomoč in podporne tehnologije za dostopno izobraževanje.
2. Spodbujati prijazno in vključujoče učno okolje, ki ceni raznolikost in nasprotuje diskriminaciji.
3. Ponuditi prilagojene možnosti izobraževanja, ki ustrezajo posebnim potrebam in željam učencev s posebnimi potrebami.
4. Spodbujanje samoodločanja in samostojnosti z vključevanjem učencev s posebnimi potrebami v izobraževalne in poklicne odločitve.
5. Opolnomočiti študente z invalidnostmi, tako da pridobijo zagovorniške spretnosti in znanje za dejavno sodelovanje v družbi.
6. Ustvariti podporno skupnost učencev in izobraževalcev, ki spodbuja spoštovanje in povezovanje.
7. Zagotoviti fizično dostopnost in odstraniti ovire v vseh izobraževalnih okoljih za enakopravno udeležbo.

8. Zagotoviti ustrezne podporne storitve, kot so svetovanje, mentorstvo in poklicno usmerjanje, da bi študentom s posebnimi potrebami pomagali doseči njihove cilje.
9. Razviti popolnoma vključujoče izobraževalne programe in storitve, ki omogočajo sodelovanje oseb z invalidnostmi.
10. Ustvarjanje podpornih okolij, ki priznavajo in cenijo prispevek oseb z invalidnostmi ter spodbujajo njihovo vključevanje v vse vidike življenja v skupnosti.

Z upoštevanjem teh načel lahko izobraževalci ustvarijo vključujoče okolje za izobraževanje odraslih, ki daje prednost pravicam in vključevanju oseb z invalidnostmi.

5. VKLJUČEVANJE IN RAZNOLIKOST

“Zahtevamo [vključujoč] pristop k izobraževanju, ki vsem učencem omogoča, da dosežejo svoj potencial, hkrati pa zagotavlja podporo njihovim potrebam in zahtevam po dostopu. Poleg tega pričakujemo, da se bodo vsi učenci izobraževali skupaj, ne glede na njihovo poreklo ali okoliščine, v svojih lokalnih skupnostih.”

- Jolly (2015).

Različne mednarodne in nacionalne organizacije priznavajo, da je vključujoče izobraževanje pomembno. Konvencija o pravicah invalidov priznava dostopnost kot pravico, njeno pomanjkanje pa kot ranljivost pravice do enakih možnosti. Poleg tega je eden od dvanajstih stebrov neodvisnega življenja “vključujoče izobraževanje in usposabljanje” (Jolly, 2015). Znanstveni dokazi kažejo, da vključujoče izobraževanje poleg tega, da je temeljna pravica, izboljšuje učni uspeh tako oseb s posebnimi potrebami kot oseb brez njih, če se uporabljajo uspešni izobraževalni ukrepi (Flecha García, 2015). Ti ukrepi dokazano dosegajo najboljše rezultate pri izboljšanju instrumentalnega učenja in socialne kohezije v vseh okoliščinah.

Raziskave in znanost

Projekt INCLUD-ED (Flecha García, 2015) je opredelil tri oblike organizacije razreda:

- a. Tokovno vključuje ločevanje učencev glede na njihove sposobnosti, razvrščanje v skupine ali nameščanje v posebne skupine zunaj razreda z dodatnimi učitelji, zaradi česar je interakcija med različnimi sposobnostmi omejena in ovira učenje za vse učence. Poleg tega zmanjšuje učna pričakovanja in tudi samospoštovanje skupin z nižjimi sposobnostmi.
- b. Mešano se nanaša na združevanje vseh učencev, ne glede na izobrazbo, stopnjo učenja ali motnje, pri čemer je v razredu le en učitelj, in je osredotočen na model individualne obravnave. Vendar ta model ne more obravnavati potreb učencev, zaradi česar se ti počutijo neuspešni.
- c. Vključevanje, kot je bilo ugotovljeno v projektu INCLUD-ED, uspeva v heterogenih

skupinah. Raziskave kažejo, da vključevanje učencev z različnimi sposobnostmi spodbuja interakcije in dinamiko, ki izboljšujejo učenje za vse (Christou et al., 2009). Poleg tega poudarja reorganizacijo in uporabo virov skupnosti. Na primer Interaktivne skupine, uspešna izobraževalna akcija, vključuje prostovoljce iz skupnosti (npr. družino, nekdanje učence, sosede ...), ki med kratkimi dejavnostmi omogočajo dialoške in enakopravne interakcije v majhnih, raznolikih skupinah.

	Mešano	Tokovno	Vključevanje	
Osnova	Enake možnosti	Razlika	Enakost rezultatov/enakost razlik	
Razporeditev učencev v skupine	Heterogena	Homogena	Heterogena	
Človeški viri	1 učitelj	Več kot 1 učitelj	Več kot 1 učitelj	
Vsi skupaj ali ločeno?	Skupaj	Ločeno	Skupaj	Ločeno
	(1) Učilnice za učence z mešanimi sposobnostmi	(1) Dejavnosti v razredu so organizirane glede na raven sposobnosti	(1) Razredi s heterogenimi sposobnostmi s prerazporeditvijo virov	(2) Vključujoči razredi z mešanimi učenci
		a. Skupine z različnimi sposobnostmi v različnih učilnicah		
		b. Vse skupine z različnimi sposobnostmi v istem razredu		
(2) Izobraževalne skupine in podporni sistemi, ki so ločeni od rednega pouka.				

Preglednica 1: Značilnosti mešanega, tokovnega in vključujočega okolja na podlagi razporeditve učencev v skupine in razporeditve virov. Povzeto po: Flecha García (2015, str. 24).

Novi pristopi in projekti

Dialoško učenje

Družbe so se spremenile v dialoške, v katerih je dialog vse bolj cenjen tako med seboj kot z institucijo. To vpliva tudi na učenje in spodbuja dialogični obrat v pedagoški psihologiji; "gre za premik od simbolnega pojmovanja uma in internalističnih perspektiv, ki se osredotočajo na mentalne sheme predhodnega znanja, k teorijam, ki vidijo intersubjektivnost in komunikacijo kot glavna dejavnika učenja" (Racionero et al., 2010, str. 143).

Dialoški pristop k učenju je bil razvit s preučevanjem, kako socialna interakcija izboljšuje učenje ljudi. Ta raziskava temelji na ključnih spoznanjih različnih disciplin o dialogu, ki kažejo, da lahko učenci dosežejo višjo raven učenja ter doživijo osebno in družbeno preobrazbo, če pri interakciji upoštevajo sedem načel: egalitarni dialog, kulturno inteligenco, preobrazbo, instrumentalno razsežnost, ustvarjanje pomena, solidarnost in enakost razlik (Racionero et al., 2010).

Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti

Od Konvencije o pravicah invalidov je bilo priznано, da je "dostopnost pravica in da se njeno pomanjkanje šteje za kršitev pravice do enakih možnosti" (García Iriarte et al., 2014, str. 4). Kot je bilo obravnavano zgoraj, je v skladu s 24. členom vladam naložena obveznost, da zagotovijo, da osebe z invalidnostmi niso izključene iz izobraževalnega sistema. Družba mora še naprej napredovati, izobraževanje po najvišjih standardih pa je treba zahtevati kot pravico za vse. V deklaracijah iz Jomtien in iz Salamance je zapisana "pravica vseh otrok do izobraževanja, ki jim zagotavlja sprejemljivo raven znanja, in da se ta pravica uresničuje v okviru običajnih šol" (Molina, 2015, str. 314).

Vendar so nekatere politike, ki naj bi si prizadevale za ta cilj, zamešale integracijo z vključevanjem (inkluzijo). Pri integraciji v šolo so učenci tisti, ki se morajo prilagoditi obstoječemu izobraževalnemu sistemu z nekaj podpore, ki je pogosto nezadostna (Christou et al., 2009; Flecha García, 2015; Peetsma, 2011; Centeno, 2012). V teh okoljih učenci s posebnimi potrebami, čeprav niso ločeni in si delijo isti prostor z drugimi sošolci, še naprej trpijo posledice minimalnih učnih pričakovanj, ko so v običajnem razredu, saj preprosto prehajajo iz predmeta v predmet, čeprav ne pridobijo enakega znanja kot njihovi vrstniki - po skrajšanem učnem načrtu in ne po splošnem učnem načrtu - samo da bi dobili simbolično diplomo. Le z na dokazih temelječim pristopom k vključevanju (izvajanje Uspešnih izobraževalnih ukrepov) lahko zagotovimo uspešno vključevanje in enakost tako glede možnosti kot rezultatov za vse.

Dobra praksa v izobraževanju odraslih

“Prakse vključevanja vključujejo pomoč vrstnikov z večjo interakcijo, podporo prostovoljcev in družinskih članov, upoštevanje kulturne inteligence in spodbujanje dialoškega učenja. Vključevanje omogoča tudi dodatno podporo v razredu in podaljšanje časa za učenje za učence z nizkimi dosežki, skupaj z visokimi pričakovanji ter dodeljevanjem vlog, kompetenc in odgovornosti.”

– Flecha García (2015, str. 26).

Šole kot učne skupnosti

Schools as Learning Communities is a project based on a set of Successful Educational Actions that involves all the people in the community who directly or indirectly influence the learning and development of the students (Flecha García, 2015; Díez-Palomar, 2008). It is about jointly dreaming up the ideal school and establishing priorities through dialogue and then applying them through the establishment of work committees and a heterogeneous management committee. Many articles have been published highlighting Schools as Learning Communities as a successful and inclusive model for the educational success for all (Díez-Palomar et al., 2021; Molina, 2015; Molina et al., 2010).

Successful Educational Actions

Uspešni izobraževalni ukrepi (The Successful Educational Actions ali SEA), ki potekajo v učnih skupnostih, so po znanstvenih študijah vključujoče prakse, ki spodbujajo učenje za vse.¹ Za SEA je značilno:

- Prispevajo k boljšemu učenju in solidarnosti med udeleženci.
- So univerzalni, saj kažejo skupne vidike, kadar se uporabljajo v različnih kontekstih.
- S podobnimi rezultati jih je mogoče prenesti v različna okolja in na različne stopnje izobrazbe.
- To so dokazale raziskave, ki vključujejo glasove izobraževalne skupnosti in so bile potrjene v publikacijah znanstvene skupnosti.

Te SEA vključujejo dialoška srečanja, interaktivne skupine, družinsko izobraževanje, izobraževalno sodelovanje skupnosti, dialoški model za preprečevanje in reševanje konfliktov ter dialoško pedagoško usposabljanje (Flecha García, 2015).

¹ Nekateri primeri znanstvenih študij vključujejo INCLUDE-ED 2006-2011, SEAs4All 2015-2017, Step4SEAs 2017-2019.

6. MOŽNOSTI IN OMEJITVE DIGITALIZACIJE

Pri spletnem izobraževanju to avtomatsko pomeni, da morajo imeti vsi zainteresirani, ki se želijo učiti, dostop do tečajev in informacij ne glede na regijo, v kateri živijo, čas dneva, v katerem želijo dostopati do tečaja, in svojo razvojno motnjo. Zato je dostopno oblikovanje zelo pomembno in pri dostopnosti spletnih tečajev je ta parameter izredno pomemben, saj:

- Na stotine ljudi z invalidnostmi, bodisi telesnimi bodisi duševnimi, bo imelo priložnost, da se udeležijo tečaja na daljavo, pri čemer jim ne bo treba potovati v stavbe, ki morda ne zagotavljajo vseh ustreznih udobij za vstop ljudi z invalidnostmi.
- Na podlagi prejšnje točke so dokazi pokazali, da se ljudje z invalidnostmi raje udeležijo spletnega kot osebnega tečaja. To jim omogoča enakovredno sodelovanje z drugimi študenti, "ne da bi opozarjali na svojo invalidnost".
- Posebne funkcije dostopnosti bi lahko olajšale življenje precejšnjemu številu udeležencev in tistih, ki veljajo za invalidne (UCDavis, 2020).

Ljudje in študenti z invalidnostmi se pri spletnem delu ali študiju soočajo z različnimi težavami.

- **Vizualni izzivi.** V takih primerih uporabniki ne morejo uporabljati računalniške miške ali razlikovati barv. Prav tako morajo za boljši vid povečati besedilo in ilustracije. Za dostop do vseh informacij na računalniku potrebujejo bralnik zaslona in tipkovnico.
- **Slušni izzivi.** Uporabniki z izgubo sluha ali delno gluhosto ne slišijo zvoka, kot so podcasti, videoposnetki, glasovni dokumenti itd.
- **Kognitivni izzivi.** Osebe s kognitivnimi motnjami imajo lahko težave pri branju besedil ali razlagi slik/ilustracij, zapletene postavitve in sheme jih motijo in zmedejo. Poleg tega ne morejo biti pozorni na osrednjo točko nečesa, zato težko razumejo besedilo, videoposnetek, zvočni posnetek itd.
- **Motorični izzivi.** Osebe s takšnimi motnjami morda ne bodo mogle dostopati do vsebin, za katere je potrebna miška; prav tako morda ne bodo delovale enako hitro kot drugi, temveč se bodo odzivale počasi. Nazadnje so bistvene tudi podporne tehnologije, kot so naglavne palice in prepoznavanje glasu (UCDavis, 2020).

Vključujoče izobraževanje je ključni element zagotavljanja enakih možnosti brez diskriminacije. Države, kot sta Kanada in Luksemburg, izvajajo politike vključujočega izobraževanja, druge države po svetu, vključno z Nemčijo, Francijo in Novo Zelandijo, pa so učence s posebnimi potrebami vključile v redne šole in tako razvijajo vključujoče učno okolje.

Kakšna bo prihodnost vse-vključujočega izobraževanja?

Številne vlade so podprle pilotne projekte, povezane z vključevanjem, in podprle cilje trajnostnega razvoja z vključevanjem in enakostjo v šolskem sistemu. Vendar pa raziskave kažejo, da je treba opraviti še več dela. Vlade po vsem svetu morajo na primer spremljati število ljudi, ki so zaradi invalidnosti izključeni iz izobraževanja, razloge, zakaj ne sodelujejo, in vrsto ovir pri učenju, s katerimi se soočajo. Poleg tega bi morale biti vključujoče izobraževanje del glavnega vladnega načrta in proračuna, ukrepe pa bi bilo treba izvajati sistematično (Albright, 2018).

Za uspešno vključevanje v izobraževanje morajo institucije na bolj funkcionalni ravni upoštevati naslednje vidike.

- Nuditi več podpore učiteljem in učencem.
- V ospredje je treba postaviti to, kar ti ljudje zmorejo, namesto tega, česar ne zmorejo.
- Učitelji, ravnatelji in starši bi morali sodelovati, da bi dosegli učinkovitejše rezultate.
- Učitelji bi se morali zavedati alternativnih metod poučevanja z vključevanjem vseh učencev v učni proces.
- Direktorji in upravni delavci se morajo osredotočiti na trajno in stabilno vodenje za vključujoče šole (Asian College of Teachers, 2020).

Ko bo večina ali vse te točke realizirane, bo izobraževanje za ljudi z invalidnostmi bolj dostopno in jim bo olajšalo življenje.

Novi pristopi in projekti

Vloga tehnologije je ključna prednost sodobnega učenja in poučevanja. Za tehnološko revolucijo je značilen velikanski razvoj in napredek, ki vsem omogoča številne priložnosti za učenje. Zato morajo biti v idealnem svetu ljudje digitalno izobraženi, da bi imeli dostop do teh edinstvenih in alternativnih pobud. Vendar pa lahko nove digitalne tehnologije pomagajo ljudem z invalidnostmi, da se v takšna digitalna okolja vključijo iz udobja svojega doma, kar lahko v splošnem kontekstu življenja z invalidnostjo spremeni pravila igre.

Da bi lahko izobraževalci uspešno poskrbeli za socialno vključenost v digitalnem svetu, bi bilo idealno, če bi imeli določeno stopnjo strokovnega znanja na področju napredne tehnologije. Umetna inteligenca ima lahko presenetljive rezultate, ko govorimo o vključevanju. Umetna inteligenca je lahko v obliki prepoznavanja govora, odločanja ali vizualnega zaznavanja. Ljudje, ki delajo na takšnih položajih, se zavedajo, da lahko te tehnologije naredijo svet bolj inovativen in funkcionalen; zaradi njih lahko računalniki delujejo in razmišljajo kot ljudje ter olajšajo življenje ljudem z invalidnostmi z "inteligentno" programsko opremo, npr. aplikacijami za pretvorbo besedila v govor (Bouronikos, 2022).

Pri oblikovanju učnega načrta ali kurikuluma za tečaj, ki je zasnovan tako, da vključuje potrebe študentov s posebnimi potrebami, bi morali izvajalci usposabljanja in moderatorji:

- Uporabiti gradiva in vire, ki spodbujajo izobraževalne potrebe oseb s posebnimi potrebami.
- Zavedati se pozitivnega prispevka ljudi z invalidnostmi k vsem vidikom učenja. Ljudje z invalidnostmi so veliko prispevali k umetnosti, znanosti, politiki, družbi itd. Učitelji, ki poučujejo učence v sodobnem času, bi morali biti sposobni v učni načrt vključiti raznolikost in presečnost identitete.
- V zgodovinsko pripoved vključiti modul o invalidnosti. To pomeni, da se osredotočite na življenjske izkušnje in pričevanja oseb z invalidnostmi. Izobraževalni projekt Zinc ponuja več virov za ustrezne vsebine, spletno mesto, na katerem so predstavljeni filmi, videoposnetki, članki, kampanje in druga spletna mesta, pomembna za različne invalidnosti, da bi povečali ozaveščenost pri vseh. (Kilshore et al., 2022).

Zakonodaja, financiranje in druge uradne aktivnosti

Poleg velikih priložnosti, ki so ljudem z invalidnostmi na voljo v digitalnem svetu, obstajajo tudi nekatere omejitve. Najpomembnejše med njimi so naslednje:

- Stroški računalnikov in podporne tehnologije so na splošno visoki. Te rešitve, ki bi lahko vodile k vključevanju, lahko za mnoge ljudi postanejo tudi ovira. V takih primerih so lahko na voljo vladne subvencije.

- Internetna povezava ni stabilna na vseh območjih in v vseh regijah, vsi državljani nimajo dostopa do interneta zaradi visokih stroškov, na nekaterih območjih pa je dostop omejen zaradi lokacije.
- Socialni oskrbovalci običajno niso usposobljeni za pomoč ljudem z invalidnostmi pri uporabi aplikacij z umetno inteligenco.
- Pomanjkanje motivacije je za nekatere ljudi najtežja ovira, ki jo morajo premagati. Izobraževalci bi morali poskušati spodbujati pomen prednosti, ki jih ponuja uporaba tehnologije. Ko lahko na primer ljudje z invalidnostmi uporabljajo digitalna orodja, lahko brez težav uspejo pri družabnih interakcijah in vključevanju ter mreženju. Razširi se jim dostop do informacij in komuniciranje z njihovim socialnim okoljem (McMorrine, 2017).

Dobra praksa v izobraževanju odraslih

V tem razdelku smo zbrali najboljša orodja in podporne tehnologije, ki jih je mogoče uporabiti za boljše vključevanje ljudi z invalidnostmi v spletne tečaje.

- **Orodja za pomoč pri pretvorbi besedila v govor.** Ta tehnologija skenira in učencu prebere besedilo s sintetiziranim glasom z uporabo širokega nabora govornih zvokov.
- **Sistemi za pomoč pri poslušanju.** Takšna pomožna tehnologija lahko gluhim osebam ali osebam z delno izgubo sluha pomaga pri premagovanju slušnih in učnih težav. Ta orodja vključujejo pripomočke, kot so mikrofoni in "vrsta tehnologije prenosa in naprava za zajemanje in privedbo zvoka do ušesa" (Neese, 2019).
- **Programska oprema za popravljanje.** Ta tehnologija za popravljanje vključuje funkcije za sisteme obdelave besedil, kot je popravljanje pravopisnih napak, ki jih naredijo učenci z disleksijo.
- **Matematični pogovor.** Ta program uporablja prepoznavanje govora pri matematiki in nudi pomoč številnim učencem s posebnimi potrebami. Uporabniki lahko rešijo matematični problem tako, da govorijo v mikrofonski računalnik. Za osebe z motnjami v motoričnih spretnostih je na voljo funkcija prenosa glasu v besedilo, osebe z motnjami vida pa lahko uporabljajo integrirani prevajalnik brajice (Neese, 2019).

PROJEKTNE IZKUŠNJE

ALL IN VKLJUČUJOČE IZOBRAŽEVANJE V NEMČIJI S STRANI AKADEMIE KLAUSENHOF

Razmere v Nemčiji

V Nemčiji živi približno 7,8 milijona oseb s težjimi oblikami invalidnosti (Statistisches Bundesamt, 2022), kar predstavlja 9,4 % prebivalstva. Osebe se štejejo za težke invalide, če jim je priznana najmanj 50. stopnja invalidnosti in jim je izdana veljavna osebna izkaznica. Invalidnost obstaja razmeroma redko od rojstva ali v otroštvu, običajno pa se pojavi v visoki starosti. Tako je bila približno tretjina invalidov stara 75 let ali več. 90 % invalidnosti je bila posledica bolezni, približno 3 % invalidnosti pa je bilo prirojenih ali so se pojavile v prvem letu življenja. Le nekaj manj kot 1 % invalidnosti je bilo posledica nesreče ali poklicne bolezni. Telesna prizadetost je veljala za 58 % ljudi z invalidnostmi, duševna ali čustvena prizadetost skupaj 14 %, cerebralne motnje pa so bile prisotne v 9 % primerov. Pri preostalih osebah (19 %) vrsta invalidnosti ni bila navedena.²

16 % invalidnih ljudi, starih od 25 do 44 let, ni končalo splošne šole. Pri osebah brez invalidnosti v tej starosti je bila verjetnost, da nimajo izobrazbe, precej manjša (4 %). Po drugi strani pa je imelo 17 % ljudi z invalidnostmi in 38 % ljudi brez invalidnosti v tej starostni skupini srednješolsko izobrazbo. 69 % ljudi z invalidnostmi, starih od 25 do 44 let, je bilo zaposlenih ali so iskali zaposlitev, v primerjavi z 88 % ljudi brez invalidnosti iste starosti. Ljudi z invalidnostmi, stari od 25 do 44 let, so bili pogosteje brezposelni. Stopnja brezposelnosti je bila 5 %, medtem ko je bila ustrezna stopnja brezposelnosti za ljudi brez invalidnosti 3%.³

Da bi ljudem z invalidnostmi omogočili udeležbo na trgu dela, lahko delajo v "delavnici za invalide (Werkstatt für behinderte Menschen WfbM)". Obstaja 700 priznanih delavnic s 320.000 zaposlenimi (REHADAT, 2021).

Pravica do sodelovanja je zapisana v nemški zakonodaji. V zadnjih letih so bila na različnih ravneh vložena prizadevanja, na primer z izboljšanjem dostopnosti, izboljšanjem možnosti političnega soodločanja in udeležbe na volitvah ter revizijo pravnih predpisov za njeno izvajanje v praksi. Posebne organizacije, kot je "Lebenshilfe" ("Življenjska pomoč"), dejavno podpirajo ljudi z invalidnostmi pri izvajanju političnega lobiranja. Prišlo je do premika od izključevanja ljudi z invalidnostmi k vključevanju in sodelovanju. Kljub temu je, kot kažejo zgornje številke, pri doseganju ciljev iz Konvencije ZN o pravicah invalidov še vedno veliko pomanjkljivosti.

²Vsi podatki so na voljo na spletni strani https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2022/06/PD22_259_227.html.

³Vsi podatki so na voljo na spletni strani <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Bildungsstand/Publikationen/Downloads-Bildungsstand/bildungsstand-bevoelkerung-5210002197004.html>.

Ljudje z invalidnostmi in izobraževanje odraslih

V Nemčiji obstajajo zavzete pobude, ki so vzpostavile vključujoče projekte in ponudbe na področju izobraževanja odraslih. Te so večinoma selektivne in odvisne od zavezanosti posameznika. Ni splošne pravne ureditve ali prostovoljne zaveze, na primer s strani krovnih organizacij. Tudi na področju finančne podpore, ki je v Nemčiji urejena na zvezni ravni, ni posebnih zahtev za ljudi z invalidnostmi. Večinoma se na splošno financirajo dnevi udeležbe ali objekt oziroma osebe. Statističnih podatkov ali pomembnih raziskav na temo vključujočega izobraževanja odraslih je malo.

Institucije za izobraževanje odraslih kot celota se spopadajo z gospodarskimi težavami in nezadostnimi subvencijami. Dodatni izzivi, kot je izvajanje vključevanja, ki ni financirano, so zato za večino institucij komaj izvedljivi, k temu pa se pridružujejo še eksistenčne težave od pandemije dalje. Opaziti je tudi, da veliko prostorov in stavb ni brez ovir. Poleg tega obstaja ciljno usmerjen pristop k "ciljni skupini" ljudi z invalidnostmi namesto k "ekskluzivnemu vključevanju" (Raike, 2021).

Na splošno je v Nemčiji mogoče opaziti stalen trend ekonomizacije izobraževanja odraslih; institucije morajo ustrezne prihodke iskati na trgu, saj le tretjina njihovih prihodkov običajno prihaja iz javnih in/ali zakonsko določenih sredstev. Ta ekonomizacija, ki je običajno povezana z visokimi pristojbinami za udeležbo, prinaša nevarnost, da bodo ljudje z nizkimi dohodki ali brez njih dejansko izključeni iz izobraževanja odraslih. To velja zlasti za udeležence tečajev z učnimi težavami. Ti so običajno zaposleni v sistemu "delavnic za invalide" (WfbM) in prejemajo "žepnino", ki je daleč pod minimalno plačo. Zato si "osebe z učnimi težavami zaradi svojega položaja pogosto ne morejo privoščiti tečajev za odrasle in nadaljnjega izobraževanja" (Curdt, 2021, str. 30).

Poleg tega številni predavatelji in izobraževalci v vključujočem izobraževanju odraslih delajo kot samostojni podjetniki, ki so v Nemčiji običajno nezadostno plačani. Zaradi prekarnih in negotovih pogojev zaposlitve izobraževalci v svoje nadaljnje usposabljanje vlagajo čim manj, kar ima ustrezne posledice za njihovo strokovnost (Schreiber-Barsch idr., 2021, str. 77).

Dober primer je "Mreža za vključujoče izobraževanje odraslih" v Hamburgu. Ta mreža združuje številne ponudnike izobraževanja odraslih, službe za vključevanje in združenja za samopomoč ljudi z invalidnostmi. Mreža ponuja ustrezno nadaljnje usposabljanje za vodje tečajev. Center za izobraževanje odraslih v Hamburgu ponuja tečaje za ljudi z in brez invalidnostmi z delavnicami predvsem s področja ustvarjanja in zdravja (joga).

Leta 2013 sta VHS in Lebenshilfe Bamberg začela izvajati inkluzivne tečaje, na katerih so lahko sodelovale osebe z učnimi težavami. Ustanovljen je bil svet VHS za ljudi z invalidnostmi, oblikovani so bili ustrezni tečaji, predvsem pa so se porušile meje med institucijami za izobraževanje odraslih in invalidske pomoči, ki so do takrat načrtovale in izvajale ponudbe "izključno" za svoje stranke. Inkluzivne ponudbe uporablja približno 100 ljudi z invalidnostmi na leto (Hemm, 2018).

Na tem področju so dejavni tudi drugi centri za izobraževanje odraslih. VHS Stuttgart ima na primer svojo knjižico z vključujočim programom, VHS Göppingen pa je vzpostavil sodelovanje z lokalno organizacijo Lebenshilfe, podobno kot v Bambergu. Ustrezni programski letak je na voljo v preprostem jeziku.

“Gesellschaft Erwachsenenbildung und Behinderung e.V.” (Društvo za izobraževanje odraslih in invalidnost, Univerza uporabnih znanosti v Merseburgu, www.geseb.de) deluje na nacionalni ravni. Ponuja konference in revijo na to temo ter konkretne nasvete in pomoč pri izvajanju vključujočega izobraževanja odraslih. S projekti in dogodki se tej temi posveča tudi Zvezno združenje za telesno in večplastno prizadete ljudi (Bundesverband für körper- und mehrfachbehinderte Menschen e.V.) (<https://bvkm.de>).

Opis organizacije – Konrad–Martin–Haus Residential Adult Education Centre

Katoliška hiša Konrad Martin Haus v Vzhodni Nemčiji blizu Naumburga je na tem področju dejavna že zelo dolgo. V domu je 56 postelj v 34 sobah. To je rezidenčni center za izobraževanje odraslih, tj. ustanova za izobraževanje odraslih, v kateri lahko udeleženci obiskujejo seminarje in hkrati prenočujejo. Takšne izobraževalne ustanove so zasnovane tako, da k izobraževanju in rekreaciji ne prispeva le izobraževalno delo, temveč tudi vzdušje v domu, nastanitev, prostočasne dejavnosti itd. Pomemben je socialni vidik preživljanja določenega časa skupaj na enem mestu - zunaj običajne dnevne rutine.

Dom je bil ustanovljen leta 1950 in je kljub represivnim ukrepom preživel obdobje NDR, saj ga je vodilo katoliško združenje Karitas za škofijski urad v Magdeburgu in je lahko ohranil določeno neodvisnost. V tem času je med drugim služil kot počitniški dom za osebe s telesnimi okvarami in za “duševno bolne”. Vendar so tu počitek, mir in sprostitev našli tudi gluhi, slepi, starejši in družine. Od leta 1982 dalje so tu potekali tudi prvi oddihi za starejše občane. Danes je za izobraževalno delo na voljo 5 seminarjskih sob različnih velikosti. Za vsakodnevno delovanje centra skrbi 16 zaposlenih na področju izobraževanja, uprave, kuhinje, gospodinjstva in gradbenih storitev. Hiša Konrad Martin vsako leto načrtuje, organizira in izvede več kot 130 večdnevni seminarjev. Glavna področja so politično izobraževanje; izobraževanje za ljudi z invalidnostmi /osnovno izobraževalno delo; ponudba za trajnostni razvoj. Temeljna ideja je omogočiti ljudem, da pridobijo nove učne izkušnje s srečanjem z drugimi ljudmi v dobrem vzdušju.

Opis vključujočih tečajev

Izobraževalno osebje v izobraževalnem centru za odrasle Konrad-Martin-Haus od leta 2003 podpira izobraževalne programe za ljudi z invalidnostmi in z njimi. Poudarek je na odprtem, življenjskem in vseživljenjskem učenju. V tesnem sodelovanju z organizacijo Caritas za ljudi z invalidnostmi v okrožju Gradiščanska je bilo v preteklih letih izvedenih več seminarjev o političnem izobraževanju, na primer "Volil bom" in "Predstavnica žensk, kaj zdaj?" Leta 2016 je bil organiziran skupni izobraževalni izlet v Bundestag v Berlinu. Inkluzivne ponudbe za politično izobraževanje z veseljem uporabljajo ustanove za invalidsko pomoč v osrednji Nemčiji. V sodelovanju s kolegi iz delavnic "Lebenshilfe" so jih lahko še naprej razvijali in širili.

V letih 2020 in 2021 so bili še posebej priljubljeni njihovi seminarji "O tem se ljudje pogovarjajo" na področju spolne vzgoje. Udeležencem je bilo všeč, da so bile vedno ločene skupine za ženske in moške. Vsa vprašanja o spolnosti, spletnih zmenkih in odnosih so bila obravnavana resno in odgovorjena. Zaradi slik in modelov je bilo seminar lažje razumeti. Na prošnjo oskrbovancev v domovih je podjetje Konrad-Martin-Haus 2022 ponudbo zdaj vključilo tudi v svoj program kot dodatno usposabljanje za strokovno osebje. Citati udeležencev različnih seminarjev:

"Seminar o seksu je bil za naju s prijateljem zelo zanimiv. Mislila sva, da veva vse, a sva izvedela še veliko več."
(*Max, 35 let).⁴

"Protestni dan je zabaven. Še posebej, ko med hojo igra glasbena skupina in spuščamo balone."
(*Uwe, 42 let).

Pod geslom "(Pisni) jezik ne sme biti ovira" so v program redno vključeni seminarji o enostavnem in preprostem jeziku. Hiša je tudi aktiven partner v mreži za vključevanje Burgenlandkreis, ki skupaj z lokalnimi akterji zagotavlja pravico do dostopa do informacij (21. člen Konvencije ZN o pravicah invalidov). Pomembna je tudi pravica do sodelovanja v javnem in kulturnem življenju (člena 29 in 30). Dom vsako leto 5. maja praznuje Evropski dan protesta za ljudi z invalidnostmi in s strokovnimi ponodbami in kulturnimi dejavnostmi podpira "Mesec vključevanja Gradiščanskega okrožja".

Ker je regija kulturno zelo pomembna in ker sta v neposredni bližini dve znamenitosti svetovne dediščine, je ekipa spomladi leta 2017 razvila koncept vključujoče kulturne ponudbe na javnih površinah. Projekt Kultura ENOSTAVNO za vse (Kultur EINFACH für alle) je bil izveden skupaj s seminarsko skupino ljudi z invalidnostmi. Za konkretno izvedbo je to pomenilo, da so se ljudje z invalidnostmi usposobili za svetovalce kulturnih ustanov v okviru ukrepa za oblikovanje vključujoče kulturne ponudbe. Kot samostojni strokovnjaki so preverjali dostopnost informacij in vodenih ogledov na kraju samem, ponujali priporočila za ukrepanje in pokazali, kako lahko jezikovno vključevanje uspe v kulturnem kraju. V sodelovanju s katedralo v Naumburgu

⁴* označuje, da je bilo ime spremenjeno zaradi razlogov, povezanih z GDPR.

so na primer pripravili voden ogled v preprostem jeziku in pisno informacijsko ponudbo v razumljivem jeziku. Ta je zdaj na voljo na spletni strani katedrale: <https://www.naumberger-dom.de/service-naumberger-dom-leichte-sprache/>.

V letu 2019 je sledil še en projekt, ki temelji na konceptu *Kulture ENOSTAVNO* za vse. Na prošnjo Ark Nebra so turistični vodniki in zaposleni v delavnicah sodelovali pri nalogi, da bi to območje svetovne dediščine tudi dolgoročno komunicirali v preprostem jeziku. Astronomska kompleksnost nebesnega diska je bila za vse nas velik izziv, zato smo potrebovali več preizkusnih korakov, dokler nismo bili zares zadovoljni. Medtem je knjižica v preprostem jeziku na voljo v kiosku Ark Nebra in je med turisti zelo priljubljena (<https://www.himmelsscheibe-erleben.de/barrierefreiheit/arche-nebra-in-leichter-sprache>)

Hiša Heinricha Schütza v Weißenfelsu je v letih 2021/2022 zaprosila osebje *Konrad-Martin-Haus* za izvedbo projekta ob obletnici skladatelja Heinricha Schütza (1585-1617) in pesnika Novalisa (1772-1801). Sodelovanje žal ni uspelo zaradi težav, ki jih prinaša dolgoročno in zavezujoče načrtovanje v času pandemije. Pomemben sestavni del projekta *Kultura ENOSTAVNO* za vse je dobro sodelovanje z lokalnimi knjižnicami. Redno na primer potekajo javna branja v preprostem jeziku, na katerih se predstavlja literatura, kot je Učna ura nemščine Sigfrieda Lenza. Teh branj se udeležuje širša javnost, spodbuja pa se tudi javni kulturni dialog. Tudi lokalna zveza za osebe z demenco je tam že organizirala branja v preprostem jeziku.

Da bi dolgoročno okrepili številna dobra sodelovanja, je hiša leta 2019 ustanovila zavezništvo za osnovno izobraževanje. Cilj zavezništva je opozoriti na izključenost prek pisnega jezika in pridobiti nadaljnje partnerje za preprost jezik. Do zdaj ima zavezništvo 30 članov, ki v svojih ustanovah posvečajo pozornost jezikovnim oviram.

Ker bo okrožje gostilo specialno olimpijado leta 2023 v Berlinu, je trenutno v ospredju njihovega vključujočega dela šport. Ekipa bi rada podprla okrožno športno zvezo pri oblikovanju inkluzivnih ponudb. Pri tem se opirajo na koncept enotnega športa in so že začeli tekočo športno kampanjo "V Berlin!". Gre za zelo nizkopražno športno kampanjo, v kateri lahko vsi sodelujejo skupaj in na samoučinkovit način. Od januarja do junija 2023 bodo v program vključili seminarje o "lahki angleščini", da bi podprli dobro srečanje z mednarodnimi gosti specialne olimpijade.

V zadnjih 20 letih se je izobraževalno razumevanje inkluzije v okviru programa *Konrad-Martin-Haus* razvijalo in spreminjalo. Na začetku se je veliko razmišljalo in razpravljalo o fizičnih ovirah, danes pa si vsi prizadevajo v dialogu s skupinami pripraviti k potrebam usmerjene in prilagojene ponudbe. Zaposleni med drugim uporabljajo kontrolni seznam (1), ki se lahko uporablja za vse storitve. Zdaj je v hiši več prostorov brez ovir, tri od štirih seminarskih sob so lahko dostopne z invalidskim vozičkom, naše osebje pa je pripravljeno na različne potrebe gostov. Na voljo je tudi predstavitev hiše v preprostem jeziku (<https://konrad-martin-haus.de/leichte-sprache>). Pod geslom Izobraževanje, srečanje in razmislek za vse bo Konrad-Martin-

Haus leta 2023 praznoval 20 let delovanja na področju vključujočega izobraževanja in pripravil raznolik program. Te ponudbe jim bodo gotovo pokazale nadaljnje ovire, na katerih so se zavezali delati.

Osebe z omejeno mobilnostjo se na različne načine prijavljajo tudi na ponudbe, ki niso izrecno označene kot "vključujoče". Med njimi so pogosto člani skupin za samopomoč (npr. Življenje z multiplo sklerozo) ali starejši ljudje, ki iščejo ponudbo, kjer lahko med odmorom za kosilo poležavajo. Hišo pogosto rezervirajo tudi za konference ali srečanja mreže, saj so njihove sobe lahko dostopne. Če gre za mešano skupino, drugi udeleženci pogosto spontano prevzamejo podporno vlogo, tako da sploh ni opaziti, da je ponudba "vključujoča". Tudi hišno osebje samoumevno nudi podporo, saj je njihova odgovornost, da se v hiši vsi dobro počutijo. Ta naravna skrb, ki jo pokažejo drug drugemu, ko opazijo oviro, je verjetno najmočnejša sila, iz katere črpa njihovo vključujoče delo.

Izjava pedagoške delavke (dr. Gisela Winkler)

"Največji izziv pa ostaja premagovanje ovir v naših glavah in odpravljanje strahu pred stiki. To velja tako za izobraževalce kot tudi za zaposlene v delavnicah, ki si pogosto ne zaupajo z mešano izobraževalno ponudbo. Velja pa tudi za našo širšo javnost, ki beži pred ponudbami v razumljivem jeziku in jih ne rezervira. Zato se včasih zdi, da se splošno izobraževanje odraslih in vključujoče izobraževanje odraslih v hiši razvijata vzporedno. Vendar je cilj še vedno, da bi bile inkluzivne ponudbe resnično vključujoče, da bi se lahko enakopravno srečevali ljudje s posebnimi potrebami in brez njih.

Kot pedagoginja, ki je odgovorna za vključevanje v dom, sem se dodatno usposabljala za preprosti jezik in bila vrsto let dejavna tudi v projektih osnovnega izobraževanja. Z leti smo v dialogu z udeleženci in spremljevalno službo delavnic na kraju samem razvili svoje strokovno znanje in izkušnje za delo na področju inkluzivnega izobraževanja. Dogodke običajno načrtujemo skupaj in se vnaprej pozanimamo o "izvedljivosti" naših zamisli. Včasih udeleženci s seboj pripeljejo tudi skrbnike, ki pomagajo v ozadju.

Podobno je, ko se o vključujočem dogodku pogovarjamo z gospodinjstvom in upravo. Skupaj razmišljamo o morebitnih ovirah, nespornostih in ozkih grlih, zlasti v zvezi z urnikom. Nekateri člani osebja imajo osebne izkušnje z osebami z motnjami v duševnem razvoju, uporabniki invalidskih vozičkov ali sorodniki z demenco. O teh izkušnjah se pogovorimo in jih vključimo v naše priprave. Po potrebi poskrbimo tudi za to, da so osebe z izkušnjami na teh seminarskih dnevih v službi. S številnimi odprtimi razpravami, pa tudi z ocenjevanjem "ko gre kaj narobe", smo iz prakse razvili dober pristop, s katerim lahko rešimo večino težav.

Pred nekaj tedni je bila pri nas skupina staršev, ki so bili pri nas na "počitnicah" s svojimi odraslimi otroki z motnjami v duševnem razvoju. Za drugo skupino, ki je bila v hiši zaradi nadaljnega izobraževanja, je bil ta neposredni stik pri mizi za kosilo sprva neprijeten, vendar so se ga sčasoma navadili. Naš odnos kot hiše je, da lahko gostje sami uravnotežijo razdaljo

in bližino, tako da ostanejo v svojem območju udobja. Od svojih gostov želimo pričakovati vključenost in smo jih pripravljene spremljati na včasih neravni poti.

Vključevanje v izobraževanje odraslih je dolga pot, ki jo z veseljem prehodimo skupaj."

ALL IN VKLJUČUJOČ IZOBRAŽEVALNI TEČAJ V SLOVENIJI S STRANI IZOBRAŽEVALNEGA CENTRA GEOSS

Razmere v Sloveniji

registrov posameznih kategorij invalidnosti. Ocenjuje se, da je v Sloveniji med 160.000 in 170.000 oseb z invalidnostmi (12 % in 13 % prebivalstva). Približno 8 % oseb z invalidnostmi ima odločbo o invalidnosti po različnih zakonih; preostalih 5 % (po ocenah invalidskih organizacij in članstva) je oseb z večjo telesno okvaro (Disability Insider, 2020).

Republika Slovenija je kot pravna socialna država s sodobno politiko invalidskega varstva primerljiva z drugimi razvitimi evropskimi državami. Republika Slovenija v praksi uresničuje tudi načela socialne pravičnosti in enakih možnosti za vse, kar je dokazala 30. novembra 2006 s sprejetjem prvega Akcijskega programa za invalide 2007-2013 in 9. januarja 2014 s sprejetjem drugega Akcijskega programa za invalide 2014 -2021 na podlagi Zakona o izenačevanju možnosti invalidov. Državni zbor Republike Slovenije je 2. aprila 2008 sprejel Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov. S tem je Republika Slovenija postala ena prvih držav, ki je brez pridržkov ratificirala Konvencijo in Izbirni protokol. S tem sta oba dokumenta postala del nacionalne zakonodaje in se neposredno uporabljata.

Pravice oseb z invalidnostmi v Republiki Sloveniji niso zagotovljene z enim krovnim zakonom, temveč s področno zakonodajo, z različnimi zakoni, ki urejajo različne pravice oseb z invalidnostmi na različnih področjih:

- Zakon o izenačevanju možnosti invalidov;
- Zakon o varstvu pred diskriminacijo;
- Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja;
- Zakon o delovnih razmerjih;
- Zakon o poklicni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov;
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju;
- Zakon o medicinskih pripomočkih;
- Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb;
- Zakon o graditvi objektov;
- Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika;
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini;
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami;
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev;
- Zakon o invalidskih organizacijah in številni drugi.

Ljudje z invalidnostmi in izobraževanje odraslih

Kot je navedeno zgoraj, obstaja vrsta zakonodaje o vključevanju in nediskriminaciji na splošno, vendar je najpomembnejši Zakon o varstvu pred diskriminacijo. 1. člen tega zakona določa varstvo vsakega posameznika pred diskriminacijo ne glede na spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, jezik, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost, spolno identiteto in spolni izraz, družbeni položaj, premoženjsko stanje, izobrazbo ali katero koli drugo osebno okoliščino na različnih področjih družbenega življenja, pri uveljavljanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pri uresničevanju pravic in obveznosti ter v drugih pravnih razmerjih na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem in drugih področjih. 2. člen omenja varstvo pred diskriminacijo ali enako obravnavo vseh v zvezi z dostopom do vseh oblik in vseh ravni poklicnega usmerjanja in svetovanja, poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, nadaljnjega poklicnega usposabljanja in prekvalifikacije.

Drugi pomemben zakon je Zakon o socialnem vključevanju invalidov, ki ureja pravice in postopek za pridobitev statusa invalida za osebe s trajnimi prirojenimi ali pridobljenimi okvarami, ki se zaradi invalidnosti ne morejo socialno vključiti v skupnost brez zagotavljanja storitev socialnega vključevanja in ki ne morejo samostojno opravljati večine ali vseh življenjskih potreb ter zagotavljati sredstev za preživljanje, pravico do denarnih prejemkov in možnosti, ki jih zagotavlja država za njihovo enakopravno vključevanje v družbo.

Obstaja tudi Zakon o izenačevanju možnosti invalidov, katerega namen je preprečiti in odpraviti diskriminacijo ljudi z invalidnostmi na podlagi same invalidnosti. Cilj tega zakona je ustvariti enake možnosti za ljudi z invalidnostmi na vseh področjih življenja. 11. člen obravnava dostop do vključujočega izobraževanja - ljudem z invalidnostmi je treba zagotoviti vključitev v izobraževalne programe na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje v okolju, v katerem živijo. Na specifičnem področju izobraževanja odraslih je relevantna zakonodaja Zakon o izobraževanju odraslih, ki v 5. členu določa, da uresničevanje javnega interesa na področju izobraževanja odraslih zasleduje različne cilje, med njimi zmanjšanje strukturnih in individualnih ovir za vključevanje prebivalcev v izobraževanje in učenje ter spodbujanje manj izobraženih in drugih ranljivih skupin za izobraževanje in učenje.

Po besedah predsednika Andragoškega društva Slovenije vključevanje odraslih s posebnimi potrebami v vseživljenjsko učenje in izobraževanje odraslih ni bilo vprašanje (RTV SLO, 2022). Problem je še vedno pomanjkljiva zakonodaja na področju vzgoje in izobraževanja, ki daje prednost otrokom s posebnimi potrebami in formalnemu izobraževanju, ter pomanjkanje strokovnjakov, ki imajo poleg znanja s področja rehabilitacije in specialne pedagogike tudi znanje s področja andragogike oziroma posebnosti izobraževanja odraslih.

V Sloveniji se zlasti v strokovnih krogih vse bolj zavedamo pomena vseživljenjskega učenja. Vseživljenjsko učenje je pravica in možnost tudi za ljudi z invalidnostmi, vendar le na deklarativni ravni. Na sistemski ravni se pri izvajanju srečujemo s številnimi težavami. Obstaja težava z definicijo pojma vseživljenjsko učenje, saj so si številni delujoči strokovnjaki glede

definicije različni. Vseživljenjsko učenje se pogosto napačno enači le z izobraževanjem odraslih. Ljudje z invalidnostmi imajo težave zlasti pri nadaljnjem izobraževanju in učenju po končanem osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju. Manjkajo ustrezni programi in ustrezno izobraženi strokovni delavci. Država temu posveča premalo pozornosti, zakonodaja je pomanjkljiva, finančne podpore pa ni. Programi in aktivnosti izobraževanja ljudi z invalidnostmi tako nastajajo na lastno pobudo v okviru samostojnih projektov, ki so sofinancirani iz različnih nacionalnih, mednarodnih in evropskih virov. Vse poteka bolj ali manj v okviru različnih socialno varstvenih, izobraževalnih in delovnih centrov, društev, redkih ustanov, ki tovrstno izobraževanje izvajajo kot dopolnilno dejavnost.

V prihodnosti je treba urediti zakonodajo, ki je na področju koncepta vseživljenjskega učenja in izobraževanja pomanjkljiva. Večina dokumentov, ki obravnavajo področje ljudi z invalidnostmi, je usmerjena v vzgojo in izobraževanje otrok, na primer Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

Nujno je stalno izobraževanje in usposabljanje učiteljev in bodočih učiteljev ter izvajalcev izobraževanja odraslih, ki sami izražajo željo po interdisciplinarnem znanju andragogike in specialne pedagogike. Pri tem je pomembno, da tiste visokošolske ustanove, ki usposabljuje bodoče učitelje, pedagoge in andragoge, v svoje programe vključijo posebne vsebine in znanje o posebnostih oseb s posebnimi potrebami.

Pri izobraževanju odraslih je treba poudariti načelo enakih možnosti, saj na primer številni odrasli z motnjami v duševnem razvoju nimajo dostopa do dnevnih zaposlitvenih centrov, kjer se izvajajo učni in izobraževalni programi, zlasti neformalni. Prav tako je še posebej pomembno povezati vse nevladne organizacije in društva na tem področju, zlasti tiste, ki izvajajo programe neformalnega izobraževanja, prilagojene ljudem z invalidnostmi. Zelo dobro bi bilo tudi izvesti analizo stanja izobraževanja na tem področju in na podlagi rezultatov pripraviti razvojno in zakonodajno strategijo (RTO SLO, 2022).

Opis organizacije – Izobraževalni center Geoss

Izobraževalni center Geoss je neprofitni izobraževalni center za odrasle, ki ga je ustanovila Občina Litija, ki je tudi njegov lastnik. Že več kot 60 let izvaja javno veljavne formalne srednješolske izobraževalne programe za odrasle, višješolske izobraževalne programe za odrasle, neformalne javno veljavne izobraževalne programe za mlade in programe neformalnega izobraževanja za različne ciljne skupine. V sodelovanju z zavodom za zaposlovanje, centri za socialno delo, nevladnimi organizacijami, zasebnimi in javnimi zavodi, šolami razvija in izvaja vključujoče andragoške programe in gradiva za njihove izobraževalce/mentorje/svetovalce ter za ranljive skupine z manj priložnostmi - njihove člane/kliente/ciljne skupine (migrante, begunce, podeželsko prebivalstvo, osebe z motnjami v duševnem razvoju, brezposelne, nižje izobražene, osipnike, starejše, osebe z lažjimi motnjami disleksije in ljudi z invalidnostmi).

Skupno jedro programov je povezano s pridobivanjem ključnih kompetenc, povezanih s pismenostjo, matematičnimi in IKT spretnostmi, socialnimi spretnostmi, načeli vseživljenjskega učenja, pridobivanjem medkulturnih, socialnih in državljskih kompetenc, aktivnim državljanstvom mladih in odraslih, učenjem IKT, učenjem učenja, samoiniciativnostjo, podjetnostjo in socialnim podjetništvom, kulturno zavestjo in družinskimi vrednotami. Posebne vsebine programov izhajajo iz izobraževalnih potreb in interesov posamezne ciljne skupine. Vključujoče oblike andragoškega procesa vključujejo IKT (e-učilnica Moodle, spletna gradiva) in inovativne motivacijske metode za vključevanje socialno izključenih učencev v izobraževalne programe ter nadgradnjo dobrih andragoških praks za odrasle in razvoj novih.

Center sodeluje v več nacionalnih in mednarodnih projektih na področju trajnostnega razvoja socialnih veščin, zaposlitvenih možnosti za ranljive odrasle in pridobivanja medkulturnih kompetenc; razvija tudi učna gradiva za ranljive ciljne skupine. Dejavnosti IC Geoss izvaja 11 zaposlenih sodelavcev s VII. stopnjo izobrazbe, pedagoško izobrazbo in več kot 100 pogodbenih sodelavcev. V IC Geoss je v različne izobraževalne programe letno vključenih približno 1000 odraslih udeležencev izobraževanja. Pri svojem delu sledijo lokalnim, regionalnim, nacionalnim in širšim evropskim potrebam v skladu z evropskimi vrednotami.

Razvoj koncepta vključujočih tečajev in sodelovanje s partnerji

IC Geoss je program vključujočih tečajev razvil na podlagi izraženih potreb glavne ciljne skupine - udeležencev s posebnimi potrebami, ki obiskujejo dnevni zaposlitveni center VDC Zasavje - Dnevna enota Litija, in v dogovoru z vodstvom, ki jih je zanimalo izboljšanje digitalnih in kulinarčnih veščin s pomočjo vključujolih tečajev. O načrtu so se pogovarjali z zunanjo predavateljico digitalnih veščin, ki je izrazila pripravljenost za izvedbo tega vključujočega tečaja z njimi in z udeleženci zadnjega programa Socialne aktivacije (SA), ki so večinoma dolgotrajno brezposelne osebe. Predavateljica je razvila program usposabljanja v skladu s sposobnostmi teh dveh ciljnih skupin, pričakovanim zanimanjem in delovnim načrtom programa SA. Drugi vključujoči tečaj o kuharskih veščinah so zaposleni v IC Geoss razvili glede na svoje predhodne izkušnje in zanimanje udeležencev iz VDC Zasavje.

Opis vključujočih tečajev

Prvi vključujoč tečaj o digitalnih veščinah je potekal v štirih srečanjih, ki so trajala od 1,5 do 2 uri v prostorih Izobraževalnega centra Geoss med 13. aprilom in 18. majem 2022. Vsakega srečanja sta se udeležili obe ciljni skupini - udeleženci dnevnega zaposlitvenega centra VDC Zasavje - Enota Litija in udeleženci programa Socialna aktivacija. Vseh štirih srečanjih se je skupaj udeležilo 29 udeležencev iz SA in 25 udeležencev iz VDC. Vključujoč tečaj digitalnih veščin je zajemal teme videoposnetkov za družbena omrežja, urejanja besedil in izdelave glasbene voščilnice.

Drugi vključujoč tečaj kuharskih veščin je bil izveden v enem srečanju v prostorih Izobraževalnega centra Geoss septembra 2022. Udeležilo se ga je 19 udeležencev iz dnevnega zaposlitvenega centra VDC Zasavje - Enota Litija in zaposlenih na Izobraževalnem centru Geoss. Tečaj je zajemal kulinarčne veščine, ki so povezane z izdelavo cmokov in ptic iz testa, v kombinaciji z matematičnimi in kemijskimi veščinami (seštevanje in odštevanje s tehtanjem sestavin, lastnosti sestavin), izvajal pa se je na interaktiven način s kuhanjem.

Izkušnje pri učenju – povratne informacije udeležencev

Za oba vključujoča tečaja je IC Geoss pripravil kratka vprašalnika za vse udeležence - enega pred začetkom tečaja, drugega pa po njegovem zaključku, da bi dokumentiral njihova pričakovanja in zbral končne povratne informacije. Vprašalniki pred začetkom so vključevali naslednja vprašanja:

1. s katero dejavnostjo se boste ukvarjali (računalništvo/kulinarika),
2. kaj pričakujete, da boste počeli pri tej dejavnosti,
3. kaj pričakujete, da se boste naučili novega,
4. kako bi ocenili svoje trenutno znanje pri tej dejavnosti,
5. kako se počutite ob tem, da bo tečaj potekal v prostorih IC Geoss,
6. kako se počutite ob tem, da bo tečaj potekal skupaj z drugimi udeleženci (iz Socialne aktivacije/VDC Zasavje),
7. ali ste se kdaj udeležili kakšnega izobraževanja, ki je potekalo v sodelovanju z ranljivimi skupinami,
8. kaj pričakujete od sodelovanja z drugimi udeleženci iz ranljivih skupin,
9. ali želite povedati še kaj drugega.

Vprašalniki po ocenjevanju so vključevali naslednja vprašanja:

1. s katero dejavnostjo ste se ukvarjali (računalništvo/peka),
2. v kolikšni meri ste bili zadovoljni z dejavnostjo - pojasnite,
3. kaj ste počeli pri tej dejavnosti,
4. kaj novega ste se naučili,
5. kaj vam je bilo najbolj všeč,
6. kako ste se počutili ob tem, da je tečaj potekal v prostorih IC Geoss,
7. kako ste se počutili ob tem, da je tečaj potekal skupaj z drugimi udeleženci (iz Socialne aktivacije/VDC Zasavje),
8. kako ste zadovoljni z medsebojnim sodelovanjem z drugimi udeleženci,
9. ali želite povedati še kaj drugega.

Povzetek povratnih informacij udeležencev pri ocenjevanju

Vprašanje	Odgovori VDC Zasavje	Odgovori SA
Kaj pričakujete, da boste počeli pri tej dejavnosti?	<ul style="list-style-type: none"> • se naučiti česa novega. • varna uporaba interneta • novo znanje • različne stvari na računalniku, na primer PowerPoint in Word. • poznavanje urejanja dokumentov • kuhanje 	<ul style="list-style-type: none"> • se učiti novih stvari na področju računalništva. • osnovne stvari, internet • se naučite nekaj novega o uporabi računalnikov. • računalniški programi - slike, video • pomoč uporabnikom VDC pri osnovni uporabi računalnika. • učenje programov Excel, Photoshop, Illustrator in drugih računalniških spretnosti.
Kaj pričakujete, da se boste naučili novega?	<ul style="list-style-type: none"> • PowerPoint • glasbena voščilnica • uporaba in shranjevanje dokumenta • shranjevanje na ključ USB • kako vstaviti glasbo v program PowerPoint • kako ustvariti vabilo in voščilnico • uporaba Worda, e-pošte, programiranja • urejanje dokumentov • veliko novih stvari pri kuhanju 	<ul style="list-style-type: none"> • uporaba programov PowerPoint, Excel, programiranje • ker ne vem dovolj, premikanje, mape, internet • nekaj novega znanja • programiranje, veriženje blokov • več dela s programi za urejanje slik in videoposnetkov • sodelovanje, posredovanje informacij in znanja, prilagajanje različnim uporabnikom. • pridobivanje novega znanja na področju Photoshopa, Illustratorja in računalništva

Vprašanje	Odgovori VDC Zasavje	Odgovori SA
Kako bi ocenili svoje trenutno znanje o tej dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> • računalništvo: zelo dobro 4 • računalništvo: srednje dobro 3 • kulinarika: zelo dobro 2 • kulinarika: srednje dobro 4 	<ul style="list-style-type: none"> • računalništvo: zelo dobro 4 • računalništvo: srednje dobro 2 • računalništvo: slabo 1
Kako se počutite ob tem, da bo tečaj potekal v prostorih IC Geoss	<ul style="list-style-type: none"> • zelo dobro, je v redu • dobro • zelo dobro • odlično 	<ul style="list-style-type: none"> • NA
Kako se počutite ob tem, da bo tečaj potekal skupaj z drugimi udeleženci?	<ul style="list-style-type: none"> • je v redu • zelo dobro • dobro • odlično • zdi se mi zelo zanimivo in upam, da bomo lepo sodelovali • super, naučil se bom nekaj novega • skupaj se bomo nekaj naučili • je v redu, da se družimo. • OK, spoznal bom nove ljudi 	<ul style="list-style-type: none"> • vesel, rad se učim novih stvari • lepo • fino • odlično • OK, nova izkušnja • opolnomočeni, srečni, koristni, družabni in družbeno koristni. • menim, da bi bil program učinkovitejši, če bi se izvajal brez VDC
Ali ste se kdaj udeležili kakšnega iobraževanja, ki je potekalo v sodelovanju z ranljivimi skupinami?	NA	<ul style="list-style-type: none"> • ne 3 • nikoli • pred nekaj leti sem imel izkušnje z ranljivimi skupinami. • ne, vendar me zanima

Povratne informacije udeležencev ob koncu vključujočih tečajev:

Vprašanje	Odgovori VDC Zasavje	Odgovori SA
Kaj pričakujete od sodelovanja z drugimi udeleženci iz ranljivih skupin?	<ul style="list-style-type: none"> • NA 	<ul style="list-style-type: none"> • da se pri računalništvu čim bolj naučimo tega, česar ne znamo. • pričakujem lepo sodelovanje in družbo • izboljšanje socialnih veščin • izmenjava izkušenj in pomoč drugim s svojim znanjem • vzajemno učenje, učenje potrpežljivosti, prilagajanje različnim uporabnikom, nove izkušnje • nudenje medsebojne pomoči in sodelovanja z drugimi člani
Ali želite povedati še kaj drugega?	<ul style="list-style-type: none"> • na IC Geoss se počutim zelo lepo • odlično 	<ul style="list-style-type: none"> • pričakujem več takšnih lekcij, še posebej mirnih • želim si več takšnih izkušenj
V kolikšni meri ste bili zadovoljni z dejavnostjo - pojasnite	<ul style="list-style-type: none"> • zelo zadovoljen 7 (bilo je zelo lepo in upam, da bom šel še kdaj; naučil sem se pošiljati priponke po e-pošti) • srednje zadovoljen 1 	<ul style="list-style-type: none"> • zelo zadovoljen 4 (koristno je bilo pridobiti znanje o osnovnih računalniških veščinah, ki so običajno uporabne ne glede na poklicno usmeritev; rad se naučim kaj novega; v veliko veselje mi je bilo sodelovati z VDC, če bi imel/a možnost še kdaj sodelovati v takšnih projektih, bi se z veseljem odzval/a povabilu; vse dobro razloženo, prijaznost) • srednje zadovoljen 2 (program je bil prekratek za tiste, ki so se želeli naučiti osnov računalništva, tečaj bi moral biti osredotočen predvsem na uporabo pomembnejših programov)

Vprašanje	Odgovori VDC Zasavje	Odgovori SA
Kaj ste počeli pri tej dejavnosti?	<ul style="list-style-type: none"> • urejanje besedila in kako vnesti glasbo • pisanje v Wordu, glasbena voščilnica • delo z besedilom v Wordu • različne stvari • funkcije računalnika • shranjevanje fotografij na ključek USB, učenje programa PowerPoint • uporaba programa Prezi • učenje računalnika in upoštevanje navodil predavatelja v skladu s shemo tečaja 	<ul style="list-style-type: none"> • različna računalniška znanja - delo z Wordom, PowerPointom, Excelom, grafiko, urejanje fotografij • delo v programih za oblikovanje • učenje osnov računalništva • na internetu sem poslušal o spletnih straneh, ki jih ne smete klikniti, saj lahko dobite viruse, delali smo v programih PowerPoint, Word, Excel • najprej smo se (skupina SA) naučili osnov računalništva in nato to znanje delili z uporabniki VDC • Uporabil sem star preverjen recept ali nov recept • upoštevanje navodil in delo z računalnikom.
Kaj novega ste se naučili?	<ul style="list-style-type: none"> • veliko sem se naučil, na primer, kako vstaviti glasbo v • urejanje besedila • boljša uporaba programa Word • delo z glasbo voščilnico • učni programi • kako shraniti fotografije na ključ USB • barvanje črk • PowerPoint, snemanje pesmi in MP3, izdelava voščilnice in pošiljanje, tipkanje besedila v Wordu 	<ul style="list-style-type: none"> • ustvarjanje logotipa, urejanje fotografij, osnove veriženja blokov • uporaba programov za montažo, program za montažo posnetkov, delo v skupini • kako uporabljati Excel • prilagajanje različnim potrebam in učnim sposobnostim uporabnikov • poskusil sem predvsem nove recepte • shranjevanje dokumentov, ustvarjanje videoposnetkov in voščilnic, kako ustvariti Europass
Kaj vam je bilo najbolj všeč?	<ul style="list-style-type: none"> • vse mi je bilo všeč • predavateljica • delo v skupinah • različni programi • skupina • vse mi je bilo všeč in bilo je zanimivo 	<ul style="list-style-type: none"> • grafično urejanje v programih Photoshop, Illustrator • pomoč tistim, ki nimajo teh znanj in spretnosti. • dobra razlaga predavatelja • poslušanje o naložbah, kako se uporabljajo • sodelovanje z VDC kot takim, spoznavanje njihovih uporabnikov in prenos znanja • če je bilo pecivo poceni, lepo, okusno • izdelava voščilnice, vaja za kopiranje besedila

Vprašanje	Odgovori VDC Zasavje	Odgovori SA
Kako ste se počutili ob tem, da je tečaj potekal v prostorih IC Geoss?	<ul style="list-style-type: none"> • zelo odlično • odlično • počutil sem se dobro • odlično • tam sem se dobro počutila, saj me je spominjal na šolske dni 	<ul style="list-style-type: none"> • NA
Kako ste se počutili ob tem, da je tečaj potekal skupaj z drugimi udeleženci	<ul style="list-style-type: none"> • zelo dobro smo se razumeli, če česa nismo vedeli, so nam pokazali • odlično • počutil sem se dobro • spoznala sem veliko novih prijateljev • nemoteno • fino • spoznal sem nove ljudi 	<ul style="list-style-type: none"> • tokrat je tečaj potekal počasneje • v redu; morda malo neprijetno v prvem delu tečaja, ker še nisem delal v takem okolju • da smo se skupaj nekaj naučili in si pomagali. • odlično, več takšnih in podobnih projektov • dobro • dobro počutje in druženje
Kako ste zadovoljni z medsebojnim sodelovanjem z drugimi udeleženci?	<ul style="list-style-type: none"> • zelo odlično • odlično • zadovoljen sem • dobro 	<ul style="list-style-type: none"> • glede na to, da smo imeli različno predhodno znanje o računalništvu in da skupina ni bila homogena, je bilo sodelovanje v redu • zadovoljen sem s sodelovanjem z drugimi udeleženci, sodelovanje ni bilo težavno • bilo je v redu • nekateri udeleženci iz SA so se upirali sodelovanju z VDC, kar se je odražalo v njihovem odnosu (pasivnost), nekateri ne marajo "vloge učitelja" • zelo sem zadovoljen, imamo lepo sodelovanje, prijaznost
Ali želite povedati še kaj drugega?	<ul style="list-style-type: none"> • upam, da bom to ponovil in se naučil še kaj drugega na računalniku • želel sem se naučiti, kako se registrirati v Partisu, vendar me niso slišali • vse je bilo dobro 	<ul style="list-style-type: none"> • menim, da je program tečaja precej kratek in bi moral biti daljši, saj je končni cilj pridobiti osnovno računalniško znanje • po mojem mnenju je bilo to sodelovanje odlična priložnost za spoznavanje drugih ljudi in tudi sebe ter novih znanj, zato predlagam, da se v prihodnosti še bolj razvije sodelovanje z drugimi institucijami • pogosto ni časa za sodelovanje

Izjave izobraževalcev

S predavateljico tečaja digitalnih veščin in izvajalko tečaja kulinarčnih veščin smo opravili intervju z naslednjimi vprašanji:

Kakšna so bila vaša pričakovanja pred začetkom tečaja?

Pravzaprav nisem veliko razmišljala, zamisel se mi je zdela odlična, zlasti za udeležence socialne aktivacije, ki bi z mentorstvom lahko pridobili pedagoške veščine in končno tudi samozavest. Že pred začetkom izvedbe so me zelo presenetili odpor, strah in predsodki nekaterih udeležencev, češ da niso usposobljeni za delo "s takimi ljudmi" in da ne želijo sodelovati. Po prihodu oskrbovancev VDC Litija so se ti predsodki razblinili in mislim, da smo bili vsi zelo prijetno presenečeni. Uporabniki VDC so v učilnico prinesli pravo sprostitvev in veselje.

Pri kuharskem tečaju je bil to izziv v zvezi z morebitnimi nevarnostmi pri kuhanju. Od udeležencev sem pričakovala manj sodelovanja, vendar so želeli biti samostojni, čeprav so jim bile nekatere stvari težke.

Kako je potekalo delo med samim tečajem v smislu medsebojnega sodelovanja, medsebojne pomoči med udeleženci iz obeh skupin?

Tako odlični, da sem morala nekatere udeležence SA res občudovati zaradi njihovih izjemnih pedagoških pristopov, predvsem pa je pomembno, da niso postali nestrpni, če udeleženec VDC ni takoj rešil naloge. Bili so potrpežljivi ter jih spodbujali in usmerjali, da so sami prišli do rešitve. Kot sem se sprva bala, nihče ni začel vleči računalniške miške iz rok udeleženca VDC. Seveda se vsi udeleženci VDC niso tako izkazali, nekateri so bili še vedno precej negotovi, ko je šlo za uporabo računalnika. Tistim, ki so se izkazali, sem z največjim veseljem dala priporočila, da so usposobljeni za poučevanje računalništva starejših, za katere je prav tako najbolj pomembno, da imajo ob sebi nekoga, ki je potrpežljiv in jih zna spodbujati ter pohvaliti.

Udeleženci kulinarčnega tečaja so zelo uživali, bili so zadovoljni z izdelki in da jim je uspelo, vseč jim je bil tudi okus izdelkov in da so poskusili nekaj novega. Bila sem pozitivno presenečena; zelo si želijo takšnih delavnic in bi jih radi imeli še kdaj.

Ali so udeleženci izpostavili kakšne težave, nezadovoljstvo ali ovire?

Ne, kot sem že rekla, nezadovoljstvo je bilo prisotno pred začetkom tečaja, vendar je med tečajem izginilo. Še vedno pa je bilo zelo dobro, da sta bila pri oskrbovancih VDC-ja dva njihova skrbnika, ki sta jih dobro poznala in vse njihove potrebe - zakaj, na primer, eden od njih čuti potrebo, da vstane in gre ven, in podobno. Prav tako sta nam predstavila lastnosti vsakega od udeležencev in nam pomagala na tečaju. Brez njih bi nam verjetno šlo težje.

Ne, čeprav so nekateri zaradi svoje invalidnosti težje opravljali določene stvari, niso dovolili, da bi jih to omejevalo, in so trdo delali ter vsi prispevali k skupnemu cilju.

Ali imate vi osebno kakšne predloge, sugestije, kako v prihodnje izvajati takšne vključujoče tečaje, da bi bili še bolj vključujoči?

Morda bi lahko k sodelovanju povabili tudi dom za ostarele?

Ne, dosegli so svoj namen.

Intervjuji z učenci

Z učenci iz obeh vključenih skupin (VDC in SA) smo opravili dva kratka intervjuja v obliki odprtih vprašanj.

Ključne izjave udeleženca iz VDC Zasavje, starega 35 let:

Trenira nogomet za VDC Zagorje, obiskuje knjižnico in bere knjige. Prvič je bil vključen v takšen vključujoč tečaj. Pred začetkom tečaja je mislil, da bo vse v redu in da bo spoznal nove prijatelje. Na tečaju se je naučil izdelovati glasbene voščilnice, tega prej ni znal. Sodelovanje s skupino Socialna aktivacija je bilo dobro, pomagali so mu, veliko vedo o računalništvu, slabih izkušenj ni bilo, bili so prijazni do njega in obratno. V prihodnje bi podprl takšne vključujoče tečaje, na primer kuharske delavnice, športne igre, socialno vključevanje, skupno preživljanje časa.

Ključne izjave udeleženca iz programa Socialna aktivacija, starega 30 let:

Pred začetkom tečaja je domneval, da bodo oni (SA) prenesli znanje na drugo skupino (VDC) in da se ne bodo veliko naučili, vendar so se med tečajem vseeno naučili nekaj novega, vendar ne toliko, kot bi se sicer, opazil je, da imajo tudi udeleženci iz VDC drugačno znanje. Sodelovanje je bilo v redu, pomagal je enemu udeležencu iz VDC, odnosi so bili v redu, pozitivni, slabih izkušenj ni bilo. V prihodnje bi predlagal takšne tečaje v smislu človeških interakcij, vendar v smislu pridobivanja znanja le v omejenem obsegu, saj se znanje na takih tečajih pridobiva počasneje. Takšnega vključujočega tečaja se je udeležil prvič, predlogov za nadgradnje nima.

ALL IN VKLJUČUJOČ IZOBRAŽEVALNI TEČAJ V GRČIJI S STRANI ACTIVE CITIZEN PARTNERSHIP

Razmere v Grčiji

V Grčiji je po ocenah približno 1 milijon ljudi z invalidnostmi. Uradnega popisa ni, podatki temeljijo na odstotkih Svetovne zdravstvene organizacije in uradnih državnih organov. Velik odstotek tega prebivalstva (35 %) živi v Atiki. Če izračunamo tudi nastanitvene strukture in strukture oskrbe za ljudi z invalidnostmi, znaša koncentracija v Atiki 50 %. Večina ljudi z invalidnostmi so osebe z motnjami v duševnem razvoju. Večina jih po podatkih živi v velikih mestih, saj tam delujejo posebne šole (vrtci, osnovne šole), centri za predšolsko vzgojo, laboratoriji, službe socialnega varstva, socialnovarstveni zavodi, zdravstveno-pedagoške službe, bolnišnice itd.

Nacionalni akcijski načrt temelji na naslednjih šestih stebrih:

1. Država v službi invalidne osebe, ki med drugim vključuje: kodifikacijo labirintne zakonodaje, ustanovitev nacionalnega organa za dostopnost, elektronsko kartico invalidnosti, nadgradnjo mehanizma za ocenjevanje in izdajanje potrdil o invalidnosti.
2. Varstvo pravic ljudi z invalidnostmi, ki predvideva posebno davčno politiko, deinstitutionalizacijo, neodvisno življenje itd.
3. Dostopnost
4. Sodelovanje na vseh področjih življenja
5. Sinergija in razvoj

Ljudje z invalidnostmi in izobraževanje odraslih

Ljudje z invalidnostmi se v grški družbi soočajo s številnimi težavami. Težave, povezane z dostopnostjo javnih prostorov, prevoznih sredstev, diskriminacijo na trgu dela, omejitvami, povezanimi s finančnimi ugodnostmi, vključevanjem v šolski sistem, so le nekatere od težav, s katerimi se srečujejo ti ljudje. Vendar pa so v Grčiji hkrati številne organizacije, ki se ukvarjajo z osebami s kakršno koli vrsto invalidnosti ter nudijo podporo, svetovanje in izobraževanje.

Svetovalni centri so ponavadi idealna vstopna točka do večjih organizacij in ključnih akterjev na področju invalidske pomoči. Večina organizacij v Grčiji, ki skrbijo za ljudi z invalidnostmi ali jih podpirajo, običajno svetuje staršem ljudi z invalidnostmi (noesi.gr). Njihov glavni cilj je izboljšati kakovost življenja ljudi z invalidnostmi in njihovih družin. Predvsem spodbujajo terapevtske metode, orodja in programe za doseganje najvišje ravni funkcionalnosti in socializacije z vzpostavljanjem samostojnega in praktičnega življenja (karibou-care.gr). Takšno podporo nudijo psihologi, psihiatri, socialni delavci in specialni pedagogi (eemargarita.gr). Natančneje, te ustanove zagotavljajo podporo ljudem in njihovim družinam s prilagojenimi

storitvami v okviru različnih programov ne glede na starost, spol, državljanstvo ali socialni status (amimoni.gr).

V Grčiji je veliko centrov, ki se ukvarjajo z osebami z duševnimi in telesnimi motnjami ali begunci ter njihovim izobraževanjem, vključevanjem, nastanitvijo in prihodnjimi delovnimi možnostmi, vendar je večina teh podpornih centrov v Atenah in Solunu, dveh največjih grških mestih, le malo pa jih je na bolj podeželskih območjih Grčije. Druga velika težava je, da se večina institucij sooča s finančnimi težavami. Grčija je deset let preživljala finančno krizo, ki je močno prizadela večino institucij. Problematično je tudi pomanjkanje usposobljenega osebja, poleg tega pa se v sektorju pogosto menjavajo zaposleni.

Opis organizacije – Active Citizen Partnership (ACP)

Active Citizens Partnership je nevladna organizacija s sedežem v severovzhodni Grčiji in pisarno v Atenah. Ima bogate izkušnje pri razvoju in podpori programov, ki obravnavajo izobraževalne in socialne potrebe na nacionalni in evropski ravni. Active Citizens Partnership izvaja naslednje dejavnosti:

- Razvoj in izvajanje tehnološko izboljšane usposabljanja
- Program grškega jezika za begunce in priseljence
- Poslovno svetovanje in mentorstvo s posebnim poudarkom na brezposelnih in ženskah
- Psihosocialna podpora in svetovanje za priseljence, begunce, brezdomce, dolgotrajno brezposelne, osebe z verskimi ali kulturnimi posebnostmi itd.
- Svetovanje zaposlenim za izboljšanje delovnih pogojev
- Programi svetovanja za dolgotrajno brezposelne ženske in ženske, ki jim grozi brezposelnost
- Programi za manjšinsko mladino z učnimi težavami
- Usposabljanje za priseljence, begunce, ljudi z verskimi in kulturnimi značilnostmi, kot so grški muslimani, brezdomci itd.
- Programi za krepitev zmogljivosti dostopa do zaposlitve za ljudi, ki jih je prizadela revščina in socialna izključenost

Regionalna vlada Vzhodne Makedonije in Trakije je družbi ACP podelila certifikat za sistem upravljanja zmogljivosti (grški standard ELOT 1429:2008, ELOT 1431-1:2008, ELOT 1431-2:2008). ACP ima strokovno znanje in izkušnje pri razvoju tehnološko podprtega učenja, vključno z aplikacijami, mobilnim učenjem in platformami za podporo skupnostim za prakso in izmenjavo znanja. Ima tudi pomembne izkušnje z razvojem in lokalizacijo OER ter s kulturnim prilagajanjem učnih vsebin. ACP je izvedel številne projekte na področju krepitev zmogljivosti in načrtovanja na področju izobraževanja odraslih, socialne pravičnosti in vključevanja, izobraževanja odraslih, usposabljanja izobraževalcev, e-učenja, izobraževalne tehnologije in razvoja politike usposabljanja. V svoji ponudbi ima tudi učni program za mlade s posebnimi potrebami in je v projekt ALL IN vnesla svoje strokovno znanje s področja vključevanja.

Opis vključujočega tečaja

ACP je izvajala tečaj grškega jezika za priseljence, begunce in prosilce za azil z različnimi sposobnostmi, vključno s tistimi s posebnimi potrebami, od katerih se številni zaradi telesnih, duševnih in intelektualnih motenj ali postravmatske stresne motnje (PTSM) ne morejo udeležiti tečajev v izobraževalnih centrih za odrasle in ustanovah za usposabljanje. Njihov cilj je bil zagotoviti usposabljanje, ki bo udeležencem pomagalo pri akreditacijskem postopku za pridobitev spričevala stopnje A2, ki je potrebno za prijavo za pridobitev statusa dolgotrajnega rezidenta in grškega državljana.

ACP je delal s skupino 8 do 13 mladih fantov, starih skoraj 18 let, ki živijo v podpornem neodvisnem centru v Atenah. Udeleženci so mladoletniki brez spremstva, ko dopolnijo 18 let, morajo zapustiti podporni center in živeti sami. Večina udeležencev je v Grčiji živela od 6 mesecev do 6 let, z osnovnim ali slabim znanjem grškega jezika, pred tem pa so se nekaj let šolali v svojih matičnih državah. Učenje grškega jezika je zelo pomembno za pridobitev statusa begunca ali stalnega bivanja v Grčiji, iskanje zaposlitve in vključitev v grško družbo.

V pripravi na tečaj je projektno osebje ACP tesno sodelovalo s strokovnjaki organizacije, da bi izbralo udeležence, ki so se bližali 18. rojstnemu dnevju in bodo zapustili podporne centre. Vsi udeleženci so bili obveščeni o obsegu delavnic in vključeni so bili vsi zainteresirani z osnovnim znanjem grškega jezika. Upoštevana je bila tudi vključenost udeležencev v različne dejavnosti, naloge in njihova razpoložljivost.

Kot smo že omenili, so morali udeleženci znati grški jezik, da bi si zagotovili status begunca ali stalno prebivališče. V prvem delu pouka je bil čas namenjen osnovnim spretnostim, kot so:

- Osebno znanje
- Komunikacija
- Čustvena regulacija
- Družbeno okolje in sobivanje
- Upravljanje konfliktov
- Odpornost in vključevanje skupin ter nadaljevanje s kulturo
- Jezik (poseben tečaj grške slovnice, skladnje, besedišča in pravopisa, ki je zapleten za vse tuje učence)

Obravnavane so bile tudi druge teme, kot so:

- Zavezanost in osebna sprememba
- Motivacija do drugih ljudi
- Učinkovita komunikacija
- Podjetniška pobuda; izobraževanje za migrante

Med našimi tečaji smo uporabljali posebne učne metodologije. Učenje je na primer potekalo predvsem z dejavnostmi, ki so temeljile na nalogah, na primer z igranjem vlog. Na ta način so imeli udeleženci priložnost, da se popolnoma poglobijo v grški jezik (zlasti v besedišče) in spoznajo različne vidike delovanja grškega jezika.

Udeleženci so delali v parih, razdeljeni po naslednjih merilih:

- jezikovna raven grškega jezika
- jezikovna raven angleškega jezika
- izobrazba
- prejšnje izkušnje

Cilj je bil na primer ustvariti mešane pare, da bi oba učenca imela koristi drug od drugega. Zato so ekipe sestavljali učenci z odličnim znanjem angleškega jezika z učenci, ki so se lahko skoraj tekoče pogovarjali. Po drugi strani smo mešali učence, ki so poznali grško slovnico in skladnjo, z učenci, ki tega niso znali. Poleg tega so nekatere pare sestavljali učenci, ki so v svoji matični državi obiskovali šolo, z učenci, ki skoraj nikoli ali nikoli niso bili vpisani v šolo ali na tečaj.

Uporabljene so bile interaktivne table, prenosniki, pametni telefoni in osebni računalniki, dejavnosti in naloge pa so se izvajale prek spleta, kar je udeležencem omogočilo uporabo več digitalnih orodij, s čimer so izboljšali tudi svoje digitalne spretnosti.

Uporabljali so tudi tradicionalne učne metode, kot je pisanje na fotokopije ali prepisovanje informacij s table. Glavni cilj te prakse je bil pomagati učencem, da vadijo svoje pisne spretnosti in se seznanijo z grškim pravopisom. Kar zadeva učno gradivo, si je ACP izposodila in prilagodila teme in predmete, ki jih je zagotovil grški jezikovni center, odgovoren za izpite iz grškega jezika, ter gradivo, ki ga je zagotovila grška vlada in je pomembno za izpite iz grškega državljanstva.

Izzivi in/ali težave pri izvedbi tečaja in kako ste jih premagali?

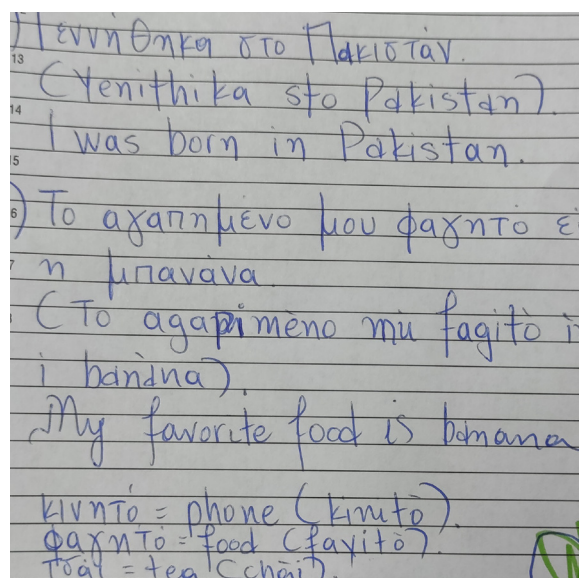
Na delavnicah je ACP poskušala okrepiti vlogo udeležencev, ustvariti varen prostor, v katerega se lahko vračajo in izrazijo, ter jim dati priložnost, da sanjajo. Seveda je pri delu s skupino mladoletnikov brez spremstva, ki se soočajo s številnimi težavami in v večini primerov ne želijo ostati v Grčiji, temveč se želijo pridružiti svojim družinskim članom v drugih evropskih državah; njihova želja po učenju novega jezika, ki jim dolgoročno morda ne bo pomagal, lahko predstavlja izziv. Namesto tega se je osebje v organizaciji ACP še dodatno potrudilo in se ustrezno prilagodilo, da bi olajšalo potrebe udeležencev. Velikokrat so morali prilagoditi cilj in vsebino pouka glede na to, kaj se je zgodilo na prejšnji delavnici, da bi še naprej zadovoljili potrebe udeležencev.

Vodje usposabljanja so morali načrtovati ure glede na značilnosti skupine, s katero so delali, ter upoštevati kulturne in verske vidike življenja udeležencev, kot je ramadan. Enkrat so se soočili z izzivom, ko so izpostavili vprašanja, povezana s spolom. Številni udeleženci se niso počutili udobno, ko so govorili o pravicah žensk, demokratični udeležbi, evropskih vrednotah itd., zato so izobraževalci povabili ljudi iz držav udeležencev, ki že več let živijo v Grčiji in so aktivni člani skupnosti migrantov, da bi vodili razprave na delavnicah in mladim omogočili nov pogled na te teme.

Povratne informacije učencev

Po prejetih povratnih informacijah je večina udeležencev na tečajih uživala. Poudariti je treba, da so učenci pokazali veliko zanimanje za dejavnosti, kot so igre vlog, in da so bili med celotnim procesom precej zavzeti. Mnogim udeležencem je tudi uspelo sodelovati s preostalimi člani ekipe, se vključiti v dejavnosti zunaj učnega načrta, razviti svoje jezikovne spretnosti tako v grščini kot v angleščini, spoznati, kako deluje grška družba in kako se približati domačinom, se vključiti v preproste vsakodnevne pogovore, samostojno nakupovati živila v supermarketu ali v nakupovalnih središčih brez potrebe po prevajalcu.

Po drugi strani pa je bilo žalostno, da ACP ni uspelo zbrati vseh udeležencev na vsakem tečaju. To se je zgodilo predvsem zato, ker so mnogi od njih morali obiskovati dodatne dejavnosti, imeli službo ali pa so bili vključeni v verske praznike.

ALL IN VKLJUČUJOČ IZOBRAŽEVALNI TEČAJ V ŠPANJI S STRANI AGORE

Razmere v Španiji

Leta 2020 je bilo v Španiji več kot tri milijone ljudi s priznano stopnjo invalidnosti, ki je bila enaka ali večja od 33 odstotkov. Vrsta invalidnosti, ki je prizadela največ posameznikov, je bila osteoartikularna, z več kot 916 tisoč osebami. Medtem je število posameznikov s priznano stopnjo duševne prizadetosti v državi doseglo več kot 581 tisoč oseb. (Statista, 2023).

Ljudje z invalidnostmi in izobraževanje odraslih

Izobraževalni in socialni sistem v Španiji še nista sprejela vključujočega povpraševanja po storitvah, ki ga spodbuja Mednarodna konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov. Kot trdi CERMI, je ena od najpomembnejših kršitev človekovih pravic v Španiji povezana z vključujočim izobraževanjem (CERMI, 2020). Manjka zakonodajni okvir posebnih ukrepov za spodbujanje vključevanja, preprečevanje osipa in neuspeha številnih učencev s posebnimi potrebami.

Opis organizacije – Agora

Agora je nevladna organizacija, ki deluje na področju izobraževanja odraslih. Izobražuje odrasle, ki nimajo akademske izobrazbe, zlasti tiste iz skupin, ki jim grozi socialna izključenost. Združenje je bilo ustanovljeno leta 1986, da bi zadostilo izobraževalnim in kulturnim potrebam regije.

Agora zagotavlja izobraževalno okolje za približno 2400 udeležencev in ima več kot 150 prostovoljcev. Ponuja široko paleto storitev, med drugim učenje jezikov, osnovne spretnosti, skupine za usposabljanje na področju IKT ter dialoge na področju književnosti, matematike, umetnosti in znanosti. Agora se ukvarja tudi z mladimi odraslimi in izvaja tečaje osnovnih znanj za boj proti socialni izključenosti. Vse dejavnosti in usposabljanja, ki jih ponuja, so za vse brezplačni.

Glavni cilj organizacije Agora je doseči izobraževalni uspeh in družbeno udeležbo po demokratičnih načelih ter odpreti vse procese odločanja za vse ljudi, ki so vključeni v organizacijo. Ponujeno izobraževanje temelji na dialoškem učenju, kjer so egalitarni dialog, preoblikovanje in solidarnost tri ključna načela, ki prispevajo k premagovanju neenakosti. Poleg tega si združenje prizadeva dati glas tistim, ki so bolj izključeni iz javnih razprav in družbenega sodelovanja, ter spodbujati in pospeševati njihovo vključevanje na vseh družbenih področjih.

Opis vključujočih tečajev

Vsi tečaji, ki jih ponuja Agora, so vključujoči v smislu, da so odprti za vse (tudi za ljudi z invalidnostmi ali osebe s težavami z duševnim zdravjem, migrante in pripadnike etničnih manjšin, kot so Romi). Vsi tečaji se izvajajo v okviru dialoškega učenja, pri čemer se uporabljajo Uspešni izobraževalni ukrepi, ki izboljšujejo instrumentalno učenje za vse in solidarnost znotraj razredne skupine. Nekateri od teh tečajev trajajo tri mesece, drugi pa eno šolsko leto. Agora ponuja tudi intenzivne tečaje v juliju v okviru programa poletne šole.

Nekateri primeri tem za ponujene tečaje so med drugim:

- Začetniki (tečaji neopismenjevanja in računanja; ljudje, ki se učijo brati, pisati in izvajati osnovne aritmetične izračune).
- Dostop do univerze (usposabljanje za prijavo na izpit, ki ga španske univerze omogočajo osebam, starejšim od 25 let, brez predhodne akademske izobrazbe)
- Katalonščina kot drugi jezik in španščina kot drugi jezik (za migrante)
- Dialoška srečanja (literarna, matematična...)

Število učencev s posebnimi izobraževalnimi potrebami je približno 30. Med njimi so tako osebe s telesnimi motnjami kot tudi osebe s kognitivnimi motnjami. Eden od slednjih je tudi član sveta šole in v celoti sodeluje v procesu odločanja o šolskih zadevah.

Katere metode se uporabljajo za soočanje z izzivi vključevanja

Metodologije, ki se uporabljajo za zagotavljanje vključevanja vseh in za zagotavljanje uspešnih rezultatov pri izboljšanju instrumentalnega učenja in solidarnosti, so:

Dialoško učenje

Izobraževanje, ki ga zagotavlja Agora, temelji na dialoškem učenju, pri katerem so egalitarni dialog, preoblikovanje, solidarnost, kulturna inteligenca, instrumentalna razsežnost, ustvarjanje pomena in enakost razlik sedem ključnih načel, ki prispevajo k premagovanju neenakosti in doseganju najboljših rezultatov v učnem procesu (Flecha García, 2015).

“Odrasli učenci sodelujejo v egalitarnem dialogu in izmenjujejo svoje razumevanje (ki temelji na njihovih prejšnjih osebnih, poklicnih in kulturnih izkušnjah) o temah, o katerih se razpravlja in ki so se jih naučili med poukom. Učitelji odrasle opolnomočijo za ta poseben način medsebojne interakcije, pri čemer spodbujajo odrasle učence, ki težje (ali z izzivom) sodelujejo, da delijo svoja stališča in tako ustvarijo več priložnosti za interakcijo z izmenjavo dialoga.

Vsi udeleženci pouka lahko prispevajo k učnemu procesu, saj imajo vsi (vsi mi) “kulturno inteligenco”. To “kulturno inteligenco” posredujejo osebne izkušnje, pa tudi znanje, pridobljeno na delovnem mestu, za pripadnost določeni kulturni skupini, . . . Učenje postane solidaren proces, v katerem odrasli delijo svoje vire razumevanja in tako ustvarjajo možnosti

za obogatitev skupnega razumevanja tem, o katerih se razpravlja/uči pri pouku. Dialog postane način za izmenjavo vseh teh "pomenov".

- Díez-Palomar et al. (2021, p. 5).

Ta učni pristop je bil obsežno raziskan in potrjen v številnih evropskih projektih (INCLUDE-ED, 2006-2011) ter različnih raziskovalnih člankih in knjigah.

Interaktivne skupine

Agora je vse razrede organizirala v interaktivnih skupinah. Interaktivne skupine so vključujoč način organizacije pouka, ki v današnji družbi zagotavlja najboljše rezultate v smislu izboljšanja znanja in kohezije v razredu. Cilj interaktivnih skupin je, da vsi učenci skupaj dosežejo enaka učna pričakovanja. Popestrijo interakcije med udeleženci, učitelji in prostovoljci iz skupnosti, olajšajo doseganje odličnosti za vse in hkrati povečajo učinkovitost vloženega časa. Poleg tega udeleženci razvijajo tudi vrednote, čustva in občutke, kot sta solidarnost ali prijateljstvo.

"V interaktivnih skupinah učenci s posebnimi potrebami enakopravno sodelujejo z drugimi ljudmi, učenje pa temelji na medsebojni pomoči in solidarnosti. Solidarnost razumemo kot pomembno sestavino izobraževanja odraslih, ki ima transformativni cilj"

- Díez-Palomar et al. (2021, str. 7).

Dialoška literarna srečanja (DLG)

Družba Agora že 40 let izvaja DLG-je. Dialoška literarna srečanja dokazano povečujejo besedni zaklad, izboljšujejo ustno izražanje, pisanje in bralno razumevanje. Prav tako so priložnost za povečanje samozavesti, krepitev medsebojnega spoštovanja in solidarnosti. Agora trenutno izvaja tudi druge vrste dialoških srečanj, matematična, feministična, znanstvena, glasbena in umetniška.

Gre za kolektivno ustvarjanje pomena in znanja z dialogom o najboljših stvaritvah človeštva na področjih, kot so literatura, umetnost in glasba. Njihov namen je učencem - ne glede na starost, spol, kulturo ali sposobnosti - približati univerzalno klasično kulturo in znanstveno znanje, ki ga je človeštvo zbralo skozi čas.

Srečanja temeljijo na deljenju - ob popolnem spoštovanju pravice do besede - tistih idej in delov branja, ki so jih udeleženci predhodno izbrali, ker so pritegnili njihovo pozornost ali spodbudili neko misel. Tako se ustvari zelo koristna izmenjava, ki omogoča večjo poglobitev v obravnavane teme in spodbuja gradnjo novega znanja na podlagi egalitarnega dialoga. Na srečanjih eden od udeležencev prevzame vlogo moderatorja; njegova edina naloga je olajšati in spodbuditi enakopravno sodelovanje vseh učencev.

Egalitarni dialog in soustvarjanje

Agora ima bogate izkušnje z vzpostavljanjem participativnih procesov za doseganje uspeha v izobraževanju in družbenega sodelovanja po demokratičnih načelih, pri čemer so vsi procesi odločanja odprti za vse ljudi, ki so vključeni v organizacijo. Da bi vključili glas najbolj izključenih in soustvarjali rezultate projekta, se pri vseh projektih, ki jih je vodila Agora, uporablja komunikativna metodologija. Ta metodologija temelji na načelih enakosti, vključenosti in pomembnosti vseh udeležencev. Egalitarni dialog in soustvarjanje se s to komunikativno metodologijo spodbujata tako, da to sodelovanje omogoča strokovnjakom in prostovoljcem, da združijo svoje znanje s kulturnim znanjem odraslih udeležencev izobraževanja, da bi zagotovili, da so rezultati in izidi projekta uporabni in imajo največji možni potencial za reševanje težav, ki jih obravnavajo (Munté et al., 2011).

Zahteve za usposabljanje osebja in prostovoljcev v Agori

Vsi strokovni delavci in prostovoljci v šoli opravijo usposabljanje, v katerem spoznajo naše pedagoške osnove: dialoško učenje in uspešne vzgojne ukrepe. Nekateri strokovnjaki so tudi strokovnjaki za enakost spolov, socialni delavci, socialni pedagogi, sociologi itd. Za druge posebne strokovnjake, ki so potrebni za potrebe odraslih v šoli, tesno sodelujemo z drugimi službami v okolici, kot so: organizacije, ki delajo z ljudmi z invalidnostmi, primarni zdravstveni center, center za duševno zdravje, socialne službe, služba za poklicno orientacijo itd.

Agora ima izkušnje z usposabljanjem prostovoljcev in strokovnih delavcev v izobraževanju odraslih na področju dialoškega pedagoškega usposabljanja. Za razvijanje uspešnih izobraževalnih ukrepov je pomembno, da se usposobimo za njihove znanstvene podlage, teorije in dokaze, ki jih je potrdila mednarodna znanstvena skupnost. Prehod od domnev k dokazom je v izobraževanju bistvenega pomena. Da bi to dosegli, se je treba neposredno sklicevati na najpomembnejše teoretične vire na svetu in na izsledke raziskav na najvišji ravni na področju izobraževanja.

Zlasti učitelji morajo biti pripravljeni na to, da znajo argumentirati svojo prakso in razlikovati med mnenji in znanstvenim znanjem. Tako se Uspešni izobraževalni ukrepi (SEA) vključijo v pouk. Prav tako bodo učitelji začeli ocenjevati svoje usposabljanje na podlagi rezultatov, ki jih bodo dosegli njihovi učenci. Da bi to dosegli, je Uspešna izobraževalna akcija dialoško pedagoško srečanje. Znanje se nadgrajuje s knjigami, ki jih je mednarodna znanstvena skupnost potrdila kot merilo. Tako se učijo iz potrjenih in izvirnih virov, ki se izogibajo razlagi, mnenjem in esejem drugih avtorjev.

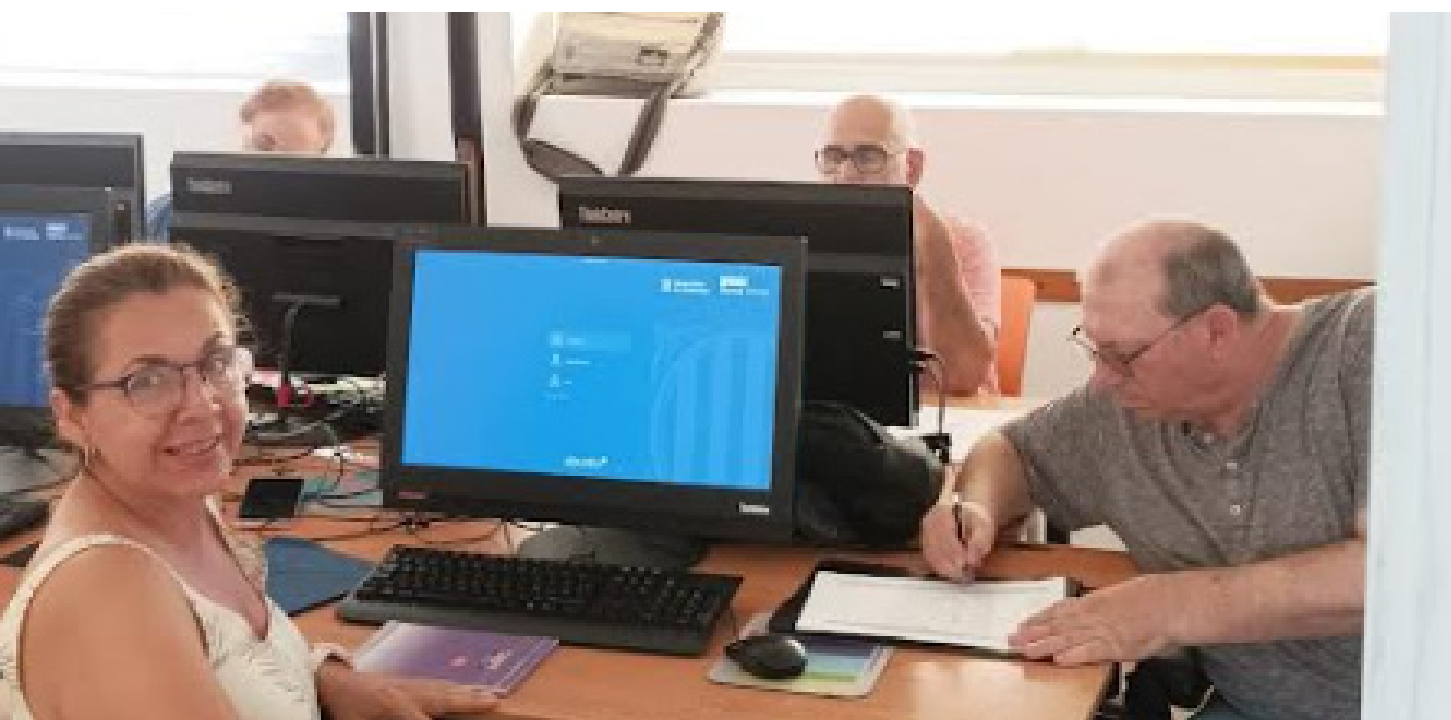
Notranji izzivi, ki jih je Agora premagala pri izvajanju vključujočih tečajev

V okviru pandemije, ko je veliko dejavnosti na voljo prek spleta, je digitalizacija predstavljala izziv, saj je bilo treba nekaterim učencem pomagati pri dostopu do tečajev šole, ker nekateri od njih nimajo znanja ali imajo zelo osnovno znanje o IKT. To je bilo rešeno z:

- Zagotavljanjem tehnične podpore po telefonu.

- Zagotavljanjem podpore iz oči v oči, kadar ni dovolj po telefonu.
- Zagotavljanjem pouka IKT v živo za začetne stopnje.
- Vključitvijo kompetenc IKT v redni učni načrt drugih tečajev, zlasti tistih za pismenost in neo-pismenost, kjer ljudje običajno potrebujejo največ podpore.

Izziv, ki ga Agora trenutno rešuje, je bilo tudi usposabljanje prostovoljcev in strokovnjakov za izvajanje interaktivnih skupin (eden od Uspešnih izobraževalnih ukrepov) na spletu.

ALL IN VKLJUČUJOČ IZOBRAŽEVALNI TEČAJ NA MADŽARSKEM S STRANI KATHAZ

Razmere na Madžarskem

Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2001 na Madžarskem živi 577.000 oseb z invalidnostmi (5,7 % prebivalstva). Kljub temu strokovnjaki ocenjujejo in mednarodni podatki kažejo, da ima praviloma približno 10 % celotnega prebivalstva neko vrsto invalidnosti; zato je verjetno, da je dejansko število oseb z invalidnostmi na Madžarskem blizu 1 milijona (Emberi Jogok Kormany, n.d.).

Glede demografske sestave te skupine je treba opozoriti, da je med njimi večina starejših oseb, saj se večina oseb ne rodi z invalidnostjo, temveč postane invalidna, ko se postarajo, zaradi bolezni ali nesreč. 44,8 % ljudi z invalidnostmi je starejših od 60 let, 17 % pa se jih je s svojo invalidnostjo rodilo.

Ljudje z invalidnostmi in izobraževanje odraslih

Madžarska je bila med prvimi državami, ki so ratificirale Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov. Madžarska je ratificirala tudi Izbirni protokol h Konvenciji, ki obravnavanim osebam omogoča dostop do mehanizma individualnih pritožb. V zvezi s pravicami oseb z invalidnostmi je ključni madžarski zakonodajni akt Zakon XXVI iz leta 1998 o pravicah in enakih možnostih oseb z invalidnostmi (Zakon o pravicah oseb z invalidnostmi). Glavni cilj zakona je zagotoviti pravice osebam z invalidnostmi in tako spodbujati njihove enake možnosti, neodvisno življenje in dejavno vključevanje v družbeno življenje.

Zaradi trendov inkluzivnega izobraževanja, ki so se pojavili v mednarodni praksi, je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja inkluzija postala pomembnejša tudi na Madžarskem. V večini izobraževalnih sektorjev zdaj obstajajo inkluzivne oblike šolanja. Trenutno se 72 % učencev s posebnimi potrebami, vključenih v javni (in poklicni) izobraževalni sistem, izobražuje v inkluzivnem metodološkem okviru (EASNIE, 2021).

Glavne prednostne naloge na področju izobraževanja in vključujočega izobraževanja na Madžarskem v obdobju 2021-2027 določajo Nacionalni invalidski program 2015-2025, Operativni program razvoja človeških virov 2021-2027 in Strategija razvoja javnega izobraževanja 2021-2027.

Opis organizacije – fundacija Never Give Up

Fundacija Never Give Up si prizadeva podpirati zaposlovanje in vključevanje ljudi z invalidnostmi na trg dela. V ta namen je fundacija že vzpostavila več programov in pobud. Te so povzete v nadaljevanju:

- Program Delo v teku pomaga ljudem z invalidnostmi pri zaposlovanju, pri čemer

iskalcem zaposlitve zagotavlja edinstveno podporo in svetovanje ter jim pomaga najti delo, ki ustreza njihovim spretnostim in interesom.

- Program Skupaj za delo, ki ljudem z invalidnostmi pomaga najti in obdržati zaposlitev. Program podpira tudi delodajalce in jim pomaga, da se prilagodijo potrebam svojih zaposlenih z invalidnostmi.
- Program Centra znanja ponuja različne možnosti usposabljanja, da bi delavce pripravil na trg dela.
- Fundacija je ustanovila mrežo delodajalcev, da bi ljudem z invalidnostmi pomagala pri iskanju zaposlitve. Mreža delodajalcem omogoča izmenjavo izkušenj in medsebojno podporo pri vključevanju ljudi z invalidnostmi na trg dela.

Program zaposlovanja fundacije ima akreditiranega mentorja in druge izkušene strokovnjake, ki sodelujejo pri izvajanju usposabljanja. Praktično prizorišče fundacije Never Give Up je kavarna Never Give Up Café v Budimpešti, ki se nahaja poleg fundacije. Inkluzivna gostinska služba trenutno zaposluje približno 30 ljudi z invalidnostmi, ki delajo kot baristi, pomočniki v kuhinji in natakarji.

V zaposlitvenem programu "Tudi zate je mesto" se osredotočajo na praktično usposabljanje mladih ljudi z invalidnostmi, ki želijo vstopiti na odprti trg dela. Usposabljanje vključuje svetovanje, osebno mentorstvo in neformalno usposabljanje z zagotavljanjem praktičnega usposabljanja. Vključuje tridnevno usposabljanje za samozavedanje, ki ga vodi usposobljen strokovnjak, enkrat v hiši Never Give Up v Szendrőladu in enkrat v Budimpešti v kavarni Never Give Up Cafe, kjer so udeleženci preživeli mesec dni usposabljanja. Usposabljanje za samozavedanje je bilo v Szendrőladu bolj igrivo, v Budimpešti pa bolj strokovno. Med slednjim je učni načrt vključeval pisanje življenjepisa, pripravo na razgovor za službo ter komuniciranje s sodelavci, nadrejenimi in strankami/klienti.

Na začetku usposabljanja ocenijo stanje in znanje udeležencev ter ustrezno določijo osebne cilje. Med usposabljanjem so bila oblikovana tri delovna mesta: pomočnik v kuhinji, barist in natakar. Po oceni ustreznih spretnosti so kandidati in mentor kavarne skupaj izbrali eno od teh delovnih mest. Med usposabljanjem se vodi dnevnik aktivnosti, ki ga udeleženci izpolnjujejo o svojih delovnih mestih. Usposabljanje je načrtovano za štiri tedne in le redko se zgodi, da od tega načrta odstopijo, bodisi na zahtevo staršev bodisi na predlog mentorja, da bi nadaljevali s prakso določene aktivnosti. Po namestitvi na odprto delovno mesto in organizaciji razgovora so kandidate, ki so opravili usposabljanje, vedno spremljali na razgovore. Po njihovi namestitvi pa je potekalo redno spremljanje.

Med usposabljanjem so udeleženci prejeli stalne povratne informacije o svojem delu in uspešnosti. Ob koncu usposabljanja je mentor v referenčnem pismu povzel izkušnje in poudaril prednosti udeležencev.

Podrobnosti o usposabljanju (teme, ciljna skupina, trajanje, čas itd.)?

Usposabljanje in ciljna skupina so ljudje z invalidnostmi, brez omejitev glede vrste invalidnosti. Iz praktičnih razlogov je bila zmerna invalidnost smatrana kot zgornja meja, nad katero se praktičnega usposabljanja ni smel udeležiti noben udeleženec usposabljanja. Usposabljanje je trajalo en mesec, udeležilo pa se ga je 30 udeležencev.

Izvedeni sta bili tudi dve skupinski usposabljanji, ki so jih vodili izobraževalci s posebnimi pedagoškimi kvalifikacijami. Obe skupinski usposabljanji sta trajali tri dni. Prvo usposabljanje je bilo osredotočeno na samozavedanje in prepoznavanje prednosti, ki lahko pomagajo pri iskanju zaposlitve in zaposlovanju. Te teme so bile razvite na skupinskih usposabljanjih s pomočjo dveh specialnih pedagoških izobraževalcev in šestih izkušenih strokovnjakov, ki sami živijo z različnimi invalidnostmi. Drugo tridnevno usposabljanje je bilo osredotočeno na iskanje zaposlitve, pisanje življenjepisa in zaposlitvene razgovore, ki so ga vodili izobraževalec za specialno izobraževanje in 6 izkušenih strokovnjakov. V delovni proces je bilo vključeno tudi osebje kavarne Never Give Up, ki je sprejelo kandidate in jim pomagalo najti pravo delovno mesto za pripravništvo.

Kako se spopasti z izzivi vključevanja?

Fundacija Never Give Up uporablja različne metode za soočanje z izzivi vključujočega vključevanja:

- Spreminjanje miselnosti, spreminjanje odnosa: pomembno je spremeniti odnos in priznati, da imajo ljudje z invalidnostmi pravico do enake obravnave in enakih možnosti. To pomeni, da morajo institucije, ponudniki storitev in družba kot celota dati prednost potrebam in željam ljudi z invalidnostmi. Učiteljem, šolam, podjetjem in drugim ustanovam ponujamo usposabljanje za oblikovanje miselnosti ter ta program predstavljamo na javnih prireditvah in družinskih dnevih.
- Dostopnost: dostopnost pomaga odpravljati fizične in kognitivne ovire za ljudi z invalidnostmi ter zagotavlja, da so institucije, storitve in okolja dostopni vsem. Naša kavarna in fundacija zagotavljata dostopno okolje.
- Individualne potrebe: osebe s posebnimi potrebami imajo lahko posebne potrebe, ki jih je mogoče zadovoljiti z ustreznim usposabljanjem in podporo, ki ju spremljajo naši mentorji.
- Spodbujanje socialne vključenosti: spodbujanje socialnega vključevanja s skupnostnimi projekti, športnimi in kulturnimi programi ter prostočasnimi dejavnostmi omogoča lažje vključevanje ljudi z invalidnostmi v družbo. Ciljna skupina je vključena v takšne dogodke, kjer lahko najde tudi občutek skupnosti. Prizadevamo si, da bi organizirali čim več vključujočih programov.
- Sodelovanje skupnosti: sodelovanje in dialog v skupnosti sta pomemben del našega dela na področju vključujočega vključevanja. 90 % naših zaposlenih je z invalidnostmi, ki dejavno sodelujejo pri razvoju in izvajanju naših programov.

Fundacija Never Give Up si prizadeva spremljati poklicno pot zaposlenih z invalidnostmi in zbirati izkušnje, s posebnim poudarkom na dobrih praksah. Mentor kavarne Never Give Up je sistematično poročal o uspešnih zgodbah o izkušnjah na odprtem trgu dela mladih ljudi z invalidnostmi, ki so opravili pripravništvo v kavarni Never Give Up. Kot barist je na primer delal mladenič, ki se je na prvi pogled zdel precej zadržan, a ko smo ga namestili v veliko kavarno odprtega trga dela, so ga vsi takoj vzljubili. Med nadaljnjim spremljanjem sta nam tako on kot njegov delodajalec povedala, da se je pri svojem delu izkazal nad vsemi pričakovanji. Prav tako v svojem delu uživa iz dneva v dan.

Viri, ki so na voljo za izvajanje vključujočih tečajev

Med izvajalci usposabljanja so mentorji, socialni delavci in akreditirani učitelji za otroke s posebnimi potrebami. Praktične priložnosti so na voljo v obstoječi kavarni. V fundaciji so za usposabljanja na voljo tudi skupnostni prostori. Poleg tega obstaja možnost uporabe hiše Never Give Up v Szendrőladu, ki lahko udeležencem usposabljanja zagotovi nastanitev in prehrano. To nam omogoča, da ciljni skupini zagotovimo ciljno usmerjeno večdnevno usposabljanje.

Notranji izzivi, ki jih je treba premagati pri izvajanju vključujočih tečajev

Na Madžarskem morajo ustanove v osnovnih šolah zagotavljati posebne možnosti izobraževanja za prikrajšane otroke in otroke s posebnimi potrebami. Vendar se programi, storitve in podpora, ki jih organizirajo združenja in fundacije, pogosto financirajo iz negotovih virov in niso na voljo v vseh regijah države. Mladi, ki zaradi invalidnosti ne morejo dokončati srednješolskega izobraževanja, lahko ostanejo v poklicnem izobraževanju do 24. leta starosti, če na noben drug način ne morejo pridobiti potrebnih kvalifikacij za izbrani poklic.

Organizacije in strokovnjaki si prizadevajo za izboljšanje življenja in priložnosti ljudi z invalidnostmi, vendar se pri zagotavljanju njihovih pravic in dostopnosti ustreznih storitev še vedno pojavljajo izzivi. Na Madžarskem so ljudem z invalidnostmi na voljo možnosti poklicnega usposabljanja, glede na vrsto invalidnosti in individualne sposobnosti pa se lahko usposabljujejo in kvalificirajo v različnih poklicih.

Učenci s posebnimi potrebami se lahko učijo tudi v državnih in zasebnih ustanovah za poklicno usposabljanje. Izobraževalne ustanove morajo zagotavljati enako obravnavo in enake možnosti, kar pomeni, da morajo ustvariti ustrezne pogoje za učenje in usposabljanje. Poleg tega številne organizacije in fundacije ponujajo možnosti poklicnega usposabljanja in program za ljudi z invalidnostmi, katerih cilj je olajšati njihov vstop na trg dela in poklicni razvoj. Ti programi so običajno prilagojeni posebnim potrebam in upoštevajo individualne sposobnosti, interese in vrsto invalidnosti. Vendar pa ljudem z invalidnostmi še vedno niso v celoti zagotovljene nekatere pravice, kot so dostop do izobraževanja in usposabljanja ter enake možnosti na delovnem mestu.

POVZETEK IZKUŠENJ PARTNERJEV

Na podlagi izkušenj projektnih partnerjev v okviru projekta ALL IN, ki se osredotoča na izvajanje vključujočega izobraževanja za osebe z invalidnostmi, je mogoče o učinkih vključujočega izobraževanja sklepati naslednje:

1. Analiza ciljne skupine in trga:

- Regije v Sloveniji, Španiji, Nemčiji, Madžarski in Grčiji imajo različne podporne službe in organizacije, ki se ukvarjajo z vključujočim izobraževanjem za posameznike s posebnimi potrebami.
- Te organizacije nudijo svetovanje, podporo in usposabljanje ljudem z invalidnostmi in njihovim družinam.
- Čeprav so bila vložena prizadevanja za izboljšanje dostopnosti in oblikovanje učnih aktivnosti za ljudi z invalidnostmi, v nekaterih primerih manjkajo posebni ukrepi za obravnavo različnih invalidnosti.
- Največje ovire pri obravnavi posameznih področij so strokovna usposobljenost osebja, pomanjkanje sistemskih rešitev, infrastrukture in omejena sredstva.

2. Analiza potenciala:

- V izobraževalne programe in aktivnosti je treba celoviteje vključiti ljudi z invalidnostmi, zlasti tiste z motnjami v duševnem razvoju.
- Programi strokovnega razvoja in usposabljanja za učitelje in osebje so bistvenega pomena za učinkovito izobraževanje udeležencev s posebnimi potrebami.
- Potrebna je finančna podpora in nacionalne strategije za usposabljanje šolskega osebja, razvoj vključujočih programov in izboljšanje infrastrukture za boljšo dostopnost.
- Koristno bi bilo zagotoviti opremo in prilagoditve, primerne za uporabnike s posebnimi potrebami, kot so zasloni, slušalke in prilagojene tipkovnice.

3. Samoanaliza:

- Vključevanje se obravnava kot nenehno potovanje in ne kot končni cilj.
- Prizadevanja so, da bi vključili čim več ljudi iz različnih ciljnih skupin, zlasti ranljivih.
- Ugotavljamo, da učitelji in osebje nimajo dovolj znanja in usposabljanja za učinkovito izobraževanje udeležencev s posebnimi potrebami.
- Vključevanje posameznikov z invalidnostmi v procese odločanja in povečanje njihove zastopanosti bi prispevalo k večji vključenosti in organizacijam zagotovilo novo razsežnost.
- Za spodbujanje vključevanja in zagotavljanje, da ni omejeno le na nekaj specializiranih tečajev ali programov, je treba zagovarjati sredstva, usposabljanje in aktivnosti ozaveščanja.

Na splošno ima vključujoče izobraževanje pozitiven vpliv na posameznike s posebnimi potrebami, saj jim zagotavlja priložnosti za učenje, druženje in osebno rast. Vendar pa je treba še veliko storiti, da bi premagali izzive, kot so pomanjkanje sredstev, infrastrukture in specializiranega usposabljanja za izobraževalce. Z reševanjem teh vprašanj in spodbujanjem vključujočih praks lahko vključujoče izobraževanje še naprej pomembno spreminja življenja posameznikov s posebnimi potrebami.

**POT DO NOVEGA
RAZUMEVANJA
VKLJUČUJOČEGA UČENJA**

Povzetek in perspektive

Za zaključek naj povemo, da so inkluzivno izobraževanje in inkluzivne prakse izrednega pomena pri zagotavljanju enakih možnosti in dostopa do izobraževanja za odrasle s posebnimi potrebami. Prepoznavanje in odpravljanje obstoječih ovir je bistvenega pomena pri ustvarjanju vključujočih okolij, ki zadovoljujejo različne potrebe, želje in zmožnosti posameznikov s posebnimi potrebami. Za zagotavljanje enakega dostopa do izobraževanja so prilagoditve, kot so fizične, senzorične, učne, komunikacijske, socialne in čustvene prilagoditve, nujna orodja. Raziskave in znanost so pokazali, da lahko invalidnost prizadene vsakogar v katerem koli življenjskem obdobju, zato je treba razumeti različne načine, kako lahko invalidnost vpliva na učenje. Vključujoče izobraževanje slavi raznolikost, spodbuja kulturo spoštovanja in pripadnosti ter spreminja diskriminatorne poglede, kar posameznikom z invalidnostmi omogoča polno sodelovanje v družbi.

Mednarodni sporazumi in zakoni o človekovih pravicah, kot sta Konvencija ZN o pravicah invalidov in Evropska strategija o invalidnosti, poudarjajo državljanske pravice posameznikov z invalidnostmi in so namenjeni izboljšanju dostopnosti, spodbujanju nediskriminacije in zagotavljanju enakih možnosti. Dobre prakse v izobraževanju odraslih, ki jih opisujejo organizacije, kot sta Evropska agencija za posebne potrebe in inkluzivno izobraževanje ter Okvir univerzalno zasnovanega učenja, ki ga je razvil CAST, poudarjajo sodelovanje, participacijo, prožnost in ustvarjanje vključujočih učnih okolij.

Odraslim z invalidnostmi je treba zagotoviti enak dostop do znanja in možnosti vseživljenjskega učenja. Za premagovanje izzivov, s katerimi se soočajo posamezniki z invalidnostmi, so potrebne celovite rešitve, kot so pretvorba učnega gradiva v alternativne oblike, spodbujanje jasnih komunikacijskih kanalov, sprejemanje različnih učnih stilov ter spodbujanje podpornega in vključujočega okolja.

Izvajanje strategij vključujočega učenja vključuje zagotavljanje dostopnega gradiva, uporabo podpornih tehnologij, ponudbo prilagojenih učnih načrtov in uporabo prožnih učnih pristopov. Učni pristop, osredotočen na posameznika, je še posebej učinkovit pri izpolnjevanju edinstvenih zahtev, želja in učnih stilov posameznikov s posebnimi potrebami. Izobraževalci imajo ključno vlogo pri prilagajanju učnih metod, ocenjevanju individualnih potreb ter opolnomočenju učencev s spoštljivim in empatičnim pristopom.

Omogočanje vključujočega učenja zahteva nenehno raziskovanje strategij za zmanjševanje ovir in povečevanje vključenosti. Sodelovalno učenje odpravlja izolacijo, ki jo doživljajo posamezniki s posebnimi potrebami, ter spodbuja neodvisnost in samopodobo. Za vključujoče izobraževanje je bistvena sprememba perspektive, ki upošteva posebne učne potrebe, družbene smernice, usmerjenost ciljne skupine in ekonomske dejavnike.

Finančna podpora in usmerjenost v ciljno skupino sta ključna dejavnika pri določanju izvedljivosti in vključenosti izobraževalnih programov za posameznike s posebnimi potrebami. Ekonomizacijo izobraževanja je treba uravnotežiti s prilagodljivimi programskimi strukturami, ki se odzivajo na potrebe, zmožnosti in možnosti posameznikov.

Vključevanje zahteva družbeno in institucionalno sodelovanje, ki presega zakonske pravice. Ključnega pomena je, da družba in institucije sprejmejo pristop, usmerjen v udeležbo, in oblikujejo prožne programske strukture, ki se odzivajo na posebne potrebe in možnosti posameznikov z invalidnostmi.

Partnerski konzorcij je zagotovil različne metode, projekte in organizacije, ki služijo kot odličen primer izvajanja vključujoče prakse, da bi osebam z invalidnostmi omogočili najboljše možne priložnosti za sodelovanje na vseh področjih življenja, vključno z zaposlovanjem, izobraževanjem in aktivnim državljanstvom.

Deset ključnih informacij za izobraževalce, ki želijo v svojih razredih izvajati vključujoče izobraževanje odraslih s posebnimi potrebami:

1. Razumevanje invalidnosti in njenega vpliva na učenje, značilnosti, izzive in ovire.
2. Spremljajte najnovejše informacije o raziskavah, podpornih tehnologijah, invalidskih pravicah, zakonih in vključujočih praksah.
3. Bodite prilagodljivi in spreminjajte učne metode, da bi izpolnili individualne učne zahteve.
4. Učinkovito komuniciranje, poenostavljanje zapletenih konceptov, uporaba vizualnih pripomočkov in posredovanje pisnih navodil.
5. Bodite potrpežljivi in empatični ter razumite posebne izzive, s katerimi se soočajo posamezniki s posebnimi potrebami.
6. Sprejmite 12 stebrov neodvisnega življenja, ki zagotavljajo okvir za oblikovanje vključujočih izobraževalnih programov.
7. Prepoznajte, da inkluzivno izobraževanje izboljšuje uspeh pri izobraževanju za ljudi s posebnimi potrebami in brez njih.
8. Izberite vključevanje kot najučinkovitejši pristop s spodbujanjem heterogenih skupin in uporabo virov skupnosti.
9. Poudarjanje dialoškega učenja, socialne interakcije in komunikacije v razredu.
10. Uvajanje podpornih tehnologij in dostopnega oblikovanja v spletne tečaje za spodbujanje vključevanja.

Z vključevanjem teh ključnih spoznanj in kompetenc lahko izobraževalci ustvarijo vključujoča učna okolja, ki dajejo prednost pravicam in vključevanju posameznikov s posebnimi potrebami. Sodelovanje, iznajdljivost in izvajanje dobrih praks povečujejo zmožnost izobraževalcev, da ustvarijo vključujoče učilnice ter izboljšajo življenje in priložnosti posameznikov s posebnimi potrebami.

Še naprej si je treba prizadevati za reševanje izzivov in spodbujanje vključevanja pri zagotavljanju enakega dostopa posameznikov z invalidnostmi do izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja. S sprejetjem vključujočega izobraževanja lahko družbe ustvarijo učna okolja, ki cenijo raznolikost, spodbujajo enake možnosti in omogočajo vsem posameznikom, da dosežejo svoj polni potencial.

S skupnimi prizadevanji in z dokazi podprtimi praksami si lahko prizadevamo za vključujoče izobraževanje, ki resnično izpolnjuje potrebe vsakega učenca ter spodbuja vključujoče in podporne skupnosti. S sprejetjem vključujočega izobraževanja in izkoriščanjem moči tehnologije lahko ustvarimo bolj vključujoče in dostopno učno okolje za ljudi z invalidnostmi ter jim omogočimo, da uspevajo in prispevajo k družbi.

REFERENCE

Führungen
auch
für mich
- leicht
verständlich !

Kino -
auch für
mich .

Kultur - Nicht
nur sehen
sondern
fühlen !

Članki v revijah

- Alvarez, P., García-Carrión, R., Puigvert, L., Pulido, C., & Schubert, T. T. (2016). Beyond the Walls: the social reintegration of prisoners through the dialogic reading of classic universal literature in prison. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(4), 1043–1061. <https://doi.org/10.1177/0306624x16672864>
- Aubert, A., García, C., & Racionero, S. (2009). El aprendizaje dialógico. *Culture and Education*, 21(2), 129–139. <https://doi.org/10.1174/113564009788345826>
- Aubert, A., Villarejo, B., Cabré, J. J., & Santos, T. (2016). La Verneda-Sant Martí Adult School: A Reference For Neighbourhood Popular Education. *Teachers College Record*, 118(4), 1–32. <https://doi.org/10.1177/016146811611800402>
- Bentley, J. K. C. (2008). Lessons from the 1%: children with labels of severe disabilities and their peers as architects of inclusive education. *International Journal of Inclusive Education*, 12(5–6), 543–561. <https://doi.org/10.1080/13603110802377599>
- Bourke, A., Strehorn, K. C., & Silver, P. (2000). Faculty Members' Provision of Instructional Accommodations to Students with LD. *Journal of Learning Disabilities*, 33(1), 26–32. <https://doi.org/10.1177/002221940003300106>
- Curdt, W. (2021). Perspektiven auf Ökonomisierung in der inklusiven Erwachsenenbildung. *Erwachsenenbildung Und Behinderung*, 32(2), 28–32. <https://www.fachportal-paedagogik.de/en/literatur/vollanzeige.html?FId=1236615>
- Díez-Palomar, J., Del Socorro Ocampo Castillo, M., Pascual, A. M., & Oliver, E. (2021). Adults with special educational needs participating in interactive learning environments in adult education: Educational, social, and Personal Improvements. A case study. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.662867>
- Díez-Palomar, J., & Flecha García, R. (2010). Comunidades de Aprendizaje : un proyecto de transformación social y educativa. *Revista Interuniversitaria De Formación Del Profesorado*, 24(67), 19–30. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3148930.pdf>
- Faulstich, P., & Zeuner, C. (2015). Ökonomisierung und Politisierung des Feldes der Erwachsenenbildung : Die Rolle der Wissenschaft. *Erziehungswissenschaft*, 26(1), 25–36. <https://doi.org/10.3224/ezw.v26i1.19509>
- Ferrada, D., & Flecha García, R. (2008). El Modelo Dialogico De La Pedagogía : Un Aporte Desde Las Experiencias De Comunidades De Aprendizaje. *Estudios Pedagógicos (Valdivia)*, 34(1). <https://doi.org/10.4067/s0718-07052008000100003>

- Flecha García, A. (2015). Isabel, from adult learner to community activist. *Qualitative Inquiry*, 21(10), 865–871. <https://doi.org/10.1177/1077800415611693>
- Flecha García, R., & Soler, M. (2013). Turning difficulties into possibilities: engaging Roma families and students in school through dialogic learning. *Cambridge Journal of Education*, 43(4), 451–465. <https://doi.org/10.1080/0305764x.2013.819068>
- Flecha García, R., & Soler, M. (2014). Communicative Methodology: Successful actions and dialogic democracy. *Current Sociology*, 62(2), 232–242. <https://doi.org/10.1177/0011392113515141>
- García Iriarte, E., O'Brien, P., McConkey, R., Wolfe, M., & O'Doherty, S. (2014). Identifying the Key Concerns of Irish Persons with Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 27(6), 564–575. <https://doi.org/10.1111/jar.12099>.
- Gómez, A., Puigvert, L., & Flecha García, R. (2011). Critical Communicative Methodology: Informing real Social Transformation through research. *Qualitative Inquiry*, 17(3), 235–245. <https://doi.org/10.1177/1077800410397802>
- Kronauer, M. (2010a). Inklusion – Exklusion. Eine historische und begriffliche Annäherung an die soziale Frage der Gegenwart. *Inklusion Und Weiterbildung. Reflexionen Zur Gesellschaftlichen Teilhabe in Der Gegenwart*, 24–58. <https://doi.org/10.25656/01:2626>
- Molina, S. (2015). The inclusion of students with special educational needs in Learning Communities. *Intangible Capital*. <https://doi.org/10.3926/ic.642>
- Molina, S. (2017). Including students with disabilities in Learning Communities. *Psychology, Society & Education*, 2(1), 1. <https://doi.org/10.25115/psyse.v2i1.431>
- Molina, S., & Christou, M. (2009). Educational inclusión and critical pedagogy. *Teoría De La Educación. Educación Y Cultura En La Sociedad De La Información*, 10(3). <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=201014898003>
- Munté, A., Serradell, O., & Sordé, T. (2011). From Research to Policy: Roma Participation through Communicative Organisation. *Qualitative Inquiry*, 17(3), 256–266. <https://doi.org/10.1177/1077800410397804>
- Oliver, E., Tellado, I., Yuste, M., & Larena-Fernández, R. (2016). The History of the Democratic Adult Education Movement in Spain. *Teachers College Record*, 118(4), 1–31. <https://doi.org/10.1177/016146811611800404>

- Peetsma, T., Vergeer, M., Roeleveld, J., & Karsten, S. (2001). Inclusion in Education: Comparing pupils' development in special and regular education. *Educational Review*, 53(2), 125–135. <https://doi.org/10.1080/00131910125044>
- Puigvert, L., Christou, M., & Holford, J. (2012). Critical Communicative Methodology: including vulnerable voices in research through dialogue. *Cambridge Journal of Education*, 42(4), 513–526. <https://doi.org/10.1080/0305764x.2012.733341>
- Pulido, C., & Zepa, B. (2010). La interpretación interactiva de los textos a través de las tertulias literarias dialógicas. *Revista Signos*, 43. <https://doi.org/10.4067/s0718-09342010000400003>
- Racionero, S., & Padrós, M. (2010). The Dialogic Turn in Educational Psychology. *Revista De Psicodidáctica*, 15(2), 143–162. <http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/58467/1/585630.pdf>.
- Roldán, S. M. (2015). Alba, a girl who successfully overcomes barriers of intellectual disability through dialogic literary gatherings. *Qualitative Inquiry*, 21(10), 927–933. <https://doi.org/10.1177/1077800415611690>
- Roldán, S. M., & Holland, C. (2010). Educación especial e inclusión: aportaciones desde la investigación. *Revista Educación Y Pedagogía*, 22(56), 31–43. https://ddd.uab.cat/pub/artpub/2010/202099/eduped_a2010v22n56p31.pdf
- Rouse, M., & Florian, L. (2006). Inclusion and achievement: student achievement in secondary schools with higher and lower proportions of pupils designated as having special educational needs. *International Journal of Inclusive Education*, 10(6), 481–493. <https://doi.org/10.1080/13603110600683206>
- Scott, S. S. (1997). Accommodating College Students with Learning Disabilities: How Much is Enough? *Innovative Higher Education*, 22(2), 85–99. <https://doi.org/10.1023/a:1025141306537>
- Tellado, I. (2017). Bridges between individuals and communities: dialogic participation fueling meaningful social engagement. *Hipatia Press*, 5(1), 8–31. <https://doi.org/10.17583/rasp.2017.2389>
- Valero, D., Redondo-Sama, G., & Saso, C. E. (2017). Interactive groups for immigrant students: a factor for success in the path of immigrant students. *International Journal of Inclusive Education*, 22(7), 787–802. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1408712>
- Valls, R., & Kyriakides, L. (2013). The power of Interactive Groups: how diversity of adults volunteering in classroom groups can promote inclusion and success for children of

vulnerable minority ethnic populations. *Cambridge Journal of Education*, 43(1), 17–33.
<https://doi.org/10.1080/0305764x.2012.749213>

Knjige

- Burgstahler, S., & Cory, R. (2008). *Universal design in higher education: From Principles to Practice*. Harvard Education Press.
- Flecha García, R. (2015). Successful educational actions for inclusion and social cohesion in Europe. In *Springer briefs in education*. Springer Nature (Netherlands). <https://doi.org/10.1007/978-3-319-11176-6>
- Flecha García, R. (2000). *Sharing words: Theory and Practice of Dialogic Learning*. Rowman & Littlefield.
- Hemm, M. (2018). *So gelingt inklusive Erwachsenenbildung: Der Bamberger Weg zu einer inklusiven Volkshochschule – ein Praxisleitfaden* (1st ed.). Lebenshilfe Bamberg.
- Hodge, B. M., & Preston-Sabin, J. (1997). *Accommodations -- Or Just Good Teaching?: Strategies for Teaching College Students with Disabilities*. Greenwood Publishing Group. <https://eric.ed.gov/?id=ED418646>
- Käpplinger, B., Robak, S., Fleige, M., Von Hippel, A., & Gieseke, W. (2017). *Cultures Of Program Planning In Adult Education*. Peter Lang Books. <https://doi.org/10.3726/b11145>
- Kronauer, M. (2010b). *Inklusion und Weiterbildung Reflexionen zur gesellschaftlichen Teilhabe in der Gegenwart* [EBook]. Bertelsmann Verlag.
- Nicaise, I., Van Lancker, A., Verhaeghe, N., Faes, K., & Ruelens, A. (2022). *The impact of the COVID-19 crisis on vulnerable groups in the EU: People Experiencing Homelessness, Migrants, Roma, People with Disabilities and Vulnerable Children*. Publications Office of the European Union.
- Schreiber-Barsch, S., & Stang, R. (2021). *Lernwelt Erwachsenenbildung/Weiterbildung*. De Gruyter Saur. <https://doi.org/10.1515/9783110591002>
- UNESCO. (2017). *A Guide for ensuring inclusion and equity in education*. UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254>

Wahl, H. (2023). *Radikale Inklusion - Ein Plädoyer für Gerechtigkeit* [Print]. Leykam Buchverlag.

Pravni instrumenti

European Union, European Commission for Employment, Social Affairs & Inclusion. (2021). *Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021 – 2030* (Document KE-02-21-257-EN-N). Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376>

United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, opened for signature 13 December 2006, A/RES/61/106, (entered into force 3 May 2008). Available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

Projektna dokumentacija

European Commission. (2011). INCLUD-ED: Strategies for inclusion and social cohesion in Europe from Education. *European Research Area | Social Sciences & Humanities*. [European Policy Brief] Retrieved from: <https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2019/06/2011-INCLUD-ED-Strategies-for-Inclusion-and-Social-Cohesion-in-Europe-from-Education.pdf>

Disertacije

Raike, U. (2019). *Adressat*innenansprache in inklusiven Kursen der allgemeinen Erwachsenenbildung am Beispiel des ERW-IN-Programms an den Berliner Volkshochschulen* [Master's Thesis, Faculty of Cultural, Social and Educational Sciences, Humboldt University Berlin]. <https://doi.org/10.18452/20768>

Spletni viri, članki in blogi

Akademie Klausenhof. (n.d.). *Wie geht Demokratie?* Akademie Klausenhof. Retrieved from: <https://www.akademie-klausenhof.de/projekte/wie-geht-demokratie/>

Albright, A. (2018, August 3). Inclusive education is the future. *The Mail & Guardian* Retrieved June 1, 2023, from <https://mg.co.za/article/2018-08-03-00-inclusive-education-is-the-future/>

Asian College of Teachers. (2020, March 4). The Impact of Inclusive Education on The Future Special Needs Educators. *Asian College of Teachers*. Retrieved May 31, 2023, from <https://www.senteacherstraining.com/blog/239-The-Impact-of-Inclusive-Education-on-The-Future-Special-Needs-Educators-blog.php>

- Bouronikos, V. (2022, January 17). 5 Digital skills for social inclusion of Disabled people in 2022. *Institute of Entrepreneurship Development*. Retrieved June 1, 2023, from <https://ied.eu/blog/5-digital-skills-for-social-inclusion-of-disabled-people-in-2022/>
- CAST. (2022, February 8). About Universal Design for Learning. CAST. Retrieved from: <https://www.cast.org/impact/universal-design-for-learning-udl>
- CAST. (2018) UDL and the Learning Brain. CAST. Retrieved from: <https://www.cast.org/products-services/resources/2018/udl-learning-brain-neuroscience>
- Clark, A. (2021, March 2). Signs of Learning Disabilities in Adults | Adult Learning Disability. *Understood*. Retrieved from: <https://www.understood.org/en/articles/checklist-the-signs-of-learning-and-thinking-differences-in-adults>
- Danielle, P. (2015, February 25). Teaching Students with Disabilities. *Vanderbilt University*. Retrieved from: <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/disabilities/>
- Disability Insider. (2020, December 20). Country Profile - Slovenia. *Disability Insider*. Retrieved from: <https://disabilityinsider.com/country/slovenia/>
- Emberi Jogok Kormany. (n.d.). Persons with disabilities. *Human Rights*. Retrieved from: <https://emberijogok.kormany.hu/persons-with-disabilities>
- ENIL. (2022, March 5). Independent Living. *European Network on Independent Living (ENIL)*. Retrieved from: <https://enil.eu/independent-living/>
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2021, March 25). Country information for Hungary - Legislation and policy. *EASNIE*. Retrieved from: <https://www.european-agency.org/country-information/hungary/legislation-and-policy>
- European Commission. (2021). Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030 - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission. *Employment, Social Affairs & Inclusion | European Commission*. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=en>
- Institut für Menschenrechte/Institute for Human Rights. (n.d.). Artikel 29 UN-BRK (Teilhabe am politischen und öffentlichen Leben)/Article 29 UN-CRPD (Participation in political and public life) | Institut für Menschenrechte. *Institut Für Menschenrechte*. Retrieved from: <https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/menschenrechtsschutz/datenbanken/datenbank-fuer-menschenrechte-und-behinderung/detail/artikel-29-un-brk>

- Harris, T. (n.d.). Expert Columns: Helping Adults with Disabilities Learn New Skills. *May Institute*. Retrieved from: <https://www.mayinstitute.org/news/acl/asd-and-dd-adult-focused/helping-adults-with-disabilities-learn-new-skills/>
- Kishore, N., & Cooper, C. (2022, January 20). Setting Up a Disability-Inclusive Curriculum. *George Lucas Educational Foundation (Edutopia)*. Retrieved May 31, 2023, from <https://www.edutopia.org/article/setting-disability-inclusive-curriculum>
- Lewis, I. (2018, January 25). Helping Teachers Create More Inclusive Classrooms. *Open Society Foundations*. Retrieved from: <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/helping-teachers-create-more-inclusive-classrooms>
- MeTura Project. (2021, October 22). MeTura: Back to the roots. *MeTura*. Retrieved from: <https://www.erasmus-metura.eu/uk/>
- Open Society Foundations. (2019, May). The Value of Inclusive Education. *Open Society Foundations*. Retrieved from: <https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/value-inclusive-education>
- REHADAT. (2021). Werkstatt für behinderte Menschen (WfbM). *Institut Der Deutschen Wirtschaft Köln*. Retrieved from: <https://www.rehadat.de/lexikon/Lex-Werkstatt-fuer-behinderte-Menschen-WfbM/>
- Right to Education Initiative. (2017). Persons with disabilities. *Right to Education Initiative*. Retrieved from: <https://www.right-to-education.org/issue-page/marginalised-groups/persons-disabilities>
- So verwenden Sie die Schutzhülle für Gartenmöbel – *Seas4All Gartenmöbel Schutzhüllen*. (2023, February 13). Retrieved from: <https://seas4all.eu/so-verwenden-sie-die-schutzhuelle-fuer-gartenmobel/>
- Statistisches Bundesamt (Destatis). (2022, June 20). *7,8 Millionen schwerbehinderte Menschen leben in Deutschland* [Press release]. Retrieved from: https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2022/06/PD22_259_227.html
- Neese, B. (2019, February 4). 15 Assistive Technology Tools & Resources For Students With Disabilities. *TeachThought*. Retrieved June 1, 2023, from <https://www.teachthought.com/technology/assistive-technology/>
- Tomažin, A. (2022, January 27). "Upajmo, da bo naša monografija odprla nekatere oči in ušesa." *RTV SLO*. Retrieved from: <https://www.rtvsl.si/dostopno/clanki/upajmo-da-bo-nasa-monografija-odprla-nekatere-oci-in-usesa/610140>

UCDavis. (n.d.). *Accessibility for online courses*. Retrieved June 1, 2023, from <https://canvas.ucdavis.edu/courses/34528/pages/accessibility-for-online-courses>

UNESCO. (2021, September 13). *Resources on Education for People with Disabilities*. Retrieved from: <https://en.unesco.org/themes/inclusion-in-education/disabilities/resources>

Poročila

Axelsson, C. (2019). Inclusion of persons with disabilities in European Union development cooperation mechanisms. *In Bridging the Gap Project*. Retrieved from: <https://bridgingthegap-project.eu/wp-content/uploads/Inclusion-of-persons-with-disabilities-in-European-Union-development-cooperation.pdf>

CERMI. (2020). Derechos Humanos y Discapacidad: Informe España 2019. *In Comité De Apoyo De La Convención*. Retrieved from: http://www.convenciondiscapacidad.es/wp-content/uploads/2020/05/Informe-Espa%C3%B1a-2019_1.pdf

Holm, U. (2012). Teilnehmerorientierung als didaktisches Prinzip der Erwachsenenbildung - aktuelle Bedeutungsfacetten. *In Deutsches Institut Für Erwachsenenbildung*. Retrieved from: <https://www.die-bonn.de/doks/2012-teilnehmerorientierung-01.pdf>

Jolly, D. (2015). Independent Living Manual. *In European Network on Independent Living*. Retrieved from: <https://enil.eu/wp-content/uploads/2022/03/Independent-Living-Manual-FINAL.pdf>

McMorrine, J. (2017). Digital participation amongst people with disabilities: Barriers that need to be overcome to increase digital participation. *In People Know How*. Edinburgh Napier University. Retrieved from: <https://peopleknowhow.org/wp-content/uploads/2017/12/Digital-Participation-Amongst-people-with-Disabilities.pdf>

National Disability Authority. (2021). A Review of Disabled Persons' Organisations and their Participation in Implementing and Monitoring UNCRPD. *In Irish National Disability Authority*. Retrieved from: <https://nda.ie/publications/a-review-of-disabled-persons-organisations-and-their-participation-in-implementing-and-monitoring-uncrpd>

Statistisches Bundesamt (Destatis). (2020). Bildungsstand der Bevölkerung - Ergebnisse des Mikrozensus 2019. *In Statistisches Bundesamt*. German Federal Statistics Office. Retrieved from: <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Bildungsstand/Publikationen/Downloads-Bildungsstand/bildungsstand-bevoelkerung-5210002197004.html>

ALL IN

"The European Commission's support of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission can not be held responsible for any use which may be made of the information therein." Project Number: 2020-1-DE02-KA204-007525